

GUIDELINE

Media & Information Literacy

and national disinformation

case-studies

Executive Report in Slovak

Spolufinancované z
programu Európskej únie
Erasmus+

FakeSpotting

2020-1-IT02-KA203-079902

ALMA MATER STUDIORUM
UNIVERSITÀ DI BOLOGNA

Universidad
LOYOLA

umb
UNIVERZITA
MATEJA BELA
V BANSKEJ BYSTRICI

 incoma

 **pagella
politica**

 GLOBSEC
IDEAS SHAPING THE WORLD

UNIVERSITETI I EVROPËS JUGLINDORE
УНИВЕРЗИТЕТ НА ЈУГОИСТОЧНА ЕВРОПА
SOUTH EAST EUROPEAN UNIVERSITY

Spolufinancované z
programu Európskej únie
Erasmus+

CC BY-NC 4.0

Podpora Európskej komisie na výrobu tejto publikácie nepredstavuje súhlas s obsahom, ktorý odráža len názory autorov, a Komisia nemôže byť zodpovedná za prípadné použitie informácií, ktoré sú v nej obsiahnuté..

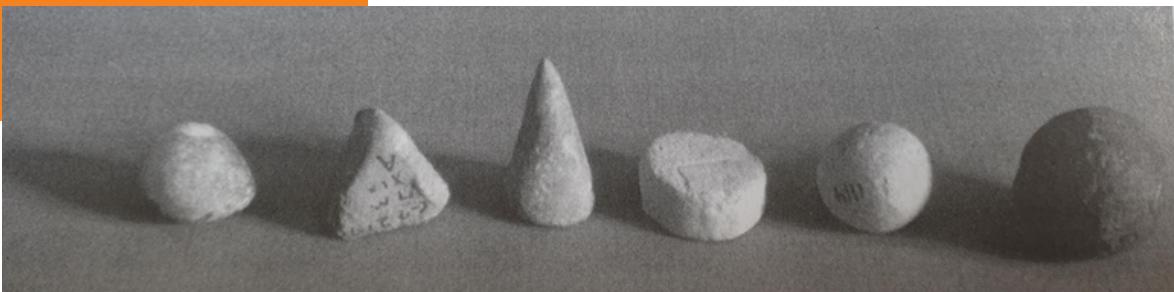
INDEX

1.	Pred pravdou: Falošné správy, semiologická partizánska vojna
a niektoré ďalšie mediálne a komunikačné "revolúcie"	3
2.	Mechanizmus vytvárania dezinformácií a ich hrozba	26
3.	Aspekty mediálnej gramotnosti v Albánsku: Mladí ľudia uväznení
medzi novými technológiami a opustením tradičných médií	66

National Case Studies

4.	Budovanie odolnosti v Severnom Macedónsku:
Využitie mediálnej a informačnej gramotnosti
v boji proti dezinformáciám	53
5.	Parlamentné voľby v Taliansku v roku 2018
„Prípad s hlasovacími lístkami“	66
6.	Informovanie o Utečeneckej Jríze v Srvských Médiách
a na Sociálnych Sieťach	82
7.	Naratívy o zbraniach:
Falošné správy, dezinformácie a separatizmus
okolo nezákonného referenda v Katalánsku (2017)	94
8.	Vražda Jána Kuciaka
a dezinformačné naratívy, ktoré sprevádzali jeho vraždu	109

01

Pred pravdou: Falošné správy, semiologická partizánska vojna a niektoré ďalšie mediálne a komunikačné "revolúcie"

Claudio Paolucci, Alma Mater Sturdiorum - Università di Bologna

Full professor of semiotics and philosophy of language at the University of Bologna, where he is the coordinator of the PhD programme in Philosophy, Science, Cognition, and Semiotics and the scientific coordinator of the International Centre for the Humanities "Umberto Eco."

1. Vek falošných správ: Je to naozaj tak, ako sa nám hovorí?

Toto je vek falošných správ (pozri Baptista & Gradim, 2022; Tandoc et al., 2017). Nie však v tom zmysle, že by to bol vek, v ktorom sa šíria falošné správy; tie sa šírili vždy, ako všetci dobre vieme (dva klasické príklady sú "Konštantínovo darovanie" alebo "inkvizícia", keď boli ženy upálené zaživa po tom, ako boli vyhlásené - samozrejme falošne - za čarodejnice).

Toto je vek falošných správ v dvoch rozličných významoch: (a) po prve, v tom zmysle, že falošné správy produkujú a šíria aj ľudia, ktorí nemajú kultúrnu alebo politickú moc; a po druhé - možno práve preto - (b) je to vek falošných správ v tom zmysle, že falošné správy sa vnímajú ako problém, proti ktorému sa musíme brániť.. Aj keď sa to zvyčajne formuluje ako negatívny jav, v prvom zmysle by sa to mohlo chápať aj ako forma demokratizácie

Pred pravdou

vedomostí a informácií, ktorá je vlastne pozitívna: Pretože ľudia, ktorí nemali moc, mali vždy tendenciu znášať a len znášali falošné správy a vždy sa ocitli na nesprávnej strane falošných správ, pričom boli zvyčajne čarodejníkmi a nie inkvizítormi. Pokial' ide o druhý zmysel, je dôležité poznamenať, že kedže tí, ktorí sú zodpovední za šírenie informácií vrátane falošných správ, boli vždy tí, ktorí mali moc, komunity necítili potrebu brániť sa, teda rozpoznať hlas inštitúcie medzi mnohými inými, ktoré hovoria na webe alebo vo vnútri našich sociálnych médií. Kedysi boli za falošné správy zodpovední vždy tí, ktorí mali aj určitú formu inštitucionálnej moci. Teraz je to už aj niekto, kto nemá takú moc, je schopný produkovať falošné správy. V dôsledku toho inštitúcie v posledných 15 rokoch pocitujú potrebu naučiť študentov a mnohé ďalšie zložky spoločnosti brániť sa pred potenciálne nespoľahlivými zdrojmi informácií a falošnými správami (pozri napríklad Digicomp, rámcem Európskej komisie pre vzdelávanie

sobčanov v oblasti digitálnej gramotnosti a kompetencií; porovnaj Vuorikari a kol., 2022). Nie je potrebné z toho vyvodzovať zlomyselné závery: Demo-kratické inštitúcie sú totiž inšpirované vôľou emancipovať ľudí, takže v dnešnej dobe ten, kto má moc, chce ľudí aj trénovať, aby sa bránili proti falošným správam. Ide o úplne nový fenomén, ktorého hlavná príčina súvisí s bodom, ktorý rozviniem neskôr: V posledných rokoch vo svete informácií a komunikácie niečo decentralizovalo moc kontrolovať zdroje a vzalo ju tradične delegovaným aktérom, ktorí si túto úlohu udržiavalí po stáročia.

Z toho vyplýva prvý dôležitý bod, ak chceme skutočne pochopiť, čo sa deje v našej spoločnosti: To, čo všeobecne označujeme ako "problém falošných správ", je hlbším problémom vzťahu medzi vedomosťami a mocou, v ktorom sa po prvýkrát oddelujú druhy moci a moc ovládania informácií. Tí, ktorí majú politickú a kultúrnu moc, už nemajú kontrolu nad informáciami, alebo ju aspoň majú menšiu ako v minulosti, a preto musia vychovávať ostatných, aby rozpoznali ich hlasu medzi ostatnými miliónmi hlasov, ktoré kolujú vnútri sociálnych médií, zatiaľ čo predtým tento problem nemali.

Pred pravdou

Tieto črty éry falošných správ by sme mohli rámcovať akademickejším spôsobom, pričom by sme mohli vychádzať zo vzťahu medzi vedomosťami a mocou, ktorý skúmal Foucault. Foucault (1976) totiž tvrdil, že moc je potrebné chápať predovšetkým ako "multiplicitu vzťahov sily imanentných polu, v ktorom sa vykonávajú, a konštitutívnych pre ich organizáciu" (Foucault, 1976, s. 82, preklad autorky), neosobný rozmer, ktorý usmerňuje sociálnych aktérov, ale zároveň sa reprodukuje a šíri prostredníctvom sociálneho konania samotných aktérov. Podľa Foucaulta je poznanie spôsob, ktorým sa moc regrutuje, formuje a legitimizuje a má úlohu v riadení sociálneho tela.

V minulosti boli moc a vedomosti sústredené v štátnych inštitúciách a aparátoch. Tieto inštitúcie sa o seba navzájom opierali prostredníctvom prepojenia rozhodovacej, trestajúcej a poznávacej moci a stali sa sociálnymi aktérmi, v ktorých bolo možné najviac vidieť funkciu dvojice moc - poznanie pri riadení sociálnych vzťahov. V súčasnosti, v súvislosti s fenoménom postupujúcej decentralizácie, sme svedkami fragmentácie binómu vedomosti - moc: Zatiaľ čo na jednej strane inštitúcie zostávajú baštou (aj keď často oslabovanou lobistami, veľkými finančnými a internetovými gigantmi) rozhodovacej a administratívnej moci, na druhej strane vedomosti a ich produkcia sa horizontálne šíria medzi rôznymi a rozmanitými sociálnymi aktérmi, ktorí sú početnejší a menej kontrolovanateľní. Mocenské vzťahy v sociálnom systéme sú v skutočnosti výsledkom systémových a dynamických vzťahov medzi sociálnymi

Pred pravdou

aktérmi. Radikálne zmeny v sociálnych aktéroch a ich vzťahoch preto môžu zmeniť konfiguráciu spôsobov, akými sa artikujú vedomosti a moc. Ako ukázal Latour (2006), sociálnymi aktérmi nie sú len ľudskí jednotlivci, ale aj neľudskí aktéri, ako sú zvieratá, baktérie, materiály, rastliny a v neposlednom rade technológie. V tomto článku sa pokúsime ukázať, že rozmach určitých druhov technológií mení konfiguráciu vzťahov medzi sociálnymi aktérmi aj spôsoby, akými moc a vedomosti tieto vzťahy regulujú.

Zhrnutie: Problémom nie je šírenie falošných správ a nárast ich množstva, ale vzťah medzi vedomosťami a mocou, medzi tým, čo vieme, a tým, čo chceme, aby vedeli ostatní, medzi tým, kto produkuje vedomosti, a tým, kto má moc a kontroluje ju. V tomto smere sa zameriam na spôsoby, ktorými

- (a) vzťah medzi poznáním a mocou, ktorý vytvára pojmy pravdy a lži, a
- (b) ako radikálne preskupenie siete sociálnych aktérov (Latour, 2006) modifikuje tieto vzťahy.

Toto vyzerá ako oveľa zaujímavejší a oveľa ľažší problém.

2. La fuerza de lo falso y las tres etapas de las "fake news"

Predtým, než začneme skúmať, ako môže táto perspektíva vrhnúť nové svetlo na to, čo som nazval érou falošných správ, je nevyhnutné zamerať sa na úlohu "falošného" v našom rámci a na to, ako súvisí so súčasnými radikálnymi spoločenskými zmenami. Možno vyčleniť tri "štádiá". Po prvé, je dôležité zdôrazniť, že pravdivá informácia nie je nevyhnutne dobrá, rovnako ako nepravdivá informácia nie je nevyhnutne zlá. Samozrejme, nemá to nič spoločné s každodennými vecami, ako sú mnohé drobné lži, ktoré hovoríme, možno s dobrým cieľom, ale s informáciami: Podávanie pravdivých informácií v situácii nešťastia alebo rizika, ako je evakuácia, požiar alebo útek pred nebezpečnou látkou, môže viesť ku krviprelievaniu, a z tohto dôvodu sa falošné správy vždy podávali, aby nerozpútali paniku a kontrolovali situáciu.

Som ďaleko od toho, aby som obhajoval falosné informácie. Je však dôležité nepolarizovať a nerozdeľovať problém na "dobré" (pravdivé) a "zlé" (nepravdivé), pretože cieľom tohto článku je rozobrať problém a ukázať, že nejde o falošné informácie ani o obhajobu pravdy. Napokon, môj mentor Umberto Eco (2000) napísal nádhernú esej s názvom "Sila falošného", ktorou chcel ukázať, ako falošnosť prispela k zásadným vedeckým objavom. Jedným z Ecových obľúbených príkladov na túto tému bol Krištof Kolumbus: Kolumbus sa vydal za španielskym kráľom, aby urobil to, čo by sme dnes nazvali "žiadostou o grant" na financovanie vedeckého projektu po tom, čo portugalský kráľ tú istú žiadosť odmietol. Dnes by sme povedali, že z mnohých dobrých dôvodov, pretože to, čo mal Kolumbus vo svojom

Pred pravdou

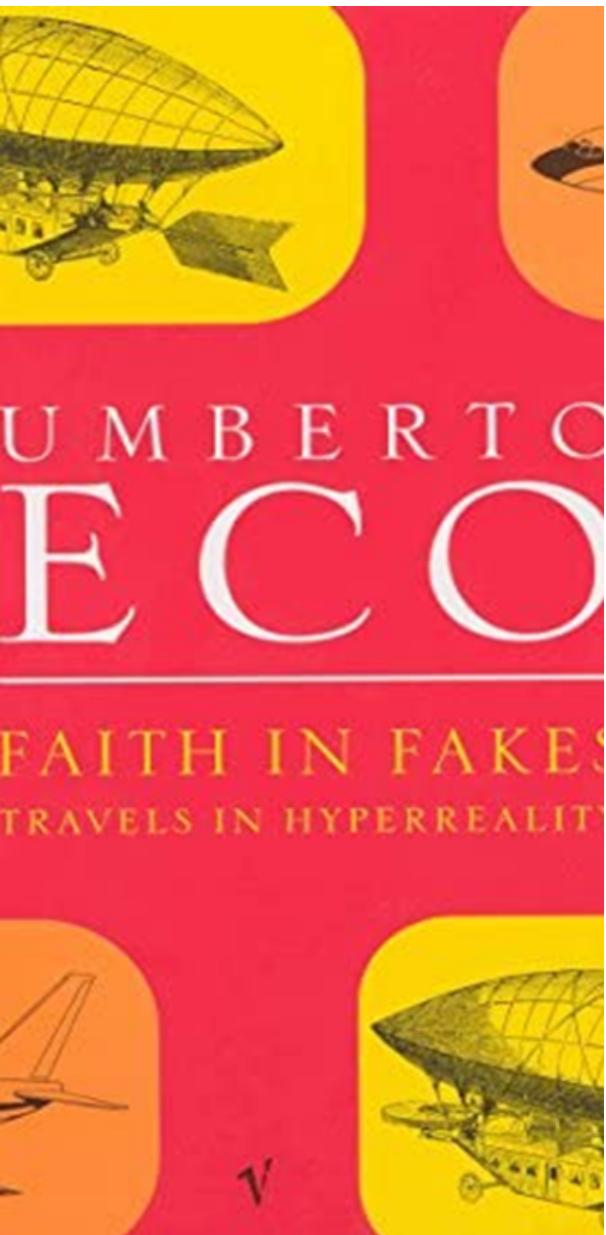
hands nebolo nič iné ako séria falošných správ: mapy boli nesprávne, výpočet rozmerov Zeme bol nesprávny, zásluhy niektorých teórií boli nesprávne, projekt na vykúpenie ázijských divochov bol nesprávny a dokonca aj finančné investície boli nesprávne. A napriek tomu z celej tejto zbierky falošných poznatkov a úplných falošných správ (Kolumbus si dal mapy vypracovať svojmu bratovi a spoliehal sa na rozprávania námorníkov) Kolumbus urobil najväčší európsky objav storočia (pozri Bergreen, 2011). Názov pre tento jav je *serendipity* (porovnaj Ross a Copeland, 2022), konkrétnie objav, ktorý urobíte napriek sebe, keď hľadáte niečo iné. Serendipita je základom drvivej väčšiny vedeckých objavov, pretože veľa pravdivých poznatkov možno získať počnúc tým, čo je falošné (k tejto téme pozri Eco, 2000). Nepravda teda nie je ani zlá, ani dobrá; záleží na tom, ako ju využijete. Problémom je, naopak, klamstvo, čo je úplne iná záležitosť.

Pokial' ide o nás "druhý stupeň falzifikátu", je skutočne dôležité si všimnúť, že keď Ptolemaios tvrdil, že Zem sa nehýbe a je stredom

vesmíru, neklamal, ale mýlil sa. Ptolemaios povedal to, čo je nepravdivé, ale veril, že to, čo povedal, je pravda. Jednoducho mal falošnú vieru. A presne takýto stav myse sa skrýva za falošnými správami, ktoré produkujú tí, ktorí nemajú kultúrnu moc: sú to ľudia, ktorí dávajú do obehu informácie v presvedčení, že majú pravdu. Neklamú, sú v inom stave, ktorý, ako uvidíme, môžeme nazvať "semiotickou partizánskou vojnou". K tomu sa vrátíme v nasledujúcom odseku. Zatial' je veľmi dôležité rozlišovať dve fázy falošných správ: servilnosť a falošné presvedčenie. Úplne inou vecou, ak ju porovnáme s predchádzajúcimi dvoma, je klamstvo, keď človek hovorí to, čo je nepravdivé, ale hovorí to s vedomím, že je to nepravdivé. Mendacita je tretím štádiom falošných správ: Človek verí tomu, čo je pravda, ale hovorí to, čo je nepravdivé.

Aby sme mohli zohľadniť túto tretiu etapu, uved'me príklad, ktorý sa posunie o niekoľko storočí dopredu: parízska konferencia o zmene klímy v roku 2015, keď politici podpísali dohodu o zmene klímy. O dva roky neskôr je Donald Trump zvolený za prezidenta Spojených štátov amerických a tvrdí, ako to robil už od roku 2012,

Pred pravdou

že zmena klímy je falošná správa, ktorú vymyslela Čína, aby položila americkú ekonomiku na kolená ("koncept globálneho otepľovania vytvorili Číňania a pre Číňanov, aby znemožnili konkurencieschopnosť americkej výroby", Trump, 2012). Trump vie, že to, čo hovorí, je nepravdivé, a má k dispozícii obrovské množstvo údajov, ktoré jeho slová vyvracajú, ale má výhodu, že hovorí lož a ľudia veria, že klamú iní ľudia. Všimnite si ohromujúcu rafinovanosť Trumpa, ktorý produkuje metafalošné správy. Trump dokonale vedel, že v tých rokoch boli falošné správy veľmi diskutovanou tému, a keď dával falošné správy, zvykol obviňovať iných, že hovoria to, čo je nepravdivé, zatiaľ čo oni hovoria pravdu. Na pravde teda stále veľmi záleží v probléme tzv. falošných správ, a nie je potrebné prijať jeho "príspevok", ako sa pokúsim ukázať neskôr.

Dôležité je tiež poznamenať, že žiadna inštitúcia neposlala do Bieleho domu univerzitného lektora, aby Trumpovi vysvetlil, ako sa brániť proti falošným správam. Najnebezpečnejšie falošné správy totiž nepochádzajú od ľudí na sociálnych sieťach, ale od inštitúcií, ktoré majú moc. Všetky veľké príklady, napríklad v zdravotníctve, sú také: Hnutie proti vakcínam vzniklo na základe štúdie uverejnenej v *Lancete* - jednom z najprestížnejších lekárskych časopisov na svete -, ktorú napísal známy anglický lekár Andrew Wakefield, ktorý vydal nepravdivé údaje týkajúce sa detí zapojených do jeho štúdie, pretože si zároveň dal patentovať vakcínu alternatívnu k trojvalentnej, ktorú

Pred pravdou

bolo v jeho záujme zdiskreditovať, aby mohol predať tú svoju (porovnaj Eggerston, 2010). Di Bellova liečba rakoviny v Taliansku pochádzala od onkológa s dobrým študijným programom (pozri Di Bella, 2019) a skúšala ju časť talianskej vedeckej komunity na čele s Umbertom Veronesim, ktorý ju sfalšoval. Rovnako to bolo aj s Hamerovou metódou alebo metódou nemeckého dokumenta Gersona, ktorý liečil nádory pomocou kávových klystýrov a výťažkov z ovocných štiav.

A pointa je práve v tomto. Keď falošné správy šíri niekto, kto má kultúrnu alebo politickú moc, ako napríklad Wakefield alebo Trump, zvyčajne sú falošné v našom poslednom zmysle, teda v zmysle, že sú to lži: Wakefield vedel, že falšoval svoje údaje a požiadal o pozastavenie vakcíny MMR, aby mohol predávať svoje vlastné. Ale veľká väčšina priaznivcov antivax skutočne verí, že očkovanie je škodlivé alebo že metódou Di Bella možno liečiť cancer. Prečo?

3. La guerra de guerrillas semiológica

Tvrdím, že nejakým spôsobom žijú v stave generalizovanej semiologickej partizánskej vojny. Eco (1973) zvykol uvažovať o "semiologickej partizánke" ako o lokálnej a viacnásobnej forme odporu proti centralizovanej moci médií, tej, ktorá zvykne budovať a šíriť dominantný "svetonázor" (pozri Paolucci, 2017, 2021). V tom čase sa mediálny systém spoliehal na vzorec "jeden k mnohým": Informácie vychádzali zo zdroja disponujúceho kultúrnou mocou a potom prúdili smerom k takzvanej (v tom čase) "mase". Eco navrhoval, že je lepšie kontrolovať odtok než zdroj tohto toku informácií, a to tak, že sa pozornosť presunie na smerovanie správy prostredníctvom realizácie semiologickej guerilly, ktorú umožňujú odchylné a nestandardizované interpretácie:

Politici, pedagógovia, komunikační teoretici sa zvyčajne domnievajú, že na ovládnutie moci médií je potrebné kontrolovať dva momenty komunikačného reťazca: zdroj a kanál. Týmto spôsobom sa domnievajú, že kontrolujú správu; a namiesto toho kontrolujú správu ako prázdnú formu, ktorú v Cielu každý naplní významy, ktoré mu naznačuje jeho vlastná antropologická situácia, jeho vlastný model kultúry....pre toto... bude potrebné... uplatniť riešenie partizánskej vojny. Musíme na každom mieste na svete obsadiť prvú stoličku pred každým televíznym prijímačom.....Ak chcete menej paradoxnú formuláciu, poviem: bat- lógiu o prežitie človeka ako zodpovednej

Pred pravdou

bytosti vo veku komunikácie nevyhráme tam, kde sa komunikácia začína, ale tam, kde prichádza...: tak ako komunikačné systémy predpokladajú jeden priemyselný zdroj a jednu správu, ktorá sa dostane k poslucháčom rozptýleným po celom svete, budeme si musieť vedieť predstaviť doplnkové komunikačné systémy, ktoré nám umožnia osloviť každú jednu ľudskú skupinu... diskutovať o prichádzajúcej správe vo svetle príchodových kódov, porovnávať ich s odchodom kódmi. (Eco, 1973, s. 296-297; preklad autora)

Teraz žijeme vo svete, kde zvíťazila deviantná verzia semiologickej guerilly a stala sa, paradoxne, štandardným mechanizmom mnohých súčasných foriem komunikácie, prezentujúc aberantné dekódovanie, zavádzajúce interpretácie a obsahy zamerané na dekonštrukciu poznania, keďže každý dnes vie, že poznanie je vždy spojené s nejakou formou moci.

Postpravda (McIntyre, 2018), falošné správy a "exper- tise death" sú heterogénne termíny, ktoré sa snažia vysvetliť účinky semiotického fenoménu, ktorý je v skutočnosti iného typu - víťazstvo semiologickej guerilly.

Tento nový všeobecný stav semiologickej partizánskej vojny sa zrodil z dvoch vecí:

1. Bezprecedentná technologická revolúcia, v ktorej sa prijímatelia správy sami stávajú zdrojom - ak nie "vysielaťmi", tak aspoň "úzkoprsými" - a na druhej strane produkujú texty a dokumenty, ktoré sú a priori zaznamenané, aj keď sú bezcenné (ide o epochálnu revolúciu, pretože v minulosti záznam nasledoval po filtrovaní toho, čo bolo hodnotné, zatiaľ čo teraz mu predchádza; k tejto téme pozri Hoog, 2009, a Paolucci, 2013, 2023);
2. Strach z manipulácie, prameniaci z poznania, že v minulosti sa s nimi manipulovalo: teraz sa vie (a je dôležité trvať na neosobnej forme výpovede), že poznanie je vždy spojené s určitou formou moci a že informácie kolujú, pretože ich šíria tí, ktorí majú politickú, kultúrnu a ekonomickú moc. Z toho vyplýva triumf konšpiračného myslenia a mnoho ďalších vecí rovnakého druhu (k tejto téme pozri Leone, 2016, 2020).

Pred pravdou

Je však vhodné odlíšiť všeobecnú myšlienku semiologickej guerilly od toho, ako sa o nej uvažovalo v 60. rokoch 20. storočia. Ako už bolo uvedené, podľa Eca (1973) sa semiologickou partizánkou mysleli lokálne

konštrukcia odchylných foriem od hlavného informačného prúdu. Ak to bola myšlienka, semiologická guerilla je v súčasnosti nielen možná, ale dokonca potrebnejšia ako predtým. Jednoducho musí mať inú podobu. Vo svete, kde má demokracia prednosť pred kompetenciou, kde sa odbornosť akosi stala názorom medzi inými názormi (porovnaj Marrone & Migliore, 2021) a kde do našej encyklopédie kolujú rôzne, protichodné verzie sveta, niet záchrany mimo novej formy semiologickej guerilly, semiologickej guerilly 2.0, schopnej emancipovať ľudí vnútri nových mediálnych prostredí. Umberto Eco totiž pri písaní svojej eseje o semiologickej guerille silne pociťoval, že povinnosťou intelektuála je pracovať v prospech toho, čo sa v tom čase nazývalo "masy", ktoré boli predmetom dôkladnej manipulácie zo strany elitnej kultúry, ktorá vytvárala kultúrne produkty na ich ovládanie (Eco, 1973). Ked' začal písat svoje stĺpčeky pre Espresso, Manifesto a iné masmédiá, tento pedagóg a emancipačný inštinkt, ktorý stál za jeho kritickými článkami, bol možno ešte zjavnejší, pretože tu boli masy, ktoré bolo treba "vychovávať", učiť ich "hre médií", aby nepodľahli moci manipulácie

informácií a budovania súhlasu. Eco si myslel, že semiologická partizánčina riešila emancipačnú funkciu pre ľudí patriacich k takzvanej "mase", pretože dokázala prevrátiť ich postavenie vo vzťahu ku kultúrnej élite. V skutočnosti sa stalo niečo podobné. Participácia na informáciách, možnosť stať sa lokálnymi vysielateľmi a poskytovateľmi obsahu, myšlienka neveriť hlavnému informačnému prúdu však plnila emancipačnú funkciu, ktorá sa nevyvíjala tak, ako by Umberto Eco možno dúfal.

Táto situácia nám priniesla body zdôraznené na začiatku našej argumentácie: Technologická revolúcia viedla k preformulovaniu vzťahu medzi vedomosťami a mocou. Keď Eco písal svoje myšlienky o semiologickej partizánskej vojne, existoval úplne iný sociálny systém a formy poznania, ktoré sa teraz zmenili zavedením nových aktérov do sociálnej scenérie. Vzťah medzi poznaním a sieťou sociálnych aktérov je základom pre produkciu konceptu pravdy v spoločnosti: Semiologická gerila navrhnutá Ecom vychádzala z koncepcie pravdy a lži, ktoré súviseli s inštitucionálnou mocou. Teraz sa táto moc prerozdelila, ale nie, ako si želal Eco, vďaka konceptuálnym nástrojom, ktoré poskytla vysoká kultúra a kultúrne inštitúcie, ale vďaka novým druhom aktérov, ktorí modifikovali tú istú ideu pravdy, ako si teraz ukážeme.

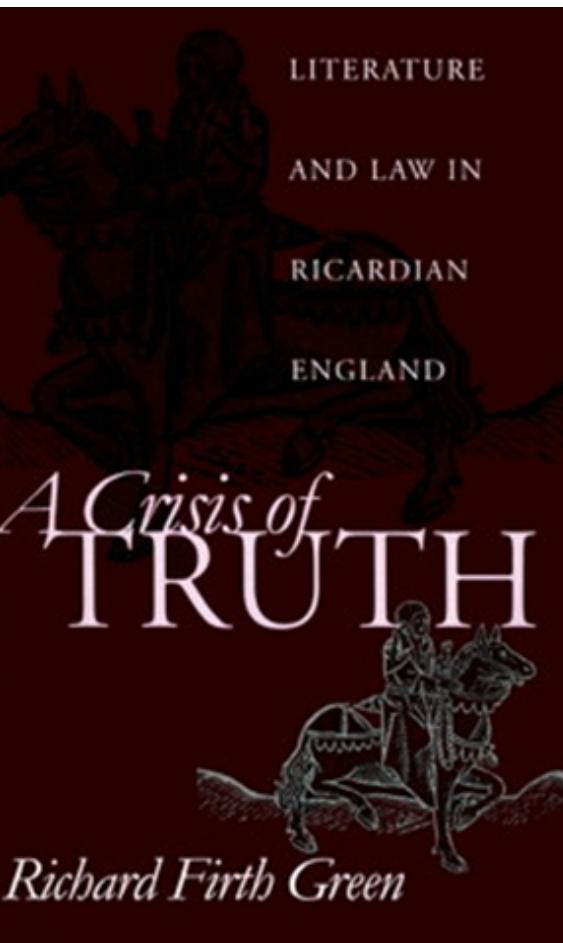
4. La producción automática de documentos y la post verdad

V rámci genealogickej perspektívy (Foucault, 1969) je jasným príkladom opäťovného vytvárania sietí, ktoré vytvárajú vzťahy medzi vedomosťami a mocou sa nachádza v stredoveku. Destabilizačné účinky, ktoré v stredoveku vyvolal prechod od pravdy ako "dôvery v autoritu" (alebo v osobnú a feudalnú

lojalitu) k pravde ako niečomu, čo je zaručené dokumentmi, už boli skutočne preskúmané (Ferraris, 2021, s. 27). Green (2002) ukázal, ako sa koncom 14. storočia zmenil význam samotného slova "pravda". Kým predtým "trouthe" znamenalo niečo ako "integrita" alebo "spoľahlivosť" (z toho pochádza slovo

Pred pravdou

"dôvera"), až koncom 14. storočia začalo nadobúdať svoj súčasný význam "súlad so skutočnosťou". Zároveň sa zmenil význam jeho antonyma, ktorým bol "tresoun" (na rozdiel od integrity a spoločlivosti "trouthe" ako "trust": "tresoun" bola praktika pomoci nepriateľovi) sa začal meniť z "per-sonálnej zrady" na "zločin proti štátu".

Green (2002) preto v knihe *A Crisis of Truth* tvrdí, že tieto zmeny a obmeny významu úzko súviseli s rastúcim dôrazom na písané slovo, ktoré vytváralo dokumenty, a nie na spojužívané slovo, ktoré vytváralo sľuby. Tieto zmeny a alterácie zároveň súviseli so súčasným pretváraním myslenia spojeného s právnou praxou, ku ktorému dochádzalo v týchto rokoch. Podľa Greena (2002) veľmi rýchly nárast množstva dokumentov vytvorených byrokratickým, centralizovaným a autoritárskym štátom, akým bol v tom čase v Anglicku štát Richarda II. prispel k tomu, že sa zásadne zmenil postoj, ktorý ešte aj v súčasnosti máme (alebo sa oňom "hovorí" alebo "by sa mal") k dôkazu alebo dôkazom, ktorý sa posunul od predstavy pravdy, ktorá takmer úplne spočíva v osobách, k pravde, ktorá spočíva a konštitutívne spočíva v dokumentoch, prostredníctvom ktorých hovoria určité fakty.

Druhý zlom v chápaní pravdy možno nájsť vo vedeckej revolúcii a najmä v Boylovej a Hobbesovej debate. Kým v predchádzajúcom prípade prechod od ústneho podania k písmu - skutočná techno-logická revolúcia - spôsobil, že význam pravdy ako idey integrity a spoločlivosti sa zmenil na zhodu s faktami sprostredkovanými

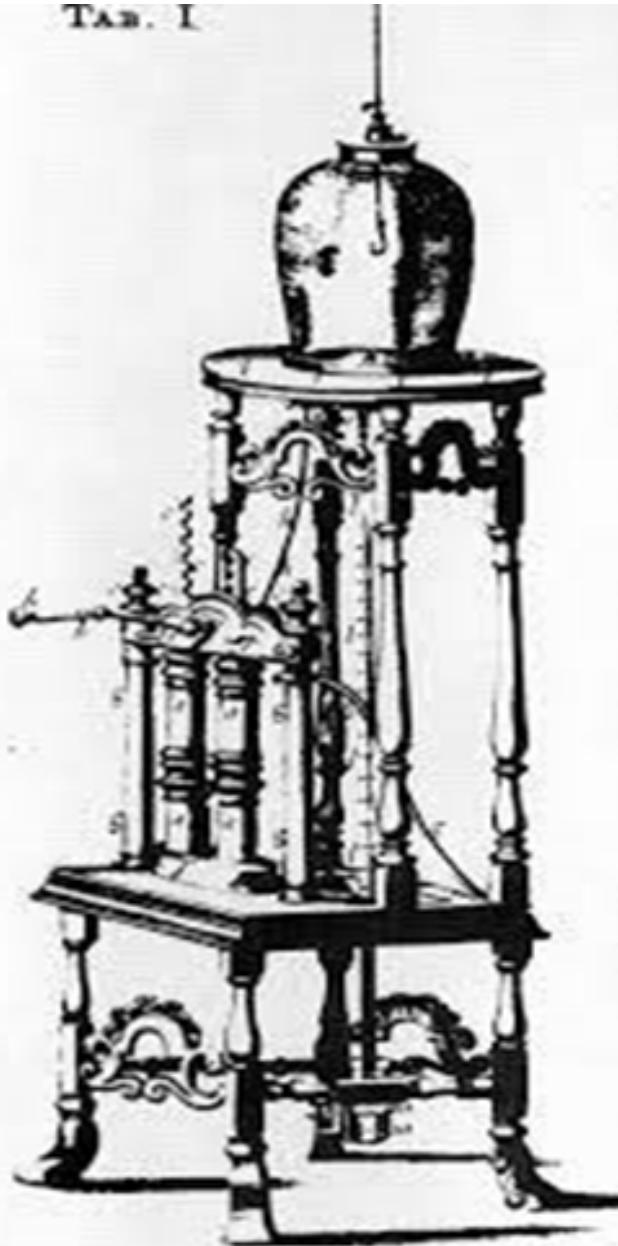
Pred pravdou

dokumentmi, teraz pravda prechádza od zhody s faktami prostredníctvom dokumentov k produkcií reality prostredníctvom strojov. Kým predtým ľudia produkovali dokumenty, teraz sa produkuje realita, ale realitu neprodukujeme my ani jedna z našich parciálnych podskupín nazývaných "vedci": Realitu produkujú stroje.

Pravda - vedecká pravda - nie je založená na výrobe dokumentov pomocou ľudských pomôcok (písma), ale na výrobe toho, čo je skutočné, pomocou strojov.

Aby sme pochopili svet, v ktorom dnes žijeme, je potrebné prečítať si knihu Shapina a Shaffera (1985) o diskusii medzi Boylom a Hobbesom (kniha mala veľký vplyv na myslenie Bruna Latoura: pozri Latour, 2006). V prípade Boylea sa totiž stalo niečo významné, čo má zásadný význam pre pochopenie dnešnej reality. V skutočnosti, aby sme urobili poriadok v diskusii medzi "fullistami" a "emptyistami", ktorá nasledovala po Torricelliho objavu boli roky, keď sa verilo v éter - Boyle nepovedal ani slovo, dokonca nenapísal ani vedecké pojednanie, ale vyrobil stroj, ktorý uzavrel Torricelliho trubicu do obráteného skleneného plášťa pumpy a kľukou vytvoril vákuum. Neskôr vo svojom stroji dusil malé zvieratá a zhasíval množstvo sviečok. Potom sa s touto výnevou vydal za kráľom, ktorý, ako si pamäťame, bol tým, kto vyhotovoval dokumenty. U kráľa našiel Boyle Hobbesa, zástancu éteru a toho, kto už kráľovi poslal celý rad napomenutí vo forme listov a iných dokumentov (Hobbes bol výrobcom dokumentov, kým Boyle výrobcom strojov).

TAB. I

Pred pravdou

Hobbesovi sa na Boylevi nepáčilo, že sa odvolával na doxu, aby získal podporu svojich kolegov. Boyle sa nespoliehal na logiku, matematiku alebo rétoriku, ale na predstavu, že ktokoľvek môže používať jeho stroj a ktokoľvek ho použije, bude produkovať realitu, presne tú istú realitu, akú produkuje príroda. Za Boylovou pumpou sa skrýva akési Spinozovo *ordo et connexio rerum idem est ac ordo et connexio idearum*.

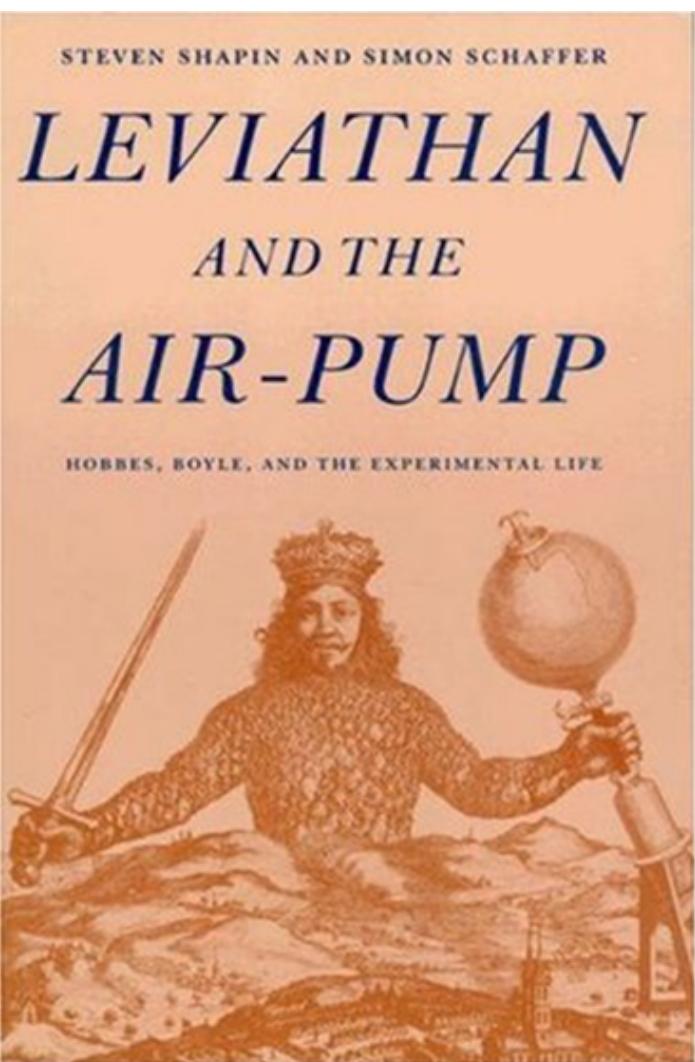
Naopak, Hobbes, ktorý veril v éter, čomu odporoval Boyleov stroj, ktorý produkuje vákuum, povedal, že nemôžeme delegovať produkciu priatej verzie reality na ľudí, pretože ľudia musia delegovať svoju moc na kráľa a inštitúcie, a keď kráľ hovorí a produkuje dokumenty, budú to ľudia, ktorí budú hovoriť a produkovať (pozri Shapin a Shaffer, 1985) Ale Boyle odpovedal, že jeho stroj produkuje vákuum, produkuje realitu bez toho, aby prešiel cez nejaký dokument, nejakú expertízu alebo inú delegáciu. Jediná potrebná medializácia je strojová. Vezmite si, koho chcete spomedzi ľudí, dajte mu Boyleov stroj a on vytvára vákuum. A Boyle mal techniku s kľúkom, ktorá vyrába vákuum pomocou kuracieho pierka ako senzora. Prostredníctvom Boylovej pumpy asistujeme, sprostredkovane cez stroj, k rozštiepeniu medzi vedou a politikou (pozri Latour, 2006). Veda produkuje realitu, a teda aj poznanie, prostredníctvom strojovej produkcie reality, zatiaľ čo politika produkuje dokumenty, a teda aj poznanie, prostredníctvom delegovania na expertov alebo suverénov, na ich narácie a ich významy.

Podľa môjho názoru jediný priateľný zmysel Bachelardovho (1934) dnes už slávneho sloganu, že "*les faits sont faits*" ("fakty sú zhotovené"), teda že sú konštruované, je, že fakty sú vyrábané strojmi. Vakcíny sa vyrábajú prostredníctvom strojov, rovnako ako mnohé iné veci. Na druhej strane, keď hovoríme, že fakty sú sociálne konštruované, z môjho pohľadu vyvážame princíp vedy do iných kultúrnych oblastí, ktoré fungujú úplne iným spôsobom. V humanitných vedách je dnes už takmer bežné tvrdiť, že fakty sú sociálne konštruované, ale vôbec to nemožno považovať za samozrejmosť, pretože to vyzerá ako export princípu, ktorý sa zrodil, aby sa povedal pravý opak.

Pred pravdou

V skutočnosti je mnoho problémov v diskusiách o post- pravde a v koncepcii, že fakty sú vytvorené prostredníctvom

tu vznikajú naratívy a médiá vychádzajúce z emócií: Veda produkuje poznatky prostredníctvom produkcie reality, ktorá je strojová, zatiaľ čo politika produkuje realitu prostredníctvom produkcie textov a dokumentov. Veda dosahuje poznanie pohybujúce sa od produkcie a reprodukcie reality, prostredníctvom strojov, strojových per- cepcií, laboratórií a prostredí. Politika a informácie produkujú poznatky, ktoré vychádzajú z produkcie a reprodukcie textov a dokumentov. Tí, ktorí vo svete informácií alebo kultúry hovoria, že fakty sa vytvárajú prostredníctvom médií, aby vysvetlili poznanie vo svete informácií a

komunikácie, používajú model vedy, čo je v nadváznosti na moje predchádzajúce poznámky omyl, pretože vedecké poznanie prichádza prostredníctvom produkcie reality strojmi, a nie prostredníctvom textov a dokumentov, významov, narácií a hľadísk.

Z týchto dôvodov sa domnievam, že tento omyl sa stal veľmi zreteľným v posledných 25 rokoch, v ktorých sa po prvýkrát v dôsledku kvantitatívneho nárastu výroby a obehu dokumentov (k tomu sa ešte vrátim) aj dokument presadil s pomocou stroja. Teraz máme stroje, ktoré generujú dokumenty. Nielen napríklad v hlbokých falzifikátoch, kde sa celý text vytvára prostredníctvom strojov, ale aj v našej súčasnej situácii, keď aj keď dokumenty vytvárajú ľudia, stroj vytvára nové dokumenty, ktoré začínajú práve od týchto dokumentov (metadáta) a ktoré potom usmerňujú ľudí, aby vytvárali a čítali ďalšie dokumenty. "Echo chambers", "bubliny", "algoc- racies" sú heterogénne názvy pre iný druh javu, ktorým je nová strojová produkcia dokumentov.

5. La pre-verdad o la primacía de la experiencia sobre el conocimiento

Web a to, čo Ferraris (2021) nazýva našou "érou doku- mediality", sú veľkou pumpou, ktorá vytvára Boylovo vákuum. A aký to má účinok? Ten najzjavnejší je, že sa vraciame späť k stredovekej predstave pravdy typu, o ktorom nám hovoril Green, k predstave pravdy, ktorá spočíva predovšetkým vo vnútri osôb, v dôvere a spoľahlivosti: "pravda", ktorá je "dôverou".

Deje sa to v dvojakom zmysle: Na jednej strane dôvera v expertov, ktorí nám sprostredkúvajú prístup k dokumentom, ktoré sú pre naše stredné kompetencie o strojoch, ktoré denne používame, v podstate nedostupné rovnako, ako je fungovanie motora v podstate nedostupné pre človeka, ktorý riadi auto a má vodičský preukaz; na druhej strane - a tento druhý rozmer je najoriginálnejší - keď sa dokumenty množia, kvantitatívna zmena sa stáva kvalitatívnou a pravda ako dôvera nadobúda podobu anekdotického faktu.

A tak dochádza k dvom zmenám: Dokumenty teraz nevytvára len kráľ alebo jeho rôzni zástupcovia (štát, inštitúcie, intelektuáli, noviny, televízia).

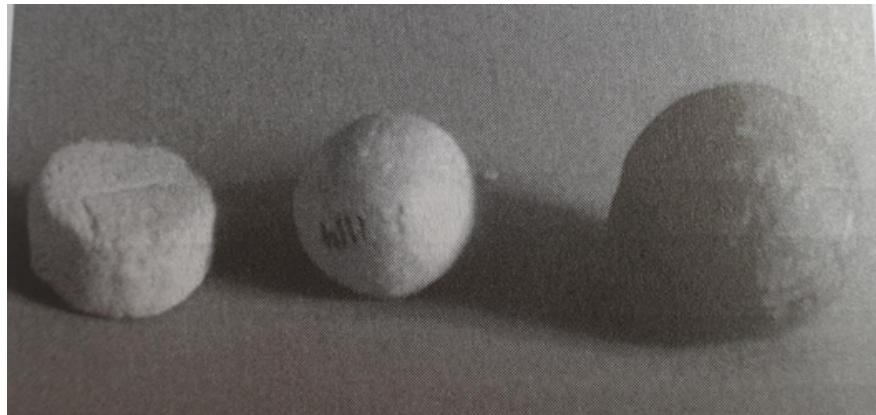
sion, atď.). V súčasnosti máme semiologickú partizánsku vojnu, ktorá generuje dokumenty, ale generuje ich aj a najmä pomocou strojov. Ďalšou zmenou je, že táto kvantitatívna zmena vyvoláva zodpovedajúcemu kvalitatívnu zmenu, ktorá spočíva v prvenstve anekdotického faktu. Rozšírenie anekdotických faktov je skutočnou novinkou v nových miestach informovania, ktoré sú založené na víťazstve semiologickej gerilovej vojny. Anekdotické fakty sú niečo také: "Odkedy sa stala vegánkou, Susy zoštíhlela a je veľmi dobrá" alebo "Odkedy Marc dodržiava ketogénnu paleo diétu a na raňajky jedáva hovädzie steaky, zoštíhlil a je veľmi dobrý".

Pred pravdou

Susy a Marc robia dve opačné veci, a napriek tomu sú obaja veľmi dobrí, pretože obaja sa stravujú oveľa lepšie ako priemerný Európan. Problém s anekdotickými faktami spočíva v tom, že namiesto toho, aby sa človek pýtal, prečo sú obe protikladné veci dobré pre jeho zdravie, nor- málne sa pridá k paleo diéte alebo k frakcii vegánov, pretože podporujú to, čo v sociálnom svete nadobúda podobu jeho vlastnej skúsenosti. Z toho vyplýva nadradenosť anek- tického faktu nad poznaním. Štruktúra anekdotického faktu je totiž nasledovná: "Môžem akceptovať to, čo hovorí veda, môžem akceptovať už existujúce poznatky o sub- jekte, môžem akceptovať väčšinou všetko, ale pokial' ide o mňa, bolo to pre mňa dobré, a ako môže niekto okrem mňa tvrdiť, že o mne niečo vie? Určite nepopieram nič z toho, čo hovoria iní ľudia, možno majú absolútnu pravdu vo všetkých ohľadoch - verím im (alebo možno nie) - ale moja skúsenosť je taká, že to bolo pre mňa dobré a bolo to pre mňa správne. Neveríte mi a neveríte jednoduchej pravde, že to bolo pre mňa dobré?"

Vzhľadom na svoju semiotickú štruktúru anekdotické fakty potvrdzujú nadradenosť skúsenosti nad vedomosťami. Ale samozrejme - a je dôležité naučiť sa importovať to, čo je skutočne importovateľné z vedy - poznanie nemá nič spoločné so skúsenosťou, a to až do takej miery, že teóriu nemožno overovať, ale falzifikovať. Vskutku, vždy sa nájde nejaká tá anekdota o mytologickom dedkovi, ktorý sa dožil sto rokov a denne vyfajčil dve krabičky cigaret, čím sa overuje falošná teória, že fajčenie z vás môže urobiť storočného človeka. Preto namiesto o postpravde by sme mali hovoriť o predpravde: Pravdu máte vopred, nachádza sa vo vás a v tom množstve sprostredkovateľov, často strojových, ktorí vám umožňujú prístup k dokumentom, ktoré sú väčšinou nedostupné. A to, čo chcete, je mať pravdu, to znamená, že chcete, aby ostatní potvrdili to, čo už viete, a aby vám dôverovali. V tomto zmysle Ferraris (2021, s. 32) hovorí o "privatizácii ilúzie mať pravdu". Nemá to však nič spoločné s formou "konfirmačného skreslenia", ako sa často tvrdí, ktoré umocňuje web a jeho bubliny. Naopak, súvisí to s návratom k stredovekému rozmeru pravdy, ktorý predchádza jej poňatie ako niečoho, čo "zodpovedá" faktom: pred-pravda v zmysle návratu k jej predmodernému rozmeru.

Pred pravdou

online enunciácia je súčasnou formou Augustínovho "konania pravdy". Ako je totiž známe, Augustín (2008) sa vyznával vševediacemu Bohu a predovšetkým sa čudoval, prečo sa vyznáva, keďže Boh už vedel, čo chce vyznávať. Vo veku pred-pravdy sa spovedáme vševediacemu stroju, ktorý naše vyznanie zaznamenáva a pridáva k nemu metadáta. Parafrázujúc svätého Augustína vo Vyznaniach, chceme "robiť pravdu" pred tebou, všemohúcim a vševediacim, a pred mnohými duchaplnými. A čo robí stroj? Dáva nám skóre (počty lajkov, sledovateľov atď.). Influenceri sú noví hard-core hráči dobrí v hre Hra na pravdu so strojom: Sú vysoko v skóre a stále sa spovedajú strojovému Bohu, ktorý dokáže premeniť ich informácie na hodnoty a peniaze.

Záver

Vychádzajúc zo semiotického prístupu k nepravde sme zistili, že problémom "veku falošných správ" nie je ani nepravdivosť falošných správ ako taká, ani takzvaný "postpravdivý postoj", ale štrukturálna zmena vzťahu medzi poznaním a mocou, ktorá následne spôsobila radikálnu premenu pojmov nepravda a pravda. Jadro tejto štrukturálnej zmeny možno nájsť v strojovej produkcií a šírení dokumentov, čo viedlo k stavu všeobecnej semiologickej guerilly.

Prostredníctvom obrovského množstva informácií, ktoré charakterizuje dokumentálnu revolúciu (Ferraris, 2009, 2021), ktorá viedla k súvisiacej redistribúcii vzťahu medzi mocou a vedomosťami, táto kvantitatívna strojová produkcia textov a dokumentov dokázala spôsobiť kvalitatívnu zmenu v poňatí pravdy a klamstva. Pravda a lož už totiž nie sú pojmy v rukách inštitucionálnej moci, schopnej vytvárať komunitárnu dohodu o faktoch, ale teraz sa nachádzajú vo vzťahu medzi jednotlivcami a ich vyznávačom, technológiou, novým aktérom, ktorý zvyšuje svoju moc, nevnucuje svoju pravdu, ale udržiava túžbu každého človeka robiť pravdu.

Odkazy

Augustine. (2008). *The confessions*. Oxford University Press.

Bachelard, G. (1934). *Le nouvel esprit scientifique* [The new scientific spirit] (10th ed.). Les Presses universitaires de France.

Baptista, J. P., & Gradim, A. A. (2022). Working definition of fake news. *Encyclopedia*, 2(1), 632–645. <https://doi.org/10.3390/encyclopedia2010043>

Bergeron, L. (2011). *Columbus: The four voyages, 1492–1504*. Penguin Books.

Di Bella, G. (2019). *Scelta antitumore 4D* [4D antitumor selection]. Macroedizioni.

Eco, U. (1973). *Il costume di casa* [House manners]. Bompiani.

Eco, U. (2000). *Sulla letteratura* [On literature]; Bompiani.

Eggerston, L. (2010). Lancet retracts 12-year-old article linking autism to MMR vaccines. *Canadian Medical Association Journal*, 182(4), E199–E200. <https://doi.org/10.1503/cmaj.109-3179>

Ferraris, M. (2009). *Documentalità* [Documentality]. Laterza.

Ferraris, M. (2021). *Documanità* [Documanity]. Laterza.

Foucault, M. (1969). *L'Archéologie du savoir* [The archeology of knowledge]. Gallimard.

Foucault, M. (1976). *Histoire de la sexualité: Vol I—La Volonté de savoir* [The history of sexuality: Vol I—The will to know]. Gallimard.

Green, R. F. (2002). *A crisis of truth: Literature and law in Ricardian England*. University of Pennsylvania Press.

Odkazy

Hoog, E. (2009). Mèmoire année zero [Year zero memory]. Seuil.

Latour, B. (2006). Nous n'avons jamais été modernes [We have never been modern]. Editions La Découverte.

Marrone, G., & Migliore, T. (2021). La competenza esperta [Expertise]. Meltemi.

McIntyre, L. (2018). Post-truth. The MIT Press.

Paolucci, C. (2013). Archive, patrimoine et mémoire. Un regard sémiotique sur la tiers-mondialisation du savoir à l'ère de la numérisation [Archive, heritage and memory. A semiotic look at the third worldization of knowledge in the age of digitalization]. In M. Treleani & V. Frey (Eds.), Vers un nouvel archiviste numérique [Towards a new digital archivist] (pp. 75–103). L'Harmattan.

Paolucci, C. (2017). Umberto Eco: Tra Ordine e Avventura [Umberto Eco: Between order and adventure]. Bompiani.

Paolucci, C. (2021). The notion of system in the work of Umberto Eco: Summa, structure, code, encyclopædia and rhizome. Rivista di Estetica, 2021(76), 39–60.

Paolucci, C. (2023). La lista come forma costitutiva del contemporaneo [The list as a constitutive form of the contemporary]. In D. Dal Sasso (Ed.), Prima dell'archivio: Il catalogo tra oggetti e concetti [Before the archive: The catalogue between objects and concepts]. Il Mulino.

Ross, W., & Copeland, S. (Eds.). (2022). The art of serendipity. Palgrave Macmillan.

Odkazy

Shapin, S., & Shaffer, S. (1985). Leviathan and the air pump. Princeton University Press.

Tandoc, E. C., Jr., Lim, Z. W., & Ling, R. (2017). Defining “fake-news.” A typology of scholarly definitions. *Digital Journalism*, 6(2), 137–153. Hoog, E. (2009). Mèmoire année zero [Year zero memory]. Seuil.

Mechanizmus vytvárania dezinformácií a ich hrozba

Jaroslav Ušiak¹
Jozef Michal Mintal²

1. Úvod

Dezinformácie sa stali významným problémom dnešnej spoločnosti a môže byť ťažké určiť ich pôvod a motívy. Rôzne inštitúcie a aktéri, ako sú vlády, spoločnosti a jednotlivci, môžu mať viacero motivácií na vytváranie dezinformácií. Medzi nimi sú zahraničnopolitické motívy, ktoré krajiny môžu využiť na dosiahnutie svojich zahraničnopolitických cieľov, ako je narušenie sociálnej súdržnosti a podnecovanie sociálnych nezhôd v iných krajinách, ktoré môžu potenciálne vytvoriť predpoklady pre prevrat. Dezinformačná kampaň pred prezidentskými voľbami v USA v roku 2016 sponzorovaná ruskou vládou je dobre známym príkladom tohto typu dezinformácií.[3]

¹ Department of Security Studies, Matej Bel University, Banská Bystrica, SK, Professor in field International Relations at the Faculty of Political Science and International Relations, Matej Bel University in Banská Bystrica, Slovakia. He addresses the problematic of sectors security, especially in societal sector (rise of radicalisms, extremis and polarization of society), identities problems and security policies, information security.

² Department of Security Studies, Matej Bel University, Banská Bystrica, SK, Assistant Professor in field International Relations at the Faculty of Political Science and International Relations, Matej Bel University in Banská Bystrica, Slovakia and Director and Co-Founder of the Institute for Democracy. He was educated at Matej Bel University in Banská Bystrica and King's College London, and holds an IBM-funded PhD in IR.

³ Directorate-General for Communications Networks.

Mechanizmus vytvárania dezinformácií a ich hrozba

Bežné sú aj domáce politické motívy, pri ktorých môžu politickí aktéri šíriť nepravdivé informácie, aby dosiahli požadovanú úroveň voličskej podpory. Tak tomu bolo aj na Slovensku, kde viacerí miestni politickí aktéri, o ktorých je známe, že šíria nepravdivý alebo zavádzajúci obsah, mali v roku 2021 vysokú mieru interakcie na Facebooku. Dezinformácie možno vytvárať aj na uspokojenie spoločenských potrieb človeka, ako sú status, pozornosť alebo zábava. Túto motiváciu možno pozorovať u online influencerov, ktorí sa snažia vytvárať virálny obsah, ktorý rezonuje u ich sledovateľov, čo bohužiaľ môže byť efektívny spôsob, aspoň z krátkodobého hľadiska. A napokon, významnou motiváciou pre vytváranie dezinformácií môžu byť finančné stimuly. Webové stránky s nepravdivými a zavádzajúcimi informáciami generujú ročne miliardy dolárov na príjmoch z reklamy, pričom niektoré slovenské weby získavajú dodatočné príjmy predajom produktov, zdaňovaním a crowdfundingom.[4]

Šíritelia

Šírenie nepravdivých alebo zavádzajúcich informácií možno pripísat dvom kategóriám aktérov: tí, ktorí ich šíria vedome, a tí, ktorí ich šíria nevedome. Motivácie, ktoré sú za vedomým šírením dezinformácií, môžu byť rôzne, od cieľov zahraničnej politiky až po osobné sociálne potreby. Nevedomé šírenie misinformácií môže byť spôsobené mentálnymi skratkami alebo heuristikami, ktoré ľudia používajú na zjednodušenie rozhodovacieho procesu. Príklady takejto heuristiky zahŕňajú autoritu a konsenzus, kedy ľudia majú tendenciu veriť informáciám od autoritatívnej osobnosti, alebo nasledovať väčšinový názor. Tieto heuristiky spolu s ďalšími psychologickými javmi môžu prispieť k nevedomému šíreniu nepravdivých alebo zavádzajúcich informácií.

4 Mintal, "SLOVAKIA: SNAKE OIL SPILLS ONTO THE WEB."

Mechanizmus vytvárania dezinformácií a ich hrozba

Platformy

Obchodný model služieb sociálnych sietí (SSS) je založený na reklame, čo z nich robí špecializovanú formu obojstranného sprostredkovateľa na trhu. Zákazníci SSS sú jednotlivci a spoločnosti, ktorí platia za reklamu, čo umožňuje SSS premeniť pozornosť používateľov na príjmy. Aby tieto služby prežili a rástli, zvyšujú počet používateľov, ktorí vyhľadávajú reklamu a udržujú súčasných používateľov na platforme dlhšie. Na dosiahnutie týchto cieľov sú navrhnuté tak, aby uprednostňovali emocionálne nabity a neobvyklý obsah, ktorý bohužiaľ zahŕňa aj nepravdivé a zavádzajúce informácie. Preto šírenie nepravdivých a zavádzajúcich informácií na SSS nie je neutrállym dôsledkom dizajnu platformy, ale skôr výsledkom obchodného modelu a dizajnu platformy.

Modus Operandi

Dezinformátori využívajú celý rad prístupov pri navrhovaní a distribúcii zavádzajúceho obsahu, aby zabezpečili dôveryhodnosť svojich tvrdení. Príkladom je tweet, ktorý nepravdivo tvrdil, že Volodymyr Zelenský je bratrancom Georgea Sorosa, pričom ako zdroj informácií uviedol údajného predstaviteľa Pentagonu.

Navyše misinformačný obsah môže byť domáceho, alebo zahraničného pôvodu a často zahŕňa

ASB NEWS
@ASBMilitari

...

BREAKING: Volodymyr Zelensky is a cousin of George Soros. Pentagon official says.

12:59 PM · Apr 5, 2022 · Twitter Web App

195 Retweets 38 Quote Tweets 435 Likes

Mechanizmus vytvárania dezinformácií a ich hrozba

úpravu, alebo preklad existujúceho obsahu z iných jazykov. Napríklad slovenský časopis Zem a Vek zmanipuloval fotografiu presidentskej kandidátky Zuzany Čaputovej, aby zdôraznil jej „židovské črty“, pričom čerpal zo „židovského konšpiračného naratívu“. [5]

Ďalším príkladom je šírenie článku vo viacerých jazykoch, ako napríklad tvrdenie, že mrazené citróny môžu liečiť cukrovku, rakovinu a obezitu.

[HLAVNÁ STRÁNKA](#) [O NÁS](#) [BYLINKY](#) [CHORoby](#) [KRÁSA](#) [STRAVA](#) [KONTAKT](#)

**Verte tomu či nie: Citróny zmrazte,
postrúhajte a zbavte sa cukrovky, rakoviny i
obezity**

7. februára 2017 autor: redakcia — 6 komentárov

Pri šírení dezinformácií využívajú aktéri rôzne nástroje, ako sú platené reklamy, roboty alebo manuálne šírenie veľkým počtom ľudí. Keďže sa automatizované prístupy, ako sú roboty, používajú počas volebných kampaní na celom svete, dajú sa ľahko zistiť, vystopovať a môžu mať obmedzený vplyv. Niektorí aktéri, ako napríklad čínska 50-centová armáda, uprednostňujú manuálne prístupy, kde platení a neplatení provládni trolovia šíria propagandu a falošný obsah. [6]

5 "Zem a Vek upravil nos Čaputovej ako na antisemitských karikatúrach."

6 Han, "Manufacturing Consent in Cyberspace."

Mechanizmus vytvárania dezinformácií a ich hrozba

Regulácia médií, implementácia politiky a sekuritizácia

V snahe podporiť zdravé mediálne prostredie niektoré vlády zaviedli nariadenia zamerané na boj proti dezinformáciám. Tieto nariadenia môžu zahŕňať zriadenie nezávislých orgánov na dohľad nad mediálnymi praktikami, poskytovanie finančných prostriedkov pre žurnalistiku vo verejnom záujme a podporu mediálnej gramotnosti medzi obyvateľstvom.^[7] Niekoľko výziev však obmedzilo ich účinnosť, vrátane pomalej implementácie politiky, nedostatočného presadzovania a byrokratických procesov. Okrem toho, rýchlo sa vyvíjajúci charakter digitálneho prostredia môže politikám sťažiť držať krok s meniacimi sa taktikami, ktoré používajú tvorcovia a šíritelia dezinformácií.

Porozumenie metódam online dezinformácií je len polovica úspechu. Nevyhnutná je účinná politická reakcia zameraná na viaceré aspekty mechanizmu ich vytvárania. Ako tvrdí Tenove, politické reakcie na online dezinformácie zvyčajne spadajú do troch sektorov riadenia: (i) medzinárodná a národná bezpečnostná politika, (ii) regulácia

volieb a (iii) regulácia médií. [8] V EÚ získali online dezinformácie významné uznanie v klúčových inštitúciách v roku 2015 po zasahovaní Ruska a jeho dezinformačných kampaniach a negatívnej úlohe, ktorú zohrali SSS počas kampane pred referendom v Spojenom kráľovstve o vystúpení z EÚ. Tieto faktory nepochybne prispeli k návrhu alebo prijatiu viacerých politík na úrovni EÚ a v niektorých prípadoch aj na úrovni členských štátov EÚ. Vrátane tvrdých a mäkkých regulácií sociálnych médií na lepšie riešenie problémov s online dezinformáciami. Spoločný rámec pre boj proti hybridným hrozbám v oblasti politiky stanovuje strategické politické priority na predchádzanie bezpečnostným hrozbám EÚ a reakciu na ne. Medzi ďalšie klúčové zásahy patrí hybridná fúzna bunka EÚ, Európske centrum excelentnosti pre boj proti hybridným hrozbám alebo pracovné skupiny pre strategickú komunikáciu. [9] Okrem toho, Európska rada prijala Kódex postupov v oblasti dezinformácií platný v celej EÚ. Tým by sa online platformy efektívne zapojili do overovania faktov a predchádzania strategicky

⁷ Tenove, "Protecting Democracy from Disinformation."

⁸ Tenove.

¹⁶ JOINT COMMUNICATION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL Joint Framework on countering hybrid threats a European Union response.

Mechanizmus vytvárania dezinformácií a ich hrozba

zavádzajúcemu obsahu a zároveň by sa posilnila mediálna gramotnosť, kvalitná žurnalistika a zriadenie siete nezávislých overovateľov faktov. Na základe týchto krokov bol vytvorený akčný plán proti dezinformáciám s cieľom presadzovať jednotnú reakciu vo všetkých členských štátach EÚ.[10] Odborníci však varovali pred rôznymi nevýhodami týchto prístupov vrátane pomalej implementácie, neznalosti kontextu miestnych členských štátov a nízkeho finančného zabezpečenia.[11] Tieto problémy možno čiastočne pripísat kontroverziám týkajúcim sa vymedzenia hraníc slobody prejavu, celkovému nedostatku odborných znalostí v oblasti politiky a nadmernej byrokracie.

Rámcovanie bezpečnostnej problematiky možno považovať za spoločenský fenomén ovplyvnený sociálnymi vzťahmi a ľudským konaním v rámci sociálnych celkov. Buzan a kol. zaregistrovali, že každý verejný problém v spoločnosti môže byť zaradený do spektra – od depolitizovaného po sekuritizované – s klasifikáciami, ktoré sa môžu zmeniť podľa aktuálneho spoločenského kontextu.[12] Sekuritizácia nastáva prostredníctvom rečového aktu, kde sekuritizujúci aktér prezentuje tému ako sociálne alebo existenčné ohrozenie relevantnému referenčnému objektu. To si vyžaduje okamžité opatrenia, núdzové riešenia a legislatívne a finančné opatrenia na ich odstránenie. Akceptácia týchto opatrení verejnosťou je kľúčová pre to, aby sa problém stal súčasťou bezpečnostnej agendy. Sekuritizujúci aktér však môže tento proces zneužiť na presadzovanie svojich záujmov na úkor verejného záujmu.

10 Nenadić, "Unpacking the 'European Approach' to Tackling Challenges of Disinformation and Political Manipulation."

11 Nenadić.

12 Buzan, Wæver, and Wilde, Security.

13 Balzacq and Guzzini, "Introduction."

Okrem toho, rečový akt možno rozdeliť do troch kategórií, ktorých cieľom je niečo sprostredkovať (lokučný akt), urobiť niečo rečou (ilokučný akt) a v niektorých prípadoch vyvolať účinky (perlokučný akt). [13]

Sekuritizácia prostredníctvom reči je ilokučným aktom, pretože mení sociálnu realitu pre príjemcov, a perlokučným aktom, pretože vytvára účinky, keď sa problém stáva existenčnou hrozbou.

Mechanizmus vytvárania dezinformácií a ich hrozba

Riešenie tohto problému zahŕňa prijatie legislatívnych krokov, ako sú opatrenia prijaté EÚ na obmedzenie šírenia ruskej propagandy – blokovanie štátnych predajní RT/Russia Today.[14] Po sekuritizácii prichádza desekuritizácia, čím sa problém presúva z bezpečnostnej agendy do arény bežných politických rokovaní a hľadania konsenzu. Hoci sa problému môže venovať menšia pozornosť a naliehavosť, môže potenciálne viest k efektívnejším a udržateľnejším riešeniam. Dôvodom je skutočnosť, že núdzové opatrenia a výnimočné prístupy spojené so sekuritizáciou možno nahradia procesmi založenými na spolupráci a konsenze, ktoré zahŕňajú rôzne zainteresované strany.

V kontexte online dezinformácií zohral proces sekuritizácie úlohu pri riadení politickej reakcie EÚ. Ako hrozba pre demokraciu a sociálnu stabilitu boli prijaté rôzne politiky, pracovné skupiny a finančné opatrenia. Proces desekuritizácie je však tiež dôležitý, pretože umožňuje posun k demokratickejším a inkluzívnejším prístupom v boji proti dezinformáciám. To zahŕňa spoluprácu s rôznymi zainteresovanými stranami, ako sú platformy sociálnych médií, nezávislé overovatelia faktov, mediálne organizácie a občianska spoločnosť. Okrem toho podporuje mediálnu gramotnosť, kvalitnú žurnalistiku a celkové zameranie na riešenie hlavných príčin dezinformácií.

14 "EU Imposes Sanctions on State-Owned Outlets RT/Russia Today and Sputnik's Broadcasting in the EU."

Mechanizmus vytvárania dezinformácií a ich hrozba

Záver

Zámerné šírenie nepravdivých a zavádzajúcich informácií je v ľudských komunitách prítomné už tisícročia. Rozšírenie kyberpriestoru vo všeobecnosti, najmä možností sociálnych sietí, však nepochybne pomohlo vytvoriť novú realitu, ktorá prekonáva fyzické a sociálne bariéry s nepredvídateľnými dôsledkami na rôznorodosť, objem a rýchlosť šírenia nepravdivých a zavádzajúcich informácií. Ako tvrdí Lewandowsky, ak väčšina verí v niečo, čo je fakticky nesprávne, dezinformácie môžu tvoriť základ pre politické a spoločenské rozhodnutia, ktoré sú v rozpore s najlepším záujmom spoločnosti[15]. Naším spoločným cieľom by preto malo byť nájdenie účinných spôsobov, ako zabrániť dezinformáciám jednotlivcov a spoločnosti ako takej. Na dosiahnutie tohto cieľa je však najprv potrebné lepšie pochopiť celú škálu aktérov a procesov prítomných pri tvorbe a šírení takéhoto obsahu. Či už ide o finančné výhody vytvárania dezinformácií, psychologickú heuristiku, ktorá pomáha šíriť falošný a zavádzajúci obsah, alebo digitálnu štruktúru platořiem, ktorá posilňuje nový a emocionálne ladený obsah.

Na záver možno konštatovať, že proces sekuritizácie zohral významnú úlohu pri formovaní reakcie EÚ na online dezinformácie, čoho výsledkom bolo prijatie rôznych politických opatrení a iniciatív. Na účinný boj proti dezinformáciám je však nevyhnutné zvážiť sekuritizačné aj desekuritizačné procesy, podporovať inkluzívnejšie, demokratickejšie a kolaboratívnejšie prístupy, ktoré zahŕňajú viaceré zainteresované strany a riešia základné príčiny dezinformácií.

15 Lewandowsky et al., "Misinformation and Its Correction."

Mechanizmus vytvárania dezinformácií a ich hrozba

Literatúra

Balzacq, Thierry, and Stefano Guzzini. "Introduction: 'What Kind of Theory – If Any – Is Securitization?'" *International Relations* 29, no. 1 (March 2015): 97–102. <https://doi.org/10.1177/0047117814526606a>.

Buchanan, Tom. "Why Do People Share Disinformation On Social Media?" Centre for Research and Evidence on Security Threats I, 2020. <https://crestresearch.ac.uk/resources/disinformation-on-social-media/>.

Buzan, Barry, Ole Wæver, and Jaap de Wilde. *Security: A New Framework for Analysis*. Boulder, Colo: Lynne Rienner Pub, 1998.

Directorate-General for Communications Networks, Content and Technology (European Commission). *A Multi-Dimensional Approach to Disinformation: Report of the Independent High Level Group on Fake News and Online Disinformation*. LU: Publications Office of the European Union, 2018. <https://data.europa.eu/doi/10.2759/739290>.

"EU Imposes Sanctions on State-Owned Outlets RT/Russia Today and Sputnik's Broadcasting in the EU." Accessed February 13, 2023. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/03/02/eu-imposes-sanctions-on-state-owned-outlets-rt-russia-today-and-sputnik-s-broadcasting-in-the-eu/>.

Han, Rongbin. "Manufacturing Consent in Cyberspace: China's 'Fifty-Cent Army.'" *Journal of Current Chinese Affairs* 44, no. 2 (June 2015): 105–34. <https://doi.org/10.1177/186810261504400205>.

Howard, Philip N. *Lie Machines: How to Save Democracy from Troll Armies, Deceitful Robots, Junk News Operations, and Political Operatives*. New Haven; London: Yale University Press, 2020.

JOINT COMMUNICATION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL Joint Framework on countering hybrid threats a European Union response (2016). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52016JC0018>.

Kapantai, Eleni, Androniki Christopoulou, Christos Berberidis, and Vassilios Peristeras. "A Systematic Literature Review on Disinformation: Toward a Unified Taxonomical Framework." *New Media & Society* 23, no. 5 (May 2021): 1301–26. <https://doi.org/10.1177/1461444820959296>.

Mechanizmus vytvárania dezinformácií a ich hrozba

Literatúra

Lewandowsky, Stephan, Ullrich K. H. Ecker, Colleen M. Seifert, Norbert Schwarz, and John Cook. "Misinformation and Its Correction: Continued Influence and Successful Debiasing." *Psychological Science in the Public Interest* 13, no. 3 (December 2012): 106–31. <https://doi.org/10.1177/1529100612451018>.

Marwick, Alice, and Rebecca Lewis. "Media Manipulation and Disinformation Online." Data & Society Research Institute, 2017.

Mintal, Jozef Michal. "SLOVAKIA: SNAKE OIL SPILLS ONTO THE WEB." In *The Unbearable Ease of Misinformation*. Budapest: Center for Media, Data and Society at Central European University, 2020. <https://cmdss.ceu.edu/sites/cmcs.ceu.hu/files/attachment/article/1943/theunbearable-easeofmisinformation.pdf>.

Mueller, Robert S. "Report on the Investigation into Russian Interference in the 2016 Presidential Election." U.S. Department of Justice, 2019.

Nenadić, Iva. "Unpacking the 'European Approach' to Tackling Challenges of Disinformation and Political Manipulation." *Internet Policy Review* 8, no. 4 (December 31, 2019). <https://doi.org/10.14763/2019.4.1436>.

Omediach.com. "Zem a Vek upravil nos Čaputovej ako na antisemitských karikatúrach." Accessed December 9, 2021. <https://www.omediach.com/hoaxy/15215-zem-a-vek-upravil-nos-caputovej-ako-na-antisemitskych-karikaturach>.

Pennycook, Gordon, and David G. Rand. "The Psychology of Fake News." *Trends in Cognitive Sciences* 25, no. 5 (May 2021): 388–402. <https://doi.org/10.1016/j.tics.2021.02.007>.

Tenove, Chris. "Protecting Democracy from Disinformation: Normative Threats and Policy Responses." *The International Journal of Press/Politics* 25, no. 3 (July 2020): 517–37. <https://doi.org/10.1177/1940161220918740>.

Wu, Tim. *The Attention Merchants: The Epic Scramble to Get inside Our Heads*. First edition. New York: Alfred A. Knopf, 2016.

03

Aspekty mediálnej gramotnosti v Albánsku: Mladí ľudia uväznení medzi novými technológiami a opustením tradičných médií.

University of Tirana¹

1. Autorstvo a zhromažďovanie faktických údajov

Medzi novembrom 2021 a marcom 2022 vykonal osem profesorov z Katedry žurnalistiky a komunikácie pod vedením akademického profesora Dr. Artana Fugu štúdiu, ktorej cieľom bolo odhaliť stav mediálnej gramotnosti medzi mladými ľuďmi v Albánsku. Autormi boli Doc. Dr. Alban Tartari, Prof. Dr. Artan Fuga, Dr. Elvin Luku, Dr. Ervin Goci, Dr. Holta Shupo, Dr. Loreta Axhami, Doc. Dr. Mark Marku a Dr. Raimonda Nelku, ktorí sa štúdiou zaoberali prostredníctvom ne-lineárnej výskumnej metódy, pričom predmet štúdie bol analyzovaný v širokom spektre a viedol k akademickej práci s ôsmimi klúčovými bodmi (Viac v sekcii 3. Výsledky).

Metodológia tejto vedeckej štúdie bola založená na: priamych pozorovaniach skutočností na stredných školách; interpretácii národných prieskumných údajov organizovaných Katedrou žurnalistiky a komunikácie na Univerzite v Tirane; podrobnych analýzach názorov získaných prostredníctvom dotazníkov pre škálu študentov ohľadom ich skúseností so druhostupňovým vzdelávaním; analýze obsahu a komunikačných

¹ University of Tirana, Department of Journalism and Communication, Assoc. Prof. Dr. Alban Tartari, Prof. Dr. Artan Fuga, Dr. Elvin Luku, Dr. Ervin Goci, Dr. Holta Shupo, Dr. Loreta Axhami, Assoc. Prof. Dr. Mark Marku and Dr. Raimonda Nelku

Aspekty mediálnej gramotnosti v Albánsku

stratégii na sociálnych médiách, ktoré mladí ľudia používajú; porovnaní údajov z prieskumov z Albánska a zo zahraničia; uskutočňovaní vedeckých výskumov s aktívnou účasťou mladých ľudí na sociálnych médiách; hlbokom preskúmaní učebníc, atď.

Cieľom autorov nebolo dosiahnuť lineárny vedecký výskum, nemali ambíciu integrovať komplexnú revíziu celej tematiky súvisiacej s mediálou gramotnosťou. Ich vedecký záujem spočíval v poskytnutí základného prehľadu a profilu tejto problematiky. Namiesto rozsiahleho horizontálneho preskúmania sa autori rozhodli pre vertikálne výskumy v konceptuálnych bodoch, ktoré umožňujú prehľad v téme mediálnej gramotnosti vo vzdelávaní mladých divákov.

2. Hlavná hypotéza, klúčové slová, empirické procesy a skúmané oblasti

Vedecký výskum, ktorý predkladáme, sa zaobrá spôsobom, akým sa dosiahne mediálna gramotnosť v systéme stredného vzdelávania a v pedagogických a mediálnych stratégiah a praktikách v Albánsku. Aby sme zdôraznili aspeky tohto problému, je najprv nevyhnutné predstaviť význam termínu mediálna gramotnosť. Tento koncept získal časom dynamický obsah, ktorý sa menil v súlade s procesom vývoja nových médií a informačných a komunikačných technológií a tiež v súlade s mierou ich vplyvu na spoločnosť. Druhá téma, ktorá bola predmetom tejto prezentácie, je spojená s tým, ako sa mladá verejnosť v Albánsku správa voči konvenčným a novým médiám.

Počas mnohých rokov autori vykonali niekoľko vedeckých projektov zameraných na celkové správanie albánskeho publiku, konkrétnie mladého publiku, voči novým médiám. Spracovali a interpretujú údaje o používaní digitálnych platform v informačných a komunikačných technológiách rôznymi vekovými skupinami, reflektovali nad veľkými dátami získanými monitorovaním audiovizuálneho mediálneho programu v Albánsku, atď.

Aspekty mediálnej gramotnosti v Albánsku

Hlavnou hypotézou tejto vedeckej výskumnej práce je: Odpolenie od tradičných médií a spontánne používanie zamerané na imitáciu a skúsenosti s novými médiami a online digitálnymi technológiami vytvorilo určitý druh izolácie mladého publika voči občianskym záležitosťam, sociálnym, kultúrnym a politickým dynamikám v krajinе. Taktiež sa ukázalo, že zapojenie mladých ľudí do vytvárania silného verejného názoru a prejavovanie aktívneho sociálneho správania v demokratizačných procesoch bolo slabé a nízke. Obmedzený prístup k mediálnej gramotnosti vedie k sociálnej exklúzii mladých ľudí a táto sociálna exklúzia obmedzuje ich prístup k mediálnej gramotnosti.

Zatiaľ čo vývoj stredného odborného vzdelávania nemôže úplne integrovať hodnoty mediálnej gramotnosti, nemôže teda ani vychovať študentov k médiám bez úplnej reformy vzdelávacích stratégii, učebných osnov, školení učiteľov, školských zariadení s rozvinutou infraštruktúrou a vhodnými novými informačnými a komunikačnými technológiami, hĺbkovej obnovy učebných metód atď.

Kľúčové pojmy súvisiace s touto štúdiou sú nasledovné: umelecký prístup médií, správanie publika, vysielacie médiá, prečaženie obsahom, kritické myslenie, nerovnováha v učebných osnovách,

digitálne občianstvo, digitálna sociálna interakcia, dynamické publikum, generácia Z, globálny/globálny občan, influencer, porucha informácií, interaktívne vzdelávanie, multikultúrne vedomosti, nerovnováha vedomostí, závislosť na masových informáciách, mediálne vzdelávanie, vplyv mediálnej gramotnosti, mediálna gramotnosť, mediálne stereotypy, mediálna informačná gramotnosť, zmiešané médiá, dĺžka správ, online médiá, populárna kultúra, súkromná televízia, verejnoprávne vysielanie, reality show, závislosť na sociálnych platformách, talk show, televízne žánre, učebnica, kultúra Tik Tok, TikToker, tradičné médiá, nad kultúrny občan, stratégie televízneho programovania, virtuálna trieda, vizuálna komunikácia, vizuálna rétorika, mladý dospelý, mladé publikum.

3. Výsledky

Štúdia bola ukončená správou, ktorá sa skúmala tému z rôznych uhlov a zdrojov, národných prípadových štúdií a odporučení, rovnako ako rôznych smerníc publikovaných medzinárodnými organizáciami. Zhrnutie hlavných tém a výsledkov je nasledujúci:

Aspekty mediálnej gramotnosti v Albánsku

3.1 Mediálna gramotnosť, nepochopené vzdelávanie v albánskom vzdelávacom systéme.

Súčasná debata o prístupe k tejto novej znalosti – mediálna gramotnosť v Albánsku – a aktéri do nej zapojení, často prejavujú nedorozumenie na základnej úrovni, ktorá sa môže nadalej prehĺbiť. Existujú štyri hlavné nedorozumenia ohľadom toho, ako vzdelávacie systémy a samotní aktéri verejne pristupujú k téme:

Prvé nedorozumenie: Mediálna výchova sa považuje len za technologické schopnosti. Aj keď inštitucionálni a iní aktéri nemusia mať žiadne znalosti o teóriach McLuhana a Innissa, ktoré sú hlboko poznačené silným technologickým odhadlaním, obaja reflektujú princípy kanadskej školy komunikácie, ktorá sa vo veľkej mieri považuje za hlavný princíp médií, ktoré ovplyvňujú, ako jednotlivec vníma realitu. Prirodzene, ich tézy o úlohe, ktorú zohráva technológia pri formovaní mediálneho obsahu, vnímaní reality jednotlivcami alebo pri vytváraní globálnych komunikačných systémov, sú stále pomerne užitočné pri štúdiu médií a spoločnosti, ale nedávajú odpoveď na množstvo problémov a dilem týkajúcich sa povahy médií a ich vzťahu k jednotlivcovi a spoločnosti.

Druhé nedorozumenie: Mediálna výchova je chápána najmä ako možnosť vytvoriť kritický postoj k mediálnym správam, čo je výsledkom vyplývajúcim z teórií frankfurtskej školy, anglických kultúrnych štúdií alebo školy semiotiky Barthesa a Ecoa. Filozofi frankfurtskej školy, ako Adorno, Horkheimer, Benjamin, Habermas atď., sa snažia transformovať Marxovu kritickú teóriu kapitalizmu a jeho nasledovníkov do kritickej teórie moderného spoločenstva, a vidia médiá ako nástroj, ktorý vyššia trieda používa na manipuláciu s masami. Určitou mierou sa orientácia podobná tomuto názoru delí aj medzi študentmi anglickej kultúrnej školy, ako Hogart a Hall, spolu so semiotikmi Barthesom a Ecom, ktorí sú trochu menej ortodoxní vo svojom postoji. Tento posledný navrhuje nielen kritický postoj voči kultúrnemu a mediálnemu obsahu, ale aj "semilogickú guerillu" čitateľa proti nim. Kritické vedomie, ktoré sa snažia vytvoriť, je pôsobivé, ale prirodzene sa pretvára na okraj ideologického chápania vzťahu medzi médiami a spoločnosťou a nedokáže plne pochopiť jeho dynamiku.

Tretie nedorozumenie: Mediálna výchova sa vníma ako propaganda proti negatívному vplyvu médií a ďalších technológií na život jednotlivca

Aspekty mediálnej gramotnosti v Albánsku

a spoločnosti, čo je dôsledkom vplyvu teórie Laswella a Lazarsfielda o neobmedzenom vplyve médií (vysvetlené vyššie) aj v súčasnosti.

Štvrté nedorozumenie: Mediálne vzdelávanie je vnímané ako všeobecná kultúra médií a nových komunikačných technológií, čo je odrazom pozitivistického prístupu sovietskeho modelu vzdelávania, ktorý stále prevláda v albánskom vzdelávacom systéme.

Ešte jedným nedorozumením je, že povedomie o potrebe zahrnúť mediálnu výchovu do albánskych škôl sa začalo len v posledných rokoch (najviac v posledných päť rokoch) a tí, ktorí sa touto problematikou zaoberajú, sú na čele avantgardy. Avšak Oddelenie žurnalistiky a komunikácie sa skutočne začalo zaoberať a študovať túto tému už od roku 2013, začínajúc 33 reflexiami zo svojej vedeckej konferencie s názvom Mediálna gramotnosť a jej úloha v

stredoškolskom vzdelávacom pláne ako súčasť občianskej výchovy mladých ľudí. Tieto štúdie boli publikované ako odporúčania pre inštitúcie, ktoré by sa mali zaoberať a riešiť tento problém, vrátane Ministerstva pre vzdelávanie a vedu.

3.2 Mladí ľudia a technológia, výzva pre albánske školy

Teoretický prístup:

Tvárou v tvár rastúcemu vplyvu technológií sa oblasť vzdelávania musí stále prispôsobiť potrebám vzdelávania občanov demokratickej spoločnosti. Dôraz najmä na Hobsbawmovo „digitálne ja“ – bod, v ktorom sa mladík stretáva s technológiou pri hľadaní vlastnej identity a „digitálne občianstvo na školách“ podľa Ribble & Bailey ako potreba naučiť študentov (a rodičov), ako s touto technológiou zaobchádzať.

Empirický prístup:

Rozhovory so 6 riaditeľmi stredných škôl v Albánsku rovnomerne vybranými z 3 regiónov krajiny. Pokyny a ich uplatnenie. Údaje z rôznych empirických štúdií v priebehu času.

Aspekty mediálnej gramotnosti v Albánsku

3.2. Juventud y tecnología, un reto para las escuelas albanesas

Výsledky:

- Mladí ľudia používajú mobilnú technológiu a internet ako svoje hlavné médium informácií a komunikácie. (72% veľmi často, 93% pomerne často).
- Školy sú vybavené aspoň jednou počítačovou učebňou. Mobilné zariadenia sú zakázané podľa školských predpisov. 5 škôl malo priemerne jeden počítač na 2 študentov, pričom ich aktualizácia zostáva neustálym veľkým problémom.
- Všetky školy majú predmet informačných a komunikačných technológií (IKT), ale ich hlavným cieľom je vyučovanie základov technológie (siete, Java, C++ atď.), ktoré fungujú na platforme Microsoft Windows (zatial' čo ich súkromné mobilné zariadenia fungujú na platformách Google Android alebo Apple iOS). Absentuje vzdelávanie o interakcii a tvorbe médií (úprava videí, zvukového obsahu atď.).
- Školy nemajú digitálnu knižnicu ani digitálny priestor na ukladanie obsahu ich prác.

3.3 Chýbajúca interakcia medzi školou a každodennosťou ako absentujúci garant mediálnej výchovy ako kontinuity

Teoretický prístup:

Vo svete, kde obej informácií prekročil hranice médií, mimo médií ako priemyslu alebo technológie, môžu múzeá, kníhkupectvá, či knižnice sprostredkovať alebo sa stať médiami aj samostatne. Za hranicami vedomostí leží digitálne občianstvo dosiahnuté nadobudnutím praktických zručností potrebných na pochopenie a používanie médií a technológií.

Aspekty mediálnej gramotnosti v Albánsku

Empirický prístup:

Katedra žurnalistiky a komunikácie na Univerzite v Tirane zrealizovala dotazník, ktorý sa skladal zo 4 častí: Prístup k technológiám, Úroveň výučby, Nadobudnutie vedomostí a Stupeň povedomia. Dotazník bol vyplnený 80 študentmi prvého ročníka rovnomerne rozdelenými podľa ich študijných odborov. Cieľom bolo porozumieť, či stav mediálnej výchovy závisí od dynamiky školského vzdelávania alebo od úplne nesúvisiacich udalostí, ktoré sú vnímané ako výzvy pre inštitúciu.

Výsledky:

- Najčastejším prostriedkom komunikácie na osobnej úrovni bol mobilný telefón, zatiaľ čo v škole boli k dispozícii len stolové počítače. Spotreba médií sa javí úplne rozptýlená (20% uviedlo, že nemajú počítačové vybavenie od školy; iba 1/3 tvrdila, že ich často alebo denne používa na vyučovacie účely).
- Prepojenie medzi učebnicami a informáciami získanými cez internet bola takmer neexistujúca (len 10%).
- Z toho vyplýva, že vzdelávací systém v Albánsku preukazuje nedostatok súdržnosti, čo, ako zdôraznila Hobbs, znemožňuje rovnaké a strategické šírenie vedomostí.

Aspekty mediálnej gramotnosti v Albánsku

3.4 Používanie sociálnych platforiem mladými ľuďmi: TikTok ako forma prejavu

Teoretický prístup:

Používanie TikToku mladými Albáncami, ktorí podľa štúdií stále viac odmietajú tradičné médiá, je skúmané prostredníctvom troch hlavných výskumných otázok:

1. Aké vedomosti majú mladé generácie o tejto forme komunikácie a do akej miery ju dokážu využiť na vyjadrenie svojich obáv vo verejných národných priestoroch?
2. S akými prekážkami sa stretávajú mladí ľudia pri predvádzaní týchto obáv pri tvorbe materiálov pre Tik Tok?
3. Sú konvenčné médiá otvorené tejto forme vyjadrovania?

Empirický prístup:

Kvantitatívne a kvalitatívne analýzy videí z editoriálu "TikTok Corruption Albania" z MediaLook Center, publikovaných v období máj-december 2020, a niektoré kritické diskusie z týždenných stretnutí tohto editoriálu. Rozhovory s novými používateľmi TikToku.

Výsledky:

- Generácia Z našla na TikToku nový priestor na vyjadrenie seba samých. Sú viac tvorcami než len používateľmi sociálnych médií. Vytvárajú a šíria vlastné videá, namiesto tých vytvorených tradičnými médiami.
- Mladí ľudia skôr vytvárajú videá, ktoré sú zábavné, motivujúce a zobrazujú každodenné sociálne problémy (viac ako 82% voľných tematických videí), než problémy týkajúce sa politickej situácie, občianskych práv, úrovne korupcie atď.
- Divácky záujem o videá na TikToku nestačí na to, aby sa stali súčasťou programu tradičných médií. Napríklad podľa údajov o počte divákov na profile TikTok Corruption (od 4 473 do 162 000), iba jedno z

Aspekty mediálnej gramotnosti v Albánsku

"Top 15" videí s najvyšším počtom divákov bolo zverejnené na internetovom médiu Balkanweb.

- Tieto produkcie nevynikajú vo vizuálnych, rétorických ani analytických schopnostiach. Celkovo majú negatívny názor na hlavné médiá ako zdroj svojich videí, považujú ich za nedôveryhodné (30%) alebo nezaujímavé (30%).

3.5 Sociálne médiá stredných škôl: ako ich mladí ľudia vnímajú, používajú a stotožňujú sa s nimi?

Teoretický prístup:

V snahe porozumieť, či a ako mladí žiaci vo veku 15 až 18 rokov vedia využívať kultúrne a multikultúrne priestory komunikácie a používať oficiálne kanály inštitúcií ako "prostredia na cvičenie", viedli túto výskumnú prácu tri otázky:

1. Čo je to „štandard“ vizuálov, ktoré vidieť na platformách pod logom inštitúcie, podporuje vývoj smerom k prehlbovaniu vlastnej identity pri tvorbe komunikácie, alebo skôr podporuje prístup „ducha“, ktorý konzumuje ich verejnú komunikáciu a skôr sa dištancuje od tejto diskusie v prípadoch, keď je prítomná autorita?

2. Aké sú stratégie na ovplyvnenie a povzbudenie tejto identity prostredníctvom vyučovania v zmysle generačnej zmeny zmýšľania, vnímania života a procesy tvorby myšlienok pri v nových platformách a sociálnych médií?
3. Existuje zámer či stratégia zameraná na pestovanie prístupu k „transkultúrnemu občanovi“, aktívному, reflektívnomu jednotlivcovi, schopnému kontextualizovať a kriticky rozmýšľať a konštruovať realitu pomocou mediálnych produktov alebo platforem?

Empirický prístup:

Rozhovory s učiteľmi, riaditeľmi a žiakmi deviatich stredných škôl v rámci Tiranského obvodu. Analyzovať dátá z ich sociálnych médií a konfrontovať ich s vnímaním manažérov týchto účtov s ohľadom na ich funkciu, rozsah a efektivitu.

Výsledky:

- Ich realita nie je prítomná v oficiálnom obsahu sociálnych médií, ktorý slúži len ako PR nástroj pre samotnú inštitúciu.
- Interakcia žiakov s týmto obsahom je malá a obmedzuje sa iba na formu kolegiálnej podpory prostredníctvom "lajkovania" obrázkov, s vážnym nedostatkom slovnej alebo konštruktívnej diskusie.

Aspekty mediálnej gramotnosti v Albánsku

- Tieto platformy neslúžia na diskusiu o nápadoch, školskom živote, kultúrnych alebo spoločenských témach, ale zostávajú archaické, keďže samotný školský život neslúži ako jeho téma.

Cieľom tejto štúdie je porozumieť vzťahu medzi audiovizuálnymi tradičnými médiami a mladými prostredníctvom analýzy prítomnosti televíznych programov venovaných mladšej časti obsahu TV vysielaného na albánskych národných verejných, súkromných a online televíznych kanáloch.

Empirický prístup:

Rámec audiovizuálnych regulátorov v mediálnej edukácii mladých ľudí v Albánsku a Európe.

Štúdie DJC o audiovizuálnych mediálnych službách v Albánsku (2018-2020).

Monitorovanie vysielaných televíznych programov.

Rozhovory s redaktormi a moderátormi verejných, súkromných a online vysielačov.

Výsledky:

- Hoci verejnoprávny vysielač RTSH 1 je zákonom povinný produkovať a vysielať kvóty pre mladých ľudí, zaoberá sa iba kvantitou a nie kvalitou. Neexistujú žiadne projekty zahrňujúce mladých do produkčných skúseností s využitím RTSH akadémie ako nástroja.

3.6 Audiovizuálny obsah pre mladých dospelých a jeho relevancia v mediálnej gramotnosti

Teoretický prístup:

Média sú určujúcim faktorom, keď hovoríme o správaní, vzdelávaní a hromadnom informovaní spoločnosti a pôsobia ako vzor na nasledovanie pri ochrane kvalít kultúrneho dedičstva krajin. Musia byť kritické voči všetkým manipulatívnym formám, ktoré predkladajú, a podporovať schopnosť mladých dospelých porozumieť a učiť sa mediálnym žánrom prostredníctvom praktického konania. Je to možné tým, že mladým ľuďom poskytneme príležitosť zažiť výrobu médií a rôznych ich žánrov.

Aspekty mediálnej gramotnosti v Albánsku

- Súkromné vysielače nemajú žiadne právne záväzky voči obsahu pre mladých ľudí a AMA-s nepodniklo žiadne kroky k samoregulácii alebo spolu-regulácii súkromnej činnosti, aby zaručili kvalitu programu.
- Albánsky vysielač musí urobiť viac v oblasti mediálneho vzdelávania mladých ľudí, aby im umožnil porozumieť mediálnemu procesu prostredníctvom jeho tvorby a tým podnietil ich aktívne zapojenie do spoločnosti ako proaktívnych mladých občanov.

3.7 Vzdelávanie v médiách v učebničach stredných škôl

Teoretický prístup:

Vzdelávanie o médiách na stredných školách má základný význam, najmä v krajinách ako Albánsko, kde existuje krehká demokracia a chýba demokratické vzdelávanie mladých ľudí, ako aj tradícia slobodných nezávislých médií. Cieľom tejto štúdie je poskytnúť odpovede na otázky výskumu, ako napríklad: Aká je kvalita učebníc, ktoré sa zaobrajú celou problematikou médií, informácií, verejnej mienky atď.? Ako tieto učebnice formujú praktické zručnosti a kompetencie mladých ľudí v ich správaní voči tradičným a novým médiám?

Empirický prístup:

Kvalitatívna analýza 21 učebníc povinných a voliteľných vzdelávacích programov založených na rámcovom pláne UNESCO (2011).

Aspekty mediálnej gramotnosti v Albánsku

Výsledky:

Analýzy prehľadávaných učebníc ukazujú:

- Chýbajúci mimoškolský prístup a málo priestoru venovaného médiám, komunikácií a otázkam IKT (informačno-komunikačných technológií).
- Učebnice poskytujú informácie o médiách, ale neponúkajú nástroje na to, ako sa správať v digitálnej dobe.
- Spektrum mediálnych žánrov je obmedzené na popis 3-4 hlavných informačných žánrov, ako sú kronika, rozhovory, správy, články.
- Chýba aktualizácia poznatkov týkajúcich sa nových technologických vývojov.
- Prevažuje prístup a témy autorov.

V súčasnej podobe učebnice pre stredné školy neposkytujú presné a relevantné poznatky o médiách, komunikácii a IKT pre mediálne vzdelávanie mládeže. Implementácia mediálnej gramotnosti ako vzdelávacieho procesu vhodného pre 21. storočie si vyžaduje radikálne prepracovanie vzdelávacích programov a učebníc, zavedenie súčasných metód výučby, ako aj integráciu nových informačných technológií, neustále školenie učiteľov atď.

Aspekty mediálnej gramotnosti v Albánsku

Literatúra

- Aufederheide, Patricia, (1992), Aspen Media Literacy Conference Report - Part II. Center for Media Literacy.
- Blumberg, Fran, (2014). Media Literacy for the 21st Century: Interview with Renee Hobbs, EdD. Society for Media Psychology & Technology / Division 46 of the American Psychological Association.
- Bruun, Hanne, (2000), The Aesthetics of the Television Talk Show.
- Bungo, Leka, (2021) MediaCommission; <https://www.parlament.al>
- Cortés-Ramos, Antonio; Torrecilla García, Juan Antonio; Landa-Blanco, Miguel; Gutiérrez, Francisco Javier Poleo; and Castilla Mesa, María Teresa, (2021), Activism and Social Media: Youth Participation and Communication. Sustainability,13.
- Department of Communication and Journalism at FHF, Tirana University& AMA, (2019), Audiovisual Media Market,Audience Behaviors and Regulatory Framework.
- Department of Communication and Journalism at FHF, Tirana University& AMA; (2018) Economic models of the television industry in Albania.
- Department of Communication and Journalism at FHF, Tirana University& AMA; (2020) The quality of Newsbroadcast in the Albanian media
- Fuga, Artan, (2020), Findings from the production of the project 'Tik Tok Corruption' (Draft report).
- Goffman, Erving, (1959), The Presentation of Self in Everyday Life, Anchor Books.
- Green, Timothy D., Loretta C. Donovan, and Jody Peerless Green. 2020. Making Technology Work in Schools – How PK-12 Educators Can Foster Digital-Age Learning . New York: Routledge.
- Grizzle, Alton, Moore, Penny, Dezuanni, Michael, Asthana, Sanjay, Wilson, Carolyn, Banda, Jackson, Onumah, Chido, (2013) Media Information Literacy, Policy and Strategy.
- Herman, Barbara, (2019), Gen Z, Social Media and What Makes These Digital Natives Tick: A Conversation with R/GA's Christine Song.
- Hobbs, Rene, (1998). The seven great debates in the media literacy movement. Journal of Communication, 48(1).

Aspekty mediálnej gramotnosti v Albánsku

Literatúra

- Hobsbawm, Julia. 2020. The Simplicity Principle: Six Steps Towards Clarity in a Complex World. London: Conan Page.
- Jolls, Tessa, Johnsen, Michele,(2018), Media Literacy:A Foundational Skill for Democracyin the 21st Century, 69 Hastings L.J. 1379,
- Livingstone, Sonia; Das, Ranjana, (2010) Existential Field 8: Media, Communication and Information Technologies in the European Family, Working Report (April 2010), Department of Media and Communications, London School of Economics and Political Science.
- Luku, Esilda, (2022), Democratic education in Albania:challenges and possibilities.
- McQuail, Denis, (2010), McQuail's Mass Communication Theory,6th edition, Sage.
- Millan, Ivor, (2019), 'Measuringthe television audience in Albania',Council of EuropeReport, for the Agency Audiovisual Media Regulations.
- Nadolu, Delia Ioana, Nadolu, Bogdan, (2008) The Social Being in the VirtualSpace, in Teenagers' Actions and Interactions Online in Centraland Eastern Europe.Potentials and Empowerment, Risks and Victimization Edited by Monica Barbovschi and Maria Diaconescu, Cluj University Press.
- Nelku, Raimonda,(2022) "Media - Regulator binomial, key in the media education of young people,through the media"; (Manuscript); May 2022
- OECD, (2020), 'Curriculum Overload.A Way Forward'.
- Pathak-Shelat, Manisha,Bhatia, Kiran Vinod, (2021) Engagingthe World Social Media Literacy for Transcultural Citizenship, The Handbook of Media Education Research, Edt:D. Frau-Meigs, S. Kotilainen, M. Pathak-Shelat, M. Hoechsmann, S. R. Poyntz, John Wiley & Sons.
- Perebinossoff, Philippe, (2005), Gross Fullerton Brian; Gross, Lynne S. Programing for TV Radio, and the Internet; Focal Press.
- Phillips, Michael. 2016. Digital Technology, Schools and Teachers' Workplace Learning. London:Palgrave Macmillan.

Aspekty mediálnej gramotnosti v Albánsku

Literatúra

- Pingel, Falk, (2010), Guidebook on Textbook Research and Textbook Revision 2nd revised and updated edition, Paris/Braunschweig: UNESCO & GEI
- Prensky, Marc, (2001), Digitalnatives, Digital Immigrants, On the Horizon, MCB University Press, Vol.9, No. 5.
- Revue européenne des médias et du numérique, , N°45, (winter2017–2018); N° 46-47, (spring2018).
- Revue européenne des médias et du numérique, N°48, (autumn 2018), Par quels moyens les Français agés de 15 à 39 ans, s'informent-ils?
- Ribble, Mike, and Gerald Bailey. 2007. Digital Citizenship In Schools. Washington D.C.: International Society for Technology in Education.
- Smart, Andy; Sinclair, Margaret; Benavot, Aaron; Bernard, Jean; Chabbott, Colette; Russell, S. Garnett; Williams, James; (2020), 'Learning for uncertainfutures: The role of textbooks, curriculum, and pedagogy', UNESCO
- Tartari, Elda, (2020), Digitaltechnology in educationMonography, Luis Print.
- UNESCO (2010/2011). Media and information literacy curriculum for teachers.
- UNESCO, Communication and Information, Global MIL Assessment Framework.

National Case – Studies

04

Budovanie odolnosti v Severnom Macedónsku: Využitie mediálnej a informačnej gramotnosti v boji proti dezinformáciám

Albulena Halili – Edlira Palloshi Disha – Demush Bajrami – Shemsedin Ibrahimim¹

Max van Der Stoel Institute

South East European University

Resumé

Príspevok sa zaobráva nebezpečenstvom dezinformácií a misinformácií v novej ére, keď sa svet stáva nepredvídateľným a hrozby sa globalizujú. Zdôrazňuje používanie online dezinformácií ako zbrane na destabilizáciu, polarizáciu a ovplyvňovanie rozhodovania v liberálnych demokraciách, vrátane tých, ktoré sú v transformácii, ako je západný Balkán. Príspevok tvrdí, že mediálna a informačná gramotnosť je klíčovým nástrojom v boji proti dezinformáciám a budovaní odolnosti spoločnosti. Cieľom výskumu je preskúmať výzvy budovania odolnosti a dôležitú úlohu mediálnej a informačnej gramotnosti v boji proti dezinformáciám v Severnom Macedónsku.

¹ Albulena Halili, a PhD holder in International Relations, is a Research Associate and leads the Media Literacy and Disinformation Research Cluster (MeDisInfo) at the Max van der Stoel Institute, situated within South East European University (SEEU). Her scholarly focus centers on international relations, with a particular emphasis on transatlantic relations, security dynamics, hybrid warfare, disinformation, foreign policy, and the geopolitics of the Balkans.

Budovanie odolnosti v Severnom Macedónsku

Podkopávanie demokracie: hrozba online dezinformácií

Prevaha informácií, dostupných online, viedla k nárastu dezinformácií a misinformácií, ktoré môžu mať negatívny vplyv na jednotlivcov a spoločnosť ako celok. Množstvo obsahu produkovaného každú sekundu sťaže jednotlivcom rozlišovať medzi pravdou a klamstvom. Dezinformácia je zámerná správa zameraná na klamanie a manipuláciu, zatiaľ čo misinformácia je neúmyselné šírenie nepravdivých alebo nepresných informácií. Oba javy majú významné spoločenské dôsledky vrátane zabrzdenia pokroku krajiny a podporovania sociálneho rozdelenia. Šírenie vymyslených príbehov po celom svete urobilo z dezinformácií skutočne globálny fenomén.

Parlamentné voľby v USA v roku 2016 slúžia ako významná prípadová štúdia pre výskumníkov, vlády a regulačné orgány, ktoré skúmajú fenomén počítačovej propagandy a jej potenciál zasahovať do demokratických procesov. Zneužitie údajov získaných od používateľov Facebooku sa využívalo na politickú kampaň, pričom spoločnosti využívali taktiku behaviorálneho mikrozacielenia. Túto taktiku využili rôzne krajiny na ovplyvnenie výsledkov volieb, ako to bolo vidieť v referende o brexite v Spojenom kráľovstve aj v prezidentských voľbách v USA v roku 2016. Konflikt medzi Ruskom a Ukrajinou prekročil rámec toho, čo mnohí predpovedali, pričom v prebiehajúcom konflikte zohráva významnú úlohu dezinformačná kampaň. Využívanie dezinformácií ako zbrane ruskou vládou a spriaznenými aktérmi

Edlira Palloshi Disha, a PhD student in Media and Communication, stands as a Researcher within the Media Literacy and Disinformation Research Cluster at the Max van der Stoel Institute. Concurrently, she contributes her expertise as a teaching assistant at the Faculty of Languages, Cultures, and Communication at South East European University (SEEU). Her academic pursuits revolve around the intricate fields of information disorders, disinformation, media consumption, media literacy, and societal resilience.

Demush Bajrami holds the position of Associate Professor and Dean at the Faculty of Languages, Culture, and Communication at South East European University in North Macedonia. His academic pursuits encompass the realms of political sciences, communication, and mass media. Furthermore, he serves as a Senior Researcher at the Media Literacy & Disinformation Research Cluster (MVDSI) within SEEU.

Shemsedin Ibrahimi serves as the Head of the Public Relations Office at South East European University and is an active member of the Media Literacy & Disinformation Research Cluster at the Max van der Stoel Institute. With a background in investigative journalism, his professional passions revolve around online media dynamics and the media's adherence to the highest standards of professional journalism.

Budovanie odolnosti v Severnom Macedónsku

eskalovalo, pričom sa šíria nepravdivé tvrdenia a konšpiračné teórie v snahe odvrátiť pozornosť, zmiast' a rozvrátiť oponentov. Dezinformačné naratívy prerástli od propagandy k falošným tvrdeniam o infiltrácii neonacistov do ukrajinskej vlády a konšpiračným teóriám o ukrajinsko-amerických laboratóriách na výrobu biologických zbraní.

Vo svetle týchto problémov sa vzdelávanie v oblasti mediálnej a informačnej gramotnosti stáva čoraz dôležitejším prostriedkom na vybavenie jednotlivcov zručnosťami a znalosťami potrebnými na kritické posúdenie presnosti a spoľahlivosti informácií, ktoré spracúvajú. Šírenie dezinformácií zostáva v súčasnej dobe kritickým problémom vzhľadom na jeho potenciál pre významný a široký dosah na jednotlivcov aj širšiu spoločnosť. Naliehavo potrebujeme podporovať vzdelávanie v oblasti mediálnej a informačnej gramotnosti s cieľom bojovať proti dezinformáciám a misinformáciám a zabezpečiť, aby jednotlivci mali schopnosť prijímať informované rozhodnutia na základe presných a spoľahlivých informácií.

Pochopenie zložitosti dezinformačnej zraniteľnosti v Severnom Macedónsku

Severné Macedónsko, ktoré je od roku 2020 členom NATO, je pre svoje vnútorné predispozície náchylné na dezinformačné kampane. Spoločnosť je polarizovaná na antagonistické politické tábory podľa etnických a ideologických línií a túto polarizáciu zneužívajú zhubné zahraničné vplyvy. Severné Macedónsko je klasifikované ako najodolnejšia z krajín západného Balkánu, ktoré skúma správa GLOBSEC Vulnerability Index 2021, so skóre 40/100. Multietnický a multináboženský charakter spoločnosti a únava zo vstupu do EÚ prispievajú k zraniteľnosti krajiny. Ruské dezinformačné kampane sa dostali do Severného Macedónska prostredníctvom rôznych portálov a tradičných médií. Neregulovaný priestor online médií uľahčuje implementáciu týchto zhubných kampaní. Krajina má čiastočne slobodnú tlač, pričom rozšírené dezinformácie a nedostatok profesionality prispievajú k poklesu dôvery v médiá. Politické spektrum je rozdelené na etnický macedónsky a albánsky blok, pričom v macedónskej komunite je prítomné proruský sentiment. Počas referenda o vstupe do

Budovanie odolnosti v Severnom Macedónsku

NATO a EÚ v roku 2018, zmeny názvu krajiny a sčítania ľudu v roku 2021, krajina zažila agresívne dezinformačné kampane ovplyvňujúce jej občanov. Voľby v Severnom Macedónsku sú taktiež ovplyvnené dezinformáciami. Ide však skôr o interné kampane, než o strategické zahraničné kampane, pokial nedôjde k významným zmenám, ktoré ovplyvnia geostrategickú a ideologickú orientáciu krajiny. Ruská federácia využila referendum na rozpútanie agresívnej dezinformačnej kampane na bojkot hlasovania. Moskva sa otvorene postavila proti ašpiráciám Severného Macedónska vstúpiť do NATO. Napriek zmene režimu Severného Macedónska v roku 2017, stále sa výzvy vonkajších vplyvov prekrývajú s vnútornými faktormi krajiny.

Klamstvo a manipulácia: Odhalenie dezinformačných kampaní, ktoré sa snažili vykoľať euroatlantické smerovanie Severného Macedónska

Severné Macedónsko má roztrieštenú politickú scénu s rôznorodou spoločnosťou pozostávajúcou z rôznych etník, ideológií a náboženstiev. Krajina získala nezávislosť od Juhoslávie v roku 1991, no albánske obyvateľstvo, ktoré

predstavuje takmer tretinu obyvateľstva, bojkotovalo referendum za nezávislosť a o rok neskôr uskutočnilo vlastné hlasovanie o politickej a územnej autonómii, ktorú medzinárodné spoločenstvo neuznalo. Ochridská rámcová dohoda z roku 2001 znamenala vyriešenie ozbrojeného konfliktu medzi Albánskou národnou oslobodzovacou armádou a štátnej armádou a jej ustanovenia boli začlenené do ústavy. Úplná implementácia však zostáva nedoriešená a albánsky jazyk a obyvateľstvo sú podriadené v ústave a zákonomach.

Severné Macedónsko čelilo výzvam zo strany susedných krajín, pokial ide o jeho názov, jazyk a identitu. Grécko spochybnilo názov krajiny a Bulharsko tvrdilo, že macedónsky jazyk má bulharský pôvod. Krajina svoj spor s Gréckom vyriešila zmenou názvu na Severné Macedónsko, čím sa otvorila cesta pre vstup do NATO v roku 2020. Politické spektrum je rozdelené na macedónsky a albánsky blok, pričom albánska účasť vo vláde je nariadená Badinterovým princípom. Dlhoročný spor o názov Macedónskej republiky upútal pozornosť medzinárodných aktérov a v roku 2018 sa konalo referendum, v ktorom sa voličov pýtali, či podporujú dohodu z Prespany medzi Macedónskom a Gréckom, ktorej cielom

Budovanie odolnosti v Severnom Macedónsku

bolo vyriešiť spor o názov . Napriek tomu, že návrh podporilo 94 % voličov, účasť bola len okolo 37 %, čo je pod hranicou 50 %, ktorá je potrebná na potvrdenie výsledkov. Návrh však schválil parlament a Severné Macedónsko oficiálne zmenilo svoj názov, aby ukončilo dlhoročný spor s Gréckom. Opozícia pokračovala v budovaní príbehov o strate identity a macedónskej suverenity. Médiá, príbehy a informácie zohrávali kľúčovú úlohu pri koordinácii procesov počas referenda v Severnom Macedónsku v roku 2018 a po ňom.

Naratívy a kampaň „Bojkot“

Dezinformačná kampaň počas referenda v Severnom Macedónsku v roku 2018, ktorá bola primárne poháňaná nacionalistickými a etnicky založenými narratívmi, ktoré ohrozovali identitu krajiny a podkopávali jej euroatlantickú perspektívnu. Kampaň bola charakterizovaná rozporom medzi vládnucou stranou SDSM a albánskymi stranami na podporu zmeny názvu a opozičiou stranou VMRO-DPMNE, macedónskou diasporou a ruským zasahovaním do protestu a bojkotu. Dezinformácie sa šírili predovšetkým prostredníctvom sociálnych médií s nationalistickými narratívmi. Kampaň bojkotu bola organizovaná rôznymi spôsobmi, vrátane vedúcich predstaviteľov, verejných činiteľov a sociálnych médií. Jazyk použitý v kampani bol veľmi rozdeľujúci a podnecujúci, so silným nationalistickým a etnickým podtónom. Dezinformačné kampane podporovalo a iniciovalo najmä Rusko, ktoré sa otvorené postavilo proti členstvu Severného Macedónska v NATO. Kampaň „Bojkot“ viedla najmä strana „Spojené Macedónsko“ a jej proruský vodca Janko Bacev, ale podporili ju aj iné macedónske strany ako „Levica“ a „VMRO-DPMNE“, ako aj viac ako 70 ďalších organizácií. Prílišné zameranie médií na opozičného lídra Hristijana Mickovského viedlo k šíreniu neúplných a neprofesionálnych správ.

Budovanie odolnosti v Severnom Macedónsku

Epilóg

Situácia v Severnom Macedónsku, s ohľadom na dezinformačné kampane a geopolitickú orientáciu na Západ a Rusko, je zložitá. Referendum v roku 2018 bolo svedkom proruskej dezinformačnej kampane, ktorá viedla k nízkej účasti, no väčšina tých, ktorí hlasovali, bola za vstup do NATO a EÚ. To signalizovalo posun smerom na Západ a preč od Ruska, ktoré sa aktívne postavilo proti euroatlantickej integrácii Severného Macedónska. Úspešné vyriešenie sporu o názov s Gréckom a následné pristúpenie k NATO a členstvu v EÚ malo pozitívny vplyv na stabilitu krajiny a regionálny vplyv.

Problémom v Severnom Macedónsku sú však aj naďalej dezinformačné kampane, ktoré sa často objavujú paralelne s dôležitými štátnymi procesmi, ako sú vol’by, referendum a sčítanie ľudu. Spojenie krajiny so slovanskými národmi a Ruskou pravoslávnou cirkvou môže viesť k nejasnej ceste rozvoja a brániť jej smerovaniu k euroatlantickej orientácii. Na druhej strane, Albánci prejavili podporu demokratickým hodnotám a solidaritu so svojimi druhmi z Macedónska, pričom uznali citlivosť otázok identity.

Počas kampane pred referendom v roku 2018 albánske médiá vo veľkej miere informovali nestranne a podporovali volebné právo. V macedónskom tábore však prevládali dezinformačné kampane v tradičných aj online médiách, ktoré pokrývali senzáciechťivosť, klamstvá, podnecovanie medzietnickej nenávisti a intolerancie, nedôveru v štátne inštitúcie a podkopávanie euroatlantických procesov. Je dôležité, aby Severné Macedónsko pokračovalo v riešení týchto problémov a pracovalo na stabilnej, demokratickej budúcnosti.

Budovanie odolnosti v Severnom Macedónsku

Budovanie odolnosti: Presadzovanie integrácie mediálnej a informačnej gramotnosti do osnov vysokoškolského vzdelávania

Severné Macedónsko sa potýka s nedostatkom profesionálnych a investigatívnych novinárov, nedostatočnými mediálnymi a komunikačnými študijnými programami na univerzitách a nedostatkom kurzov informačnej a mediálnej gramotnosti. V dôsledku toho je informačné prostredie krajiny náchylné na dezinformačné a misinformačné kampane. Zatiaľ čo v mediálnom prostredí sa od roku 2017 dosiahol pokrok, rozvoj slobody médií v Severnom Macedónsku za susednými krajinami zaostáva. Krajina je na poslednom mieste v indexe mediálnej gramotnosti. Nedostatočná digitálna mediálna gramotnosť bola identifikovaná ako faktor rozšírenej viery v online dezinformácie. Vzdelávanie v oblasti mediálnej a informačnej gramotnosti (MIL) je v digitálnom veku nevyhnutné a uznávajú ho vlády, pedagógovia a medzinárodné organizácie. Vzdelávanie MIL je kľúčou životnej zručnosti, ktorá umožňuje jednotlivcom pristupovať k informáciám, analyzovať ich, hodnotiť a uvažovať o nich, čo je nevyhnutné na

podporu kultúry mieru a trvalo udržateľného rozvoja. Severné Macedónsko potrebuje zaviesť funkčné vzdelávanie, vrátane vzdelávania MIL na univerzitách a stredných školách. Univerzity zohrávajú kľúčovú úlohu pri vytváraní špecifických učebných osnov s cieľom produkovať odborníkov pripravených čeliť novým technologickým výzvam v informačnom priestore. Mediálne vzdelávanie je potrebné začleniť do univerzitného kurikula poskytujúceho nielen základný prehľad všeobecných vedomostí, ale aj teoreticko-praktické vzdelávanie synchronizované s ohľadom na jeho vplyv na spoločnosť. Kritické mysenie, vrátane podrobnej analýzy a vyhodnocovania informácií, je nevyhnutné na využitie nepravdivých informácií a mediálnu gramotnosť treba vnímať ako prostriedok na jeho dosiahnutie.

Budovanie odolnosti v Severnom Macedónsku

Maximalizácia potenciálu univerzít v boji proti dezinformáciám: Skúsenosti zo SEEU

Univerzity zohrávajú kľúčovú úlohu pri riadení sociálnych zmien a politík, ktoré majú hlboký vplyv na komunity. V súčasnej dobe dezinformácií, úloha univerzít pri výchove generácie, ktorá je schopná čeliť informačným výzvam a podporovať kritické myšlenie ako demokratickú hodnotu odolnej spoločnosti, je kritickejšia než kedykoľvek predtým. Juhovýchodná európska univerzita (SEEU) bola na čele implementácie nových trendov vo vysokoškolskom vzdelávaní a bola priekopníkom rôznych iniciatív v oblasti mediálnej a informačnej gramotnosti (MIL) na podporu odolnosti študentov, vybavených na boj proti dezinformáciám.

Nedávna štúdia s názvom „Vzdelávanie v oblasti mediálnej a informačnej gramotnosti vo veku dezinformácií: Vnímanie profesorov a študentov SEEU“ skúmala názory profesorov a študentov na potrebu a implementáciu vzdelávania MIL. Výsledok hodnotenia potrieb s kľúčovými zainteresovanými osobami poskytol presnú spätnú väzbu o vnímaní a postojoch študentov, zamestnancov a zainteresovaných osôb v súvislosti so zavedením kurzu MIL do univerzitných osnov. Zistenia tejto štúdie sú užitočné najmä pre pedagógov, tvorcov politík a ďalšie zainteresované osoby v oblasti vzdelávania MIL, ale aj v oblasti vysokoškolského vzdelávania vo všeobecnosti.

Inštitút Maxa van der Stoela z SEEU založil v rámci svojej Skupiny pre sociálne vedy Cluster pre výskum mediálnej gramotnosti a dezinformácií, ktorý sa zaoberá výskumnými projektmi v tejto interdisciplinárnej oblasti. Primárnym cieľom projektu „SEEU Students 5.0: Mediálna a informačná gramotnosť vo veku dezinformácií“ je rozvíjať a zlepšovať mediálnu a informačnú gramotnosť študentov SEEU prostredníctvom formálneho vzdelávania. Na dosiahnutie tohto cieľa bola od akademického roka 2023/2024 zavedená Mediálna a informačná gramotnosť ako voliteľný predmet pre študentov všetkých fakúlt Juhovýchodnej európskej univerzity. Táto priekopnícka iniciatíva medzi inštitúciami vysokoškolského vzdelávania v Severnom Macedónsku sa snaží vybudovať spoločenskú odolnosť prostredníctvom MIL a poskytuje užitočné poznatky pre pedagógov, tvorcov politík a ďalšie zainteresované osoby v oblasti vysokoškolského vzdelávania.

Budovanie odolnosti v Severnom Macedónsku

Literatúra

Astleitner, Hermann. (2002). Teaching Critical Thinking Online. Journal of Instructional Psychology.

Bradshaw, S., & Howard, P. N. (2019). The global disinformation order. Computational Propaganda Research Project.

Brisola, A. C., & Doyle, A. (2019). Critical Information Literacy as a Path to Resist "Fake News": Understanding Disinformation as the Root Problem. Open Information Science, 3(1), 274–286. <https://doi.org/10.1515/opis-2019-0019>

Council of the European Union. (2022) EU Imposes Sanctions on State-Owned Outlets RT/Russia Today and Sputnik's Broadcasting in the EU.

Denkovski, O. (2020). Infodemics, a snap election, and a (lukewarm) Western welcome: North Macedonia's identity at stake on Twitter, Study I—Instruments of disinformation. The Prague Security Studies Institute

disinformation. 2022. In Merriam-Webster.com. Retrieved May 9, 2022, from <https://www.merriam-webster.com/dictionary/disinformation>

Freedom House. (2022). Freedom in the world 2022. <https://freedomhouse.org/country/north-macedonia/freedom-world/2022>

GLOBSEC. (2021). Vulnerability Index 2021 North Macedonia. November, http://www.vulnerabilityindex.org/src/files/Globsec_VI_NMacedonia-Report_online.pdf

Greene, S., Asmolov, G., Fagan, A., Fridman, O., & GJuzelov, B. (2021). Mapping fake news and disinformation in the Western Balkans and identifying ways to effectively counter them. European Parliament's Committee on Foreign Affairs

Halili, A., Palloski Disha, E., Bajrami, D., & Ibrahim, S. (2023). Media and Information Literacy Education in the Age of Disinformation: SEEU Professor and Student Perceptions. KAIROS: Media and Communication Review, 1(2), 56–69.

Harding, L., Belford, A. & Cvetkovska, S. (2017) Russia actively stoking discord in Macedonia since 2008, intel files say, Guardian, 4 jun.

https://www.stat.gov.mk/Default_en.aspx

Budovanie odolnosti v Severnom Macedónsku

Literatúra

Hughes, H. C., & Waismel-Manor, I. (2020). The Macedonian fake news industry and the 2016 US election. *PS: Political Science & Politics*, 54(1), 19–23. <https://doi.org/10.1017/s1049096520000992>

Humprecht, E., Esser, F., & Van Aelst, P. (2020). Resilience to online disinformation: A framework for cross-national comparative research. *The International Journal of Press/Politics*, 25(3), 502–507. <https://doi.org/10.1177/194016121990012>

Kaiser, B. (2019) Targeted: The Cambridge Analytica Whistleblower's Inside Story of How Big Data, Trump, and Facebook Broke Democracy and How It Can Happen Again. London: HarperCollins Publishers Ltd.

Karan, K. (2018). #ElectionWatch: Boycott Campaign in Macedonia Features Familiar Characters. 14 Sep. Retrieved: November 11, 2022 from Digital Forensic Research Lab: <https://medium.com/dfrlab/electionwatch-boycott-campaign-in-macedonia-features-familiar-characters-ef0f1aab52b6>

Law on use of the languages. (2019)

Metamorphosis (2022). Propaganda, False Narratives, Misinformation – the Harmful Effects of Kremlin Influence in North Macedonia. Internet and Society Foundation "Metamorphosis" – Skopje.

Metodieva, A. (2022, November 11). German Marshall Fund. From How Disinformation Harmed the Referendum in Macedonia: <https://www.gmfus.org/download/article/15323>

Micevski, I., & Trpevska, S. (2022). Monitoring media pluralism in the digital era, Application of the media pluralism monitor in the European Union, Albania, Montenegro, the Republic of North Macedonia, Serbia & Turkey in the year 2021 country report: The Republic of North Macedonia. European University Institute.

mkd.mk. (2018, September 11). Мицкоски за референдумот: Донесовме одлука секој граѓанин да постапи според сопствено убедување. Retrieved November 11, 2022 from <https://www.mkd.mk/makedonija/politika/mickoski-za-referendumot-donesovme-odluka-sekoj-gragjanin-da-postapi-spored>

O'Shaughnessy, N. (2020). From disinformation to fake news: Forwards into the past. SAGE Publications Ltd, <https://dx.doi.org/10.4135/9781526477170>

Budovanie odolnosti v Severnom Macedónsku

Literatúra

OECD Policy Responses on the impacts of the war in Ukraine, Disinformation and Russia's war of aggression against Ukraine- Threats and governance responses, (03 November 2022)

Olivia Rubin, Lucien Bruggeman, and Will Steakin, (2021, January 20). ABC News. Retrieved November 11, 2022 from QAnon emerges as recurring theme of criminal cases tied to US Capitol siege: <https://abcnews.go.com/US/qanon-emerges-recurring-theme-criminal-cases-tied-us/story?id=75347445>

Pernisco, N. (2020). Media Literacy: An Essential Guide to Critical Thinking Skills for Our Complex Digital World (3rd ed.). Understand Media. 6. Singh, J., Culver, S. H., Grizzle, A., & Yee, S. J. (2015). Media and Information Literacy for the Sustainable Development Goals. Van Duuren Media. 7.

Reporters Without Borders. (2022). North Macedonia. <https://rsf.org/en/country/north-macedonia>

SakamdaKazam. (2022, November 11). „Како „Платформата“ Еволуираше во „Тиранска Платформа“ откако ВМРО ги изгуби шансите за влада.. Retrieved November 11, 2022 from <https://sdk.mk/index.php/neraskazhani-prikazni/kako-platformata-evoluirashe-vo-tiranska-platforma-otkako-vmro-gi-izgubi-shansite-za-vlada/>

Santora, M., & Barnes, J. (2018, September 16). The New York Times. Retrieved November 11, 2022 from <https://www.nytimes.com/2018/09/16/world/europe/macedonia-referendum-russia-nato.html>

Singh, J., Culver, S. H., Grizzle, A., & Yee, S. J. (2015). Media and Information Literacy for the Sustainable Development Goals. Van Duuren Media.

State Statistical Office of the Republic of Macedonia. (2022)

Trajanoski, Z. (2022, May 20). Truthmeter: Pro- Russian political party "Rodina Makedonija" Disinformation, conspiracy theories and inciting hatred. Meta.mk. <https://meta.mk/en/truthmeter-pro-russian-political-party-rodina-makedonija-disinformation-conspiracy-theories-and-inciting-hatred>

Trajanoski, Zh. (2022). Propaganda ruse me dezinformata në Maqedoni para referendumit në 2018. 14 Apr. Retrieved November 11, 2022 from <https://vertetmates.mk/propaganda-ruse-me-dezinformata-ne-maqedoni-para-referendumit-ne-2018/>

Budovanie odolnosti v Severnom Macedónsku

Literatúra

Tsalov, Y. (2020, July 4). Russian interference in North Macedonia: A view before the elections. Bellingcat. <https://www.bellingcat.com/news/uk-and-europe/2020/07/04/russian-interference-in-north-macedonia-a-view-before-the-elections>

Uberti, D. (2016). The real history of fake news. Columbia Journalism Review.

UNESCO. (2011). Media and Information Literacy Curriculum for Teachers: Curriculum and Competency Framework. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000192971>

Veselinovic, M. (2018, September 30). Macedonia sees low turnout in name change referendum amid disinformation campaign. CNN. <https://edition.cnn.com/2018/09/29/europe/macedonia-name-referendum-nato-intl/index.html>

Woolley, S., & Joseff, K. (2020). Demand for Deceit: How the way we think drives disinformation. Washington: National Endowment for Democracy, International Forum For Democratic Studies.

Zhezhova, S. (2018). CriThink. September 24. Retrieved November 11, 2022 from <https://crithink.mk/sq/fotografi-e-keqperdorur/>

05

Parlamentné voľby v Taliansku v roku 2018 „Prípad s hlasovacími lístkami“

Pierpaolo Salino¹
The Fact-Checking Factory

Úvod: medzinárodná scéna (2016 – 2018)

V prvej časti sa štúdia zameriava na koncept poruchy v informáciách, alebo dezinformácie: súbor obsahovej náplne „propaganda, klamstvá, konšpirácie, fámy, hoaxy, hyperpartizánske obsahy, nepravdy alebo zmanipulované médiá“.

Štúdia sa zameriava najmä na „Obsah vytvorený zámerne s úmyslom narušiť volebný proces“ (Gigletto, Iannelli, Rossi, Valeriani, 2016): túto politickú stratégiu si čoraz častejšie osvojujú rôzni aktéri, či už domáci alebo zahraniční, v mnohých krajinách sveta.

¹ Pierpaolo Salino designs and implements training courses on media literacy and disinformation in collaboration with Italian and European upper secondary schools and universities. Graduated in Communication Sciences at the University of Bologna, carried out a specialization in audiovisual language gained at the Luchino Visconti Civic School of Cinema in Milan. He works also for social innovation ventures and inclusive teaching.

Parlamentné voľby v Taliansku v roku 2018

„Prípad s hlasovacími lístkami“

Especially: Správa skúma časové obdobie od prezidentských volieb v USA v roku 2016 do parlamentných volieb v Taliansku v roku 2018. Predovšetkým:

- Prezidentské voľby v USA v roku 2016: bolo dokázané zasahovanie Ruskej agentúry pre výskum internetu (IRA) počas volebného obdobia v roku 2016; Existuje niekoľko dôkazov, ktoré dokazujú, ako fungovala ruská propaganda od roku 2014; [2]
- Francúzske voľby v roku 2017: Macronov únik informácií a fáma o Bahamách. Výskumníci z EU DisinfoLab tvrdia[3], že počas volebného obdobia došlo k ruskému vplyvu: „Naše výsledky ukázali 75% koreláciu medzi ruským prostredím a prostredím ľudí, ktorí počas volieb šírili [najmenej] 3 dezinformácie. V prípade ľudí, ktorí šírili 5 rôznych dezinformácií, vzrástla korelácia až na 92 %“ tvrdia výskumníci“;
- Parlamentné voľby v Spojenom kráľovstve v roku 2017: Počas parlamentných volieb v Spojenom kráľovstve sa veľké percento reklám na Facebooku, ktoré zaplatili tri hlavné strany, zameralo na fakty, ktoré boli zmanipulované s cieľom zmiať používateľov: „[...] zatiaľ čo reklamy ostatných strán poskytovali zjednodušujúce správy, zobrazovali protivníkov ako slabých, nemorálnych alebo proelitných,“ uviedli výskumníci „28 % reklám konzervatívcov útočilo na Corbyna s použitím faktov, ktoré sa ukázali ako nepravdivé alebo boli zjavne zmanipulované tak, aby zmiatli čitateľa – a niekedy oboje.“; [4]

2 Lawler, D. <https://www.telegraph.co.uk/news/2017/01/06/vladimir-putin-accused-us-intelligence-report-ordering-broadinfluencecampaign/>, January 2017; Watts, C. "So What Did We Learn? Looking Back on Four Years of Russia's Cyber-Enabled "Active Measures", January 2018;

3 Tambini D., Anstead N., Magalhaes J.C. "How the Liberal Democrats are using Facebook ads to court 'remainders'", "Labour's advertising campaign on Facebook (or "Don't Mention the War")", "Is the Conservative Party deliberately distributing fake news in attack ads on Facebook?", May-June 2017;

4 Pre podrobnejší popis ovplyvňovania operácií – vrátane operácií zasahovania do volieb – na Facebooku "[IO-Threat-Report-May-20-2021.pdf \(fb.com\)](#)", strany 15-16;

Parlamentné voľby v Taliansku v roku 2018

„Prípad s hlasovacími lístkami“

Na základe troch uvedených prípadov je nutné uviesť, že nie všetky zásahy do volieb pochádzajú zo zahraničia. V najnovšej správe Facebooku o prínosoch, stiahnutom kvôli koordinovanému neautentickému správaniu (CIB), sa mnohé týkajú politických dezinformácií, ktoré často pochádzajú z cieľovej krajiny, ako napríklad prípad parlamentných volieb v Spojenom kráľovstve v roku 2017. [5]

Politické prostredie v Taliansku v roku 2018

Dňa 28. decembra 2017 prezident Sergio Mattarella rozpustil taliansky parlament a na 4. marca 2018 boli vypísané nové parlamentné voľby.

Počas troch mesiacov predvolebnej kampane bola verejná diskusia výrazne ovplyvnená dvoma hlavnými udalosťami:

- Vraždou Pamely Mastropietrovej, ktorú spáchal 29-ročný neúspešný žiadateľ o azyl;
- Následnou streľbou v Macerate, ktorej sa dopustil mladý muž Luca Traini;

Výsledok: Obrovské mediálne pokrytie vyvolalo hnev a **protiimigrantské náladu** nielen v Macerate, ale v celej krajine.

Navyše: Traini bol bývalým miestnym kandidátom za pravicovú politickú stranu „Lega“ (pravicová strana „Liga“): mnohí politickí komentátori, intelektuáli a politici ostro kritizovali šéfa strany Mattea Salviniho v súvislosti s útokom a obvinili ho „šírenia nenávisti a rasizmu“ v krajine. Salvini zase obvinil stredoľavú vládu zo zodpovednosti za Mastropietrovej smrť tým, že umožnila nelegálnym imigrantom zostať v Taliansku. [6]

5

https://www.repubblica.it/politica/2018/02/03/news/raid_razziale_a_macerata_salvini_chiunque_spari_e_un_delinquente_-187953469/

6

https://www.repubblica.it/politica/2018/02/03/news/raid_razziale_a_macerata_salvini_chiunque_spari_e_un_delinquente_-187953469/

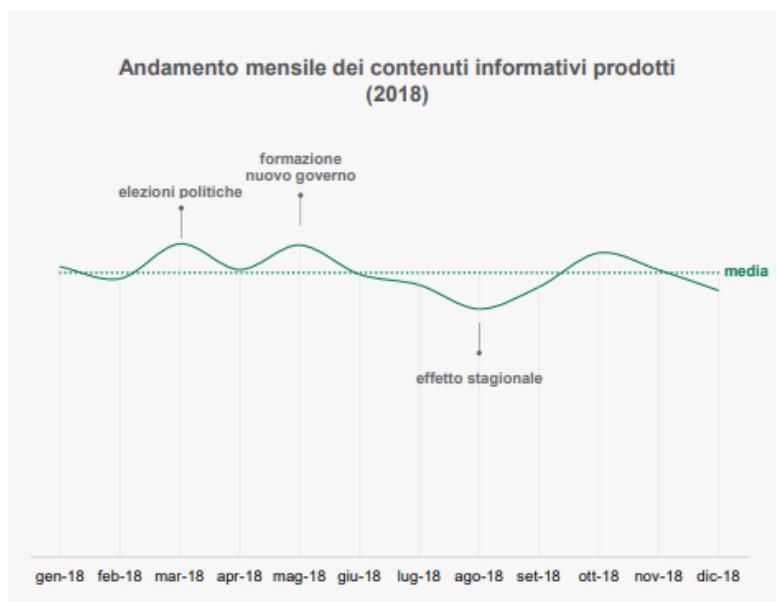
Parlamentné voľby v Taliansku v roku 2018

„Prípad s hlasovacími lístkami“

Tieto dve skutočnosti nevyhnutne polarizovali a obohatili verejnú diskusiu a volebnú kampaň: zatiaľ čo niektorí novinári kategorizovali útok ako akt „politického terorizmu s fašistickým pôvodom“^[7], zahraniční pozorovatelia tvrdili, že tieto dve udalosti sa „stanú rozhodujúcim faktorom“^[8] v celoštátnych voľbách.

Informačné pozadie

Množstvo informačnej obsahovej náplne generovanej médiami v roku 2018.

Graf 1: Informačný trend, Agcom, 2018

Dva hlavné vrcholy informačnej obsahovej náplne:

- parlamentné voľby v Taliansku začiatkom marca;
- zostavenie novej vlády na konci mája.

7 <https://www.agcom.it/documents/10179/14174124/Documento+generico+06-03-2019/bbd57501-5b68-4f58-9728-5a65ffcb8f70?version=1.1>

8 <https://www.express.co.uk/news/world/921076/Italy-election-2018-immigration-weak-economy-Salvini-Silvio-Berlusconi-debt-Luca-Traini>

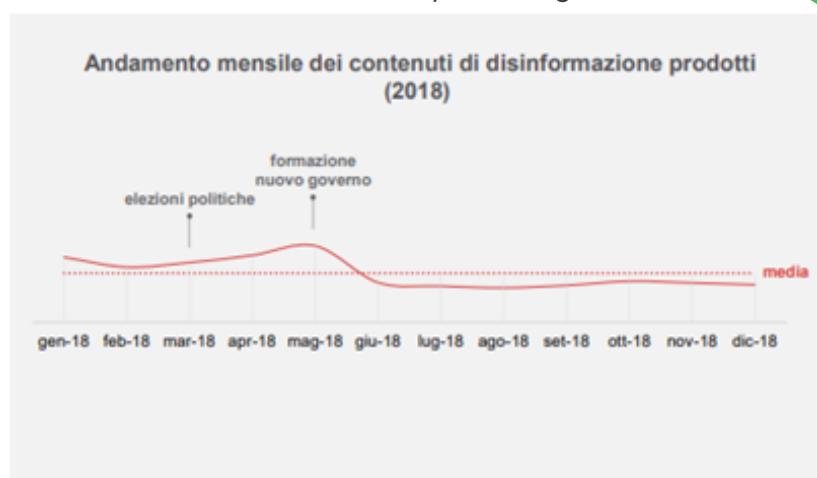
Parlamentné voľby v Taliansku v roku 2018

„Prípad s hlasovacími lístkami“

Dezinformačné pozadie

Publikovaný dezinformačný obsah sa riadi rovnakou stratégiou. Je možné rozpoznať dva rovnaké vrcholy ako na grafe 2:

Graf 2: Dezinformačný trend, Agcom, 2018

Typy informačnej obsahovej náplne:

Sekcia správ (25%);
Šport, kultúra a šoubiznis (41%);
Politika (12%);

Typy dezinformačnej obsahovej náplne:

Sekcia správ (34%);
Politika (19%);

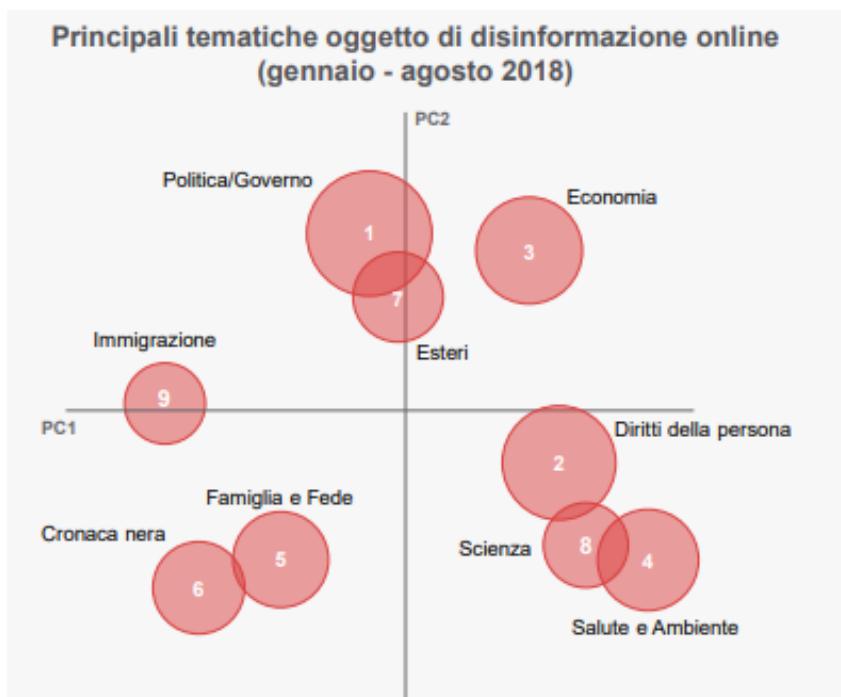
Dezinformácie sa netýkajú kategórií športu, kultúry a šoubiznisu (len 19 % z celkového počtu).

Parlamentné voľby v Taliansku v roku 2018

„Prípad s hlasovacími lístkami“

Dezinformačné prostredie v Taliansku od januára do augusta 2018:

Dezinformácie sa týkajú najmä:

- Politiky/Vlády (1);
- Práva jednotlivca (2);
- Ekonomiky (3);

Téma pristáhovalectva je na poslednom mieste v rámci dezinformačného obsahu vyprodukovaného počas volebného obdobia, aj keď je pristáhovalectvo považované za jednu z hlavných tém pre taliansku verejnú mienku – 59 % celej populácie, podľa prieskumu SWG 2018.
Dezinformácie týkajúce sa politikov a politiky sa v talianskej verejnej mienke zakoreňujú ešte viac.

Parlamentné vol'by v Taliansku v roku 2018

„Prípad s hlasovacími lístkami“

Hlavné zdieľané správy (január – marec 2018):

Museo Egizio di Torino, trovata mummia con idee più progressiste della Meloni (LERCIO)
Sicilia: trovate 500 mila schede precompilate con il simbolo del PD (IIFATTO)
Il pomodoro di Pachino schiacciato dai trattati Ue (IL FATTO QUOTIDIANO)
Senago, sindaco caccia i migranti dall'alloggio (TG-24NEWS)

- 1) Satirická obsahová náplň populárnej stránky Lercio.it: „Tourin: Našla sa múmia s progresívnejšími nápadmi ako Giorgia Meloni“ [9] dosiahol približne 147 000 interakcií; Všetky tieto obsahové náplne spadajú do oblasti dezinformácií;
- 2) „Sicília: bolo objavených 500 000 už vyplnených hlasovacích lístkov“ je vymyslený obsah (zverejnený podvodnou webovou stránkou „Il Fatto“), 100% falošný, vyrobený s cieľom klamať a škodiť;
- 3) Správy Pachino v populárnom denníku „Il Fatto Quotidiano“ obsahujú zavádzajúce informácie, čo znamená, že časť týchto správ bola nespolahlivá, podľa následného stiahnutia Ministerstvom poľnohospodárstva[10];
- 4) Hlavné správy zo Senaga, ktoré sa týkajú pristáhovalectva, sú zavádzajúce: v tomto prípade boli tieto správy skutočné ale boli znova použité po roku, len týždeň pred voľbami[11];

7 Giorgia Meloni je líderkou národnokonzervatívnej strany „Bratia Talianska“, ed.

8 Pachino, il ministero agli agricoltori: "Mai importato pomodori dal Camerun". Ma le etichette del supermercato dicevano il contrario - Il Fatto Quotidiano

9 Senago, sindaco "caccia" i migranti dall'alloggio e ci mette i senzatetto italiani: "Prima i miei cittadini" – TG-news24 (archive.is)

Parlamentné voľby v Taliansku v roku 2018

„Prípad s hlasovacími lístkami“

Vývoj zavádzajúcich naratívov: podrobny pohľad od decembra 2017 do 4. marca 2018

V decembri 2017 Eu DisinfoLab spustil implementáciu monitorovacieho systému s cieľom identifikovať typy online dezinformačnej obsahovej náplne počas parlamentných volieb v Taliansku.

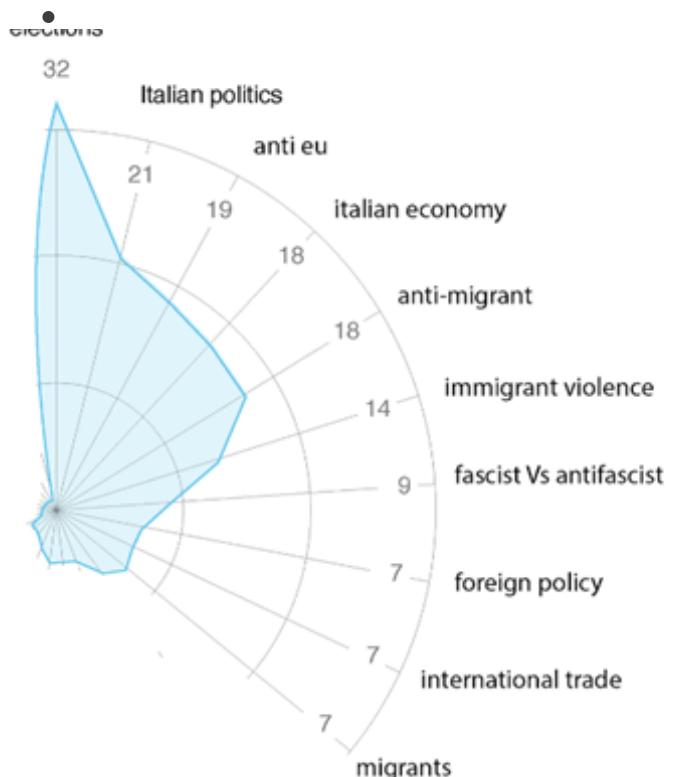
Projekt bol založený na analýze správ z identifikovaného prostredia, ktorý pozostával zo série účtov šíriacich proruské naratívy v Taliansku. Hlavným cieľom výskumníkov bolo (i) potvrdiť alebo vyvrátiť teóriu ruského vplyvu počas volebnej kampane, ako bola predtým pozorovaná počas kampane v USA v roku 2016 a kampane vo Francúzsku v roku 2017[13], (ii) nájsť koreláciu medzi šírením dezinformácií a ruským prostredím, (iii) monitorovať ruské prostredie s cieľom odhaliť dezinformácie v reálnom čase.

13 V roku 2017 uskutočnil EÚ DisinfoLab pilotný projekt počas francúzskych volieb: výsledky ukázali koreláciu medzi „proruským“ prostredím a nepravdivými informáciami šírenými online;

V období od decembra do marca monitorovací systém analyzoval 171 správ z rôznych médií, mainstreamových aj podozrivých, pochádzajúcich z „proruských“ účtov v Taliansku: prinajmenšom 54 z nich bolo uznaných ako falošné, zavádzajúce, zmanipulované alebo zaujaté.

Hlavné rozpoznané prípady:

- 1.Talianske voľby a politika Talianska;
- 2.Migračná otázka;
- 3.euroskepticizmus a protieurópske nálady;
- 4.fašizmus a antifašizmus;

Parlamentné voľby v Taliansku v roku 2018

„Prípad s hlasovacími lístkami“

Ako sa vyvíjali naratívy:

Na začiatku dezinformačný obsah odhaloval protieurópske a protimigrantské postoje; potom sa postoj proti EÚ vytratil, zatiaľ čo postoj proti migrantom vyvrcholil od konca januára.

Prípad talianskych volieb trval počas celého monitorovania[14], pričom vrchol dosiahol len pár hodín pred ukončením volieb.

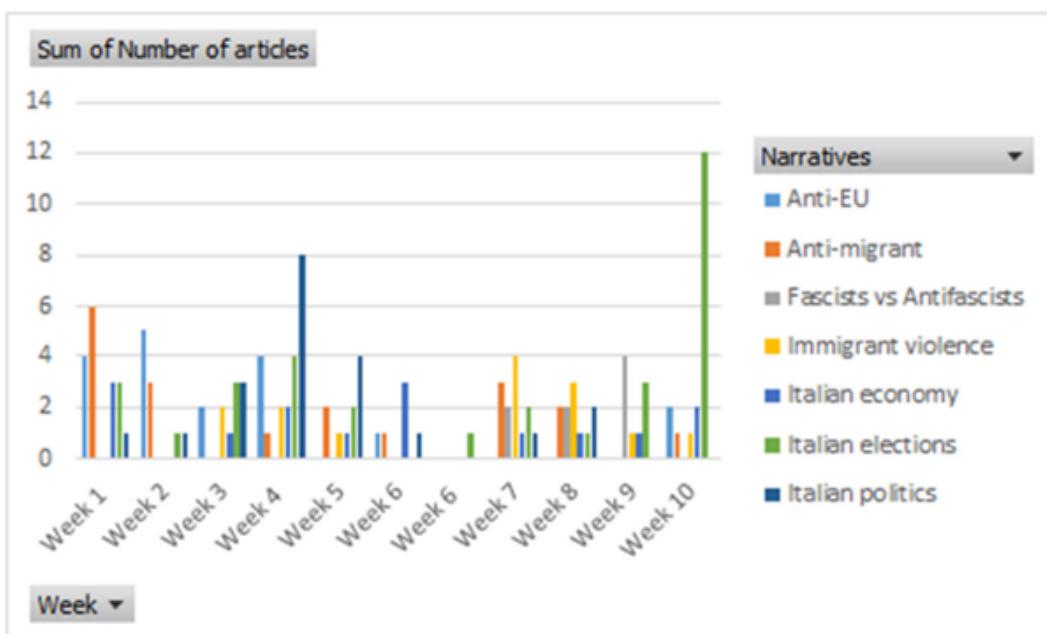

Figure 6: Chronological evolution of the principal narratives during our monitoring project

ktorý sa nikdy predtým nevyskytol.

„Väčšina správ zaznamenaných medzi februárom a marcom sa týkala buď rasistického násilia a verbálnych útokov, alebo stretu medzi fašistickými a antifašistickými hnutiami.“

Démonizácia medzi fašistami a antifašistami ovplyvnila aj volebný naratív v Taliansku.

14 Tento trend je tiež v súlade s už spomínanou správou Agcom (Agcom report)

Parlamentné voľby v Taliansku v roku 2018

„Prípad s hlasovacími lístkami“

Talianska prípadová štúdia: „Prípad s hlasovacími lístkami“

V dôsledku tejto situácie bolo Taliansko v čase volieb krajinou na hranici. Dňa 3. marca 2018 (len deň pred dňom volieb) sa online rozšíril pokus o dezinformačnú operáciu na poslednú chvíľu.

Článok vysvetluje príbeh nájdených hlasovacích lístkov:

„Sicília: Našlo sa 500 000 hlasovacích lístkov pre politické voľby, ktoré sa budú konáť zajtra, 4. marca, už vopred vyplnených symbolom Demokratickej strany. Balík s hlasovacími lístkami sa našiel nedaleko ulice Europa v Palerme [...].
Niet pochýb o tom, koho chcú takzvané „silné mocnosti“ vidieť na čele Talianska [...]. Marcello, 44-ročný robotník, ktorý lístky našiel [...]“

IL FATTO
Quotidiano di Informazione online

The screenshot shows the header of the IL FATTO website with navigation links: HOME, CRONACA, POLITICA, NOTIZIE DAL MONDO, SPORT, MEDICINA E SALUTE, HOT, and INFO. Below the header is a large image of several yellow pre-filled voting cards. Underneath the image is a caption in Italian: "Cronaca Home Hot Medicina e Salute Notizie dal mondo Politica SICILIA: TROVATE 500 MILA SCHEDE PRECOMPILATE CON IL SIMBOLO DEL PD. NE VERRANNO STAMPATE DI NUOVE." There are also social media sharing icons at the bottom.

V troch oznamených vyhláseniach môžeme identifikovať minimálne tri hlavné problémy:

1. Jednoznačne nepravdivá informácia: ľahko sa dá zistiť, že Via Europa v Palerme neexistuje;
2. Používané výrazy: toto vyhlásenie má zaujatý názor/uhol pohľadu, ktorý je veľmi diskutabilný; navyše odkaz na „silné mocnosti“ pripomína konšpiračné teórie ako Nový svetový poriadok, Deep State atď.
3. Hlavná postava príbehu: podľa „Il Fatto“, podvod bol odhalený vďaka „robotníkovi Marcellovi“, ale položme si otázku: kto je Marcello? Okrem veku a mena nie sú uvedené žiadne odkazy, dôkazy ani iné zdroje.

Parlamentné vol'by v Taliansku v roku 2018

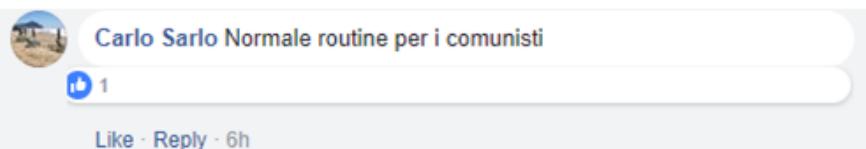
„Prípad s hlasovacími lístkami“

Tento článok zverejnila aj facebooková stránka „Il Fatto“ pod názvom „La voce del popolo“ (Hlas ľudu).

Od tohto okamihu začal obsah zbierať interakcie a zdieľania.

Príklad komentárov:

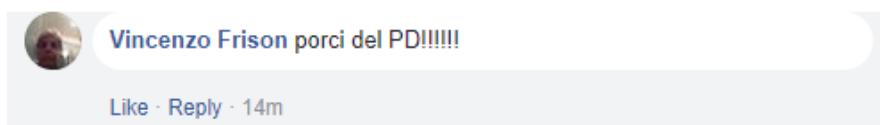
Obr. 7: Snímka obrazovky z facebookovej stránky „La voce del popolo“. Zdroj príspevku je hned pod titulkom: „Il Fatto.it“

„Bežná rutina pre komunistov“..

„Zlodeji sa snažia udržať si "kreslo" akýmkoľvek spôsobom.“

„Hulváti z Demokratickej strany.“

Parlamentné voľby v Taliansku v roku 2018

„Prípad s hlasovacími lístkami“

Prvý komentár uvedený vyššie tiež pripomína konflikt medzi fašistami a antifašistami, ktorý vyzozoroval výskum Eu DisinfoLab.

Aj followeri „Hlasu ľudí“ začali 4. marca zdieľať falošné správy na facebookových a twitterových profiloch v čase volieb.

Prvé tweety sa začali zverejňovať 4. marca skoro popoludní, najmä od podporovateľov strany Hnutie piatich hviezd:

Talianski overovatelia faktov a debunkeri boli „v tesnom závese“: 4. marca o 16:06, menej ako hodinu po prvom tweete podporovateľky Piatich hviezd Manuely Palombi, „NextQuotidiano“ zverejnili falošnú správu, odhalenú cez „Il Fatto“.:

„Falošné správy o 500 000 hlasovacích lístkov s hlasmi pre PD, ktoré sa našli na Sicílii.“
..“

Parlamentné vol'by v Taliansku v roku 2018

„Prípad s hlasovacími lístkami“

Šírenie neprestáva.

Tento článok zdieľal hovorca M5S Matteo Dall’Osso, ktorý vo svojom tweete označil niekoľkých lídrov M5S, čím prispel k šíreniu falošných správ v komunite Piatich hviezd.

Tweet Mattea Dell’Osso

Dell’Osso bol veľmi populárny vďaka svojim kampaniam v prospech ľudí so zdravotným postihnutím (on sám mal sklerózu multiplex). Okrem toho Dell’Osso označil niekoľkých poslancov Piatich hviezd, oficiálne stránku Hnutia piatich hviezd a tiež účet zakladateľa Piatich hviezd, Beppe Grilla.

Schéma šírenia obsahu na Twitteri: všimnite si prosím, ako overovatelia faktov ako „Disinformatico“ a „NextQuotidiano“ zmobilizovali svoje vlastné komunity (pravá strana schémy nižšie); na ľavej strane je možné vidieť šírenie falošnej správy prostredníctvom účtov Twitter.

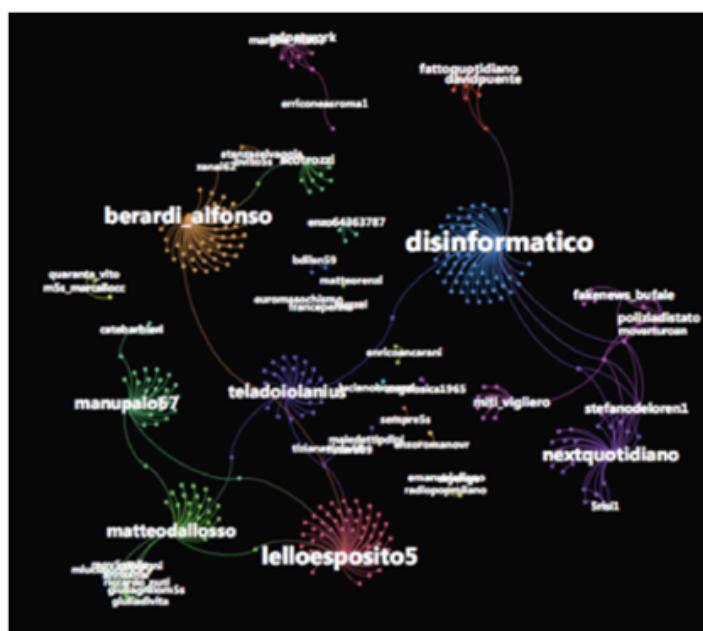

Schéma šírenia od EU DisinfoLabg

Parlamentné voľby v Taliansku v roku 2018

„Prípad s hlasovacími lístkami“

„Falošné správy o hlasovacích lístkoch“ boli najzdieľanejšie správy počas volebného obdobia: 4. marca o 6:35 len na Facebooku tento príbeh zaznamenal 26037 reakcií, 21221 komentárov a 18067 zdieľaní. 8. marca 2018 dosiahol „prípad s hlasovacími lístkami“ viac ako 141 000 zdieľaní na sociálnych sieťach.

Kto stojí za „falošnými správami o hlasovacích lístkoch“?: úspech falošných správ

Môžeme načrtnúť dva hlavné dôvody úspešného šírenia týchto falošných správ:

- Názov webovej stránky. Ide o dobre známu techniku, ktorú používajú šíritelia dezinformácií: falošný obsah zneužíva zavedené spravodajské značky na oklamanie používateľov, takzvaný podvodný obsah.[16]
- Zdieľanie cez sociálne siete (najmä Facebook), ktoré podporujú aj známe profily. Masívne rozšírenie článku je spôsobené najmä zdieľaním na Facebooku: „Facebook je preferovanou platformou používanou na vykonávanie dezinformačných a misinformačných operácií v Taliansku, je tiež talianskou verejnosťou považovaný za dôveryhodný zdroj informácií.“ (Russo,2015). [17]
- Na druhej strane, v Taliansku sa „Twitter používa menej ako kanál na šírenie dezinformácií a viac ako odhaľovacia echokomora“ (Správa EU DisinfoLab, 2018);

Zameranie na: vystopovanie zdroja. Možný pôvod falošných správ.

[16] <https://firstdraftnews.org/long-form-article/understanding-information-disorder/>

[17] https://en.wikipedia.org/wiki/Sky_News

Parlamentné voľby v Taliansku v roku 2018

„Prípad s hlasovacími lístkami“

Webovú stránku „Il Fatto“, ktorá prvýkrát odhalila tento príbeh, vlastnil Giovanni Fornaro (pravdepodobne falošné meno, nenašli sa žiadne zhody vo vyhľadávačoch) a tiež webovú stránku „Sky24Ore“ (ďalší príklad podvodnej webovej stránky, ktorá sa podobá na známy mediálny kanál Sky News) vlastnila tá istá (falošná) osoba. [18]

Niekoľko mesiacov pred parlamentnými voľbami, 4. novembra 2017, počas talianskych regionálnych volieb na Sicílii, Sky24Ore uviedol tento článok:

„Palermo: Našlo sa 500 000 vopred vyplnených hlasovacích lístkov s menom kandidáta.“

Je možné, že oba články týkajúce sa Palerma a Sicílie pochádzajú z ďalšej falošnej informácie, ktorú v roku 2016 šírila webová stránka „italiani-informati.com“:

NOTIZIA SHOCK! Referendum: trovate 500.000 schede già segnate col “SI”. CONDIVIDETE!

„ŠOK! Referendum: Našlo sa 500 000 vopred vyplnených hlasovacích lístkov s označeným „Áno!“.“

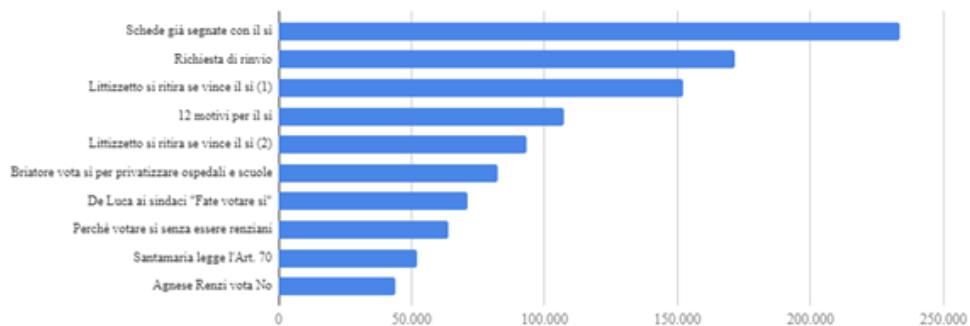
18 V čase písania tohto článku sú „Il Fatto“ aj „Sky24Ore“ už vypnuté

Parlamentné vol'by v Taliansku v roku 2018

„Prípad s hlasovacími lístkami“

Táto obsahová náplň bola počas referendovej kampane v roku 2016 najsledovanejšia a najzdieľanejšia: dosiahla viac ako 233 000 interakcií[19].

Coinvolgimenti sui social network (1/10-30/11)

Graf 7: Počet interakcií na jednotlivú obsahovú náplň. V hornej časti je obsah „vopred vyplnených hlasovacích hárkov“..

Výsledky parlamentných volieb v Taliansku

Nie je teda možné stanoviť istú súvislosť medzi dezinformačným prípadom vopred vyplnených hlasovacích lístkov a priebehom volieb, zaujímavé je pozrieť sa na výsledky parlamentných volieb v Taliansku:

Strana, ktorej prívrženci (a hovorca) šírili falošné správy, Hnutie piatich hviezd, zamerané proti establišmentu, založené komikom a blogerom Beppem Grillom, sa stali najsilnejšou stranou s 32,7 % hlasov;

Strana, ktorej člen strieľal v Macerate, Liga (the League), sa stala treťou najsilnejšou stranou s 13,3 % percentuálnym nárastom (17,4 % hlasov): vo volebnom obvode Macerata (kde došlo k streľbe, ktorú spáchal Traini) bol zvolený kandidát Ligy Tullio Patassini: samotná Liga vykázala nárast z 0,4 % hlasov v roku 2013 na 21 % v roku 2018.

Stredočierna Demokratická strana, ktorá sa stala terčom falošných správ o hlasovacích lístkoch, dosiahla najhorší výsledok v historii: získala 18,7 % hlasov.

19 [La notizia più condivisa sul referendum? È una bufala | Pagella Politica](#)

Informovanie o Utečeneckej Jríze v Srbských Médiách a na Sociálnych Sieťach

Milica Janjatović Jovanović¹
Novi Sad School of Journalism

Kontext

Od začiatku utečeneckej krízy Srbsko fungovalo výlučne ako tranzitná krajina, pričom utečenci v Srbsku podávali nízky počet žiadostí o azyl. Podľa Belehradského centra pre ľudské práva (Belgrade Centre for Human Rights 2020) v rokoch 2012 až 2020 vyjadrilo svoj úmysel požiadať o azyl v Srbsku viac ako 700 000 osôb, pričom azyl bol udelený len 194 osobám. Veľký rozdiel v počtoch sa pripisuje administratívnym postupom, ktoré vyžadujú, aby utečenci vyjadrili svoj úmysel požiadať o azyl, aj keď Srbskom len prechádzajú, čo by sa malo odlišovať od skutočného podania žiadosti o azyl.

¹ Milica Janjatović Jovanović works as a media researcher and educator at the Novi Sad School of Journalism since 2018. She is a student of Interdisciplinary Doctoral Studies at the Faculty of Philosophy in Novi Sad, Serbia.

INFORMOVANIE O UTEČENECKEJ KRÍZE V SRBSKÝCH MÉDIÁCH A NA SOCIÁLNYCH SIEŤACH

Krízový manažment sa zameriava na pomoc migrantom pri bezpečnom prechode cez Srbsko a na poskytnutie bezpečného dočasného pobytu v prijímacích centrách. Túto politiku možno pripísť nízkemu počtu podaných azylových žiadostí, keďže nebolo potrebné vypracovať alternatívne stratégie krízového riadenia. Pomoc a podpora migrantom sa poskytuje predovšetkým z medzinárodných fondov, pričom najväčším prispievateľom je Európska únia, ktorá od roku 2015 poskytla viac ako 98 000 000 EUR (Humanitárne centrum pre integráciu a toleranciu 2020).

S pretrvávajúcou krízou však začal narastať počet neregistrovaných internetových portálov, skupín na sociálnych sieťach a jednotlivcov, ktorí šírili neoverené správy, názory a nepravdivé a manipulatívne informácie týkajúce sa krízy a jednotlivých utečencov. Takéto informácie zahŕňali konšpiračné teórie o tajných vládnych plánoch na osídlenie prázdnych srbských dedín migrantmi, o výstavbe nových mešít v regiónoch bez muslimského obyvateľstva (čo naznačovalo, že muslimské obyvateľstvo sa tam čoskoro prestahuje) a o tom, že výnimočný stav

v roku 2020 neboli vyhlásený kvôli pandémii COVID-19, ale kvôli preprave veľkých skupín migrantov cez všetky regióny Srbska (BBC News na srpskom 2020).

Rozsah a vplyv takýchto tvrdení je zrejmý z rôznych opatrení, iniciatív a vyhlásení úradníkov, ktorí navrhovali rôzne rasovo-motivované aktivity na ochranu miestneho obyvateľstva pred, podľa ich názoru, nebezpečnými migrantmi. Samo-organizovaná skupina Ľudové hliadky, ktorá komunikuje s občanmi prostredníctvom rovnomennej stránky na Facebooku, vznikla ako priama reakcia na politiku štátu pri zvládaní migračnej krízy, ako aj na neustále zverejňovanie dezinformácií na sociálnych sieťach a internetových portáloch. Táto skupina pokračovala v produkcií a šírení mediálneho obsahu prezentovaného manipulatívnym spôsobom, pričom zovšeobecňovala celú skupinu utečencov a vykresľovala ich ako existenčnú hrozbu pre miestne obyvateľstvo, predovšetkým pre obyvateľov srbskej národnosti.

INFORMOVANIE O UTEČENECKEJ KRÍZE V SRBSKÝCH MÉDIÁCH A NA SOCIÁLNYCH SIEŤACH

NARATÍVNE STRATÉGIE

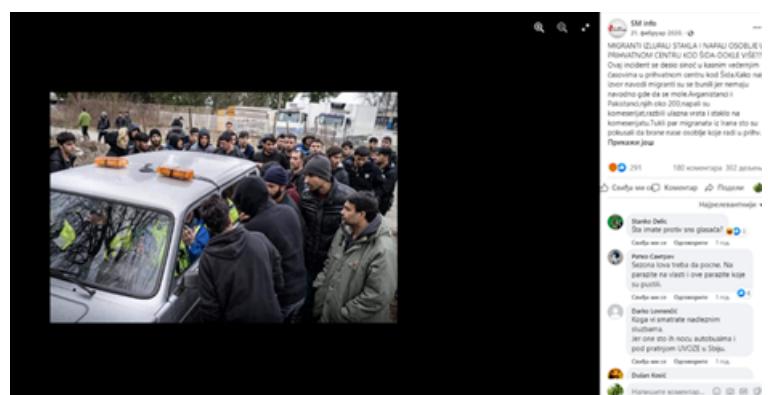
Poukázaním na rôzne tvrdenia, ktoré negatívne vykresľujú utečencov na konkrétnych internetových portáloch a sociálnych sieťach v Srbsku, chceme ukázať, že dehumanizácia tejto sociálnej skupiny prebieha na viacerých úrovniach, čo v konečnom dôsledku prispieva k celkovým predsudkom voči migrantom ako hrozbe, proti ktorej je potrebné bojovať. Treba zdôrazniť, že tieto naratívne stratégie treba vnímať ako neoddeliteľnú súčasť širšieho konceptu šírenia konšpiračných teórií:

"Podobne ako Židia, aj súčasní migranti sú do veľkej miery len prostriedkom diskreditácie inštitúcií Európskej únie a liberálneho a multikultúrneho konceptu spoločnosti, na ktorého hodnotách bola založená. Ako odporcovia tejto koncepcie spoločnosti a zástancovia tradičnejšieho a konzervatívnejšieho modelu využívajú príslušníci krajnej pravice konšpiračné teórie a falošné správy ako prostriedok na vysporiadanie sa s príslušníkmi tzv. bruselskej elity. Toleranciu a podporu migrácie zo strany uvedenej elity interpretujú ako organizovaný plán a sprisahanie s cieľom islamizovať Európu a zničiť ju zvnútra." (Kostić 2021, s. 14-15)

1. Migranti sú násilní a nebezpeční, najmä voči ženám

PRÍKLADY FALOŠNÝCH SPRÁV A MANIPULÁCIE, KTORÉ TVRDENIE PREDSTAVUJÚ

1. Útoky migrantov v prijímacom centre

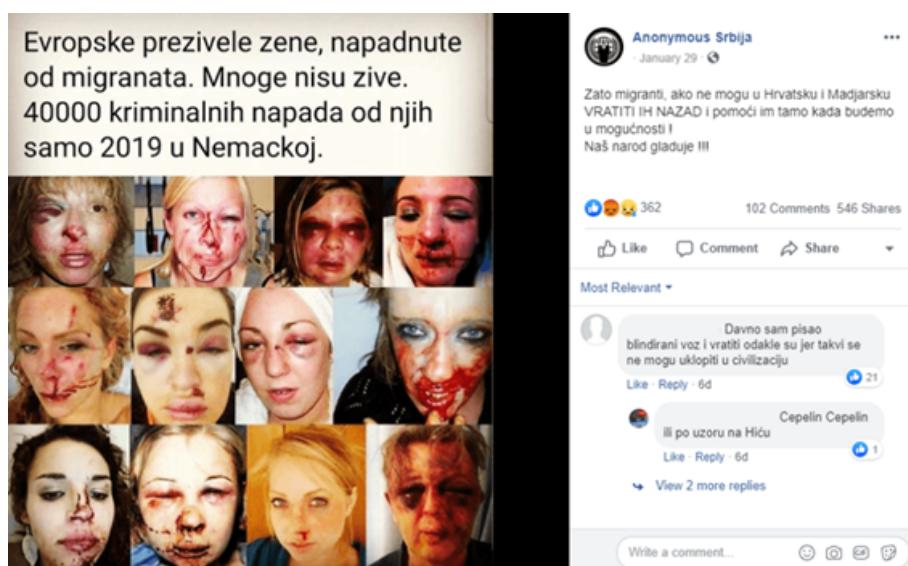
Preklad príspevku na Facebooku:
"MIGRANTI ROZBILI SKLO A ZAÚTOČILI NA PERSONÁL V PRIJÍMACOM CENTRE PRI ŠÍDE – AKO DLHO TO EŠTE BUDEM ZNÁŠAŤ???"

INFORMOVANIE O UTEČENECKEJ KRÍZE V SRBSKÝCH MÉDIÁCH A NA SOCIÁLNYCH SIEŤACH

Podľa nášho zdroja migranti protestovali, pretože sa údajne nemajú kde modliť. Afganci a Pakistanci, ktorých bolo asi 200, zaútočili na personál komisariátu, rozbili vchodové dvere a sklo na komisariáte. Niekoľko migrantov z Iránu bolo zbitých v snahe brániť našich zamestnancov pracujúcich v prijímacom centre. Na tento vážny incident nereagovala žiadna z našich kompetentných služieb."

FakeNews Tracer dekonštruoval túto nepravdivú a manipulatívnu informáciu a uverejnil článok (Subotić, 2020), v ktorom Komisariát pre utečencov a migráciu Srbskej republiky uviedol, že došlo k menšej bitke medzi migrantmi, pri ktorej bolo rozbité jedno sklo, ale zamestnanci prijímacieho centra neboli napadnutí. Popreli tiež, že by sa údajného incidentu zúčastnilo približne 200 migrantov, pričom zdôraznili, že počet migrantov bol podstatne nižší, a dodali, že takéto správy slúžia len na šírenie paniky.

b) Útoky migrantov na ženy

Preklad obrázkového textu: "Európanky, ktoré prežili útoky migrantov. Mnohé z nich už nie sú nažive. Len v Nemecku sa počas roka 2019 odohralo 40 000 kriminálnych útokov."

INFORMOVANIE O UTEČENECKEJ KRÍZE V SRBSKÝCH MÉDIÁCH A NA SOCIÁLNYCH SIEŤACH

Preklad príspevku: "To je dôvod, prečo by sme migrantov, ak ich nepustia do Maďarska a Chorvátska, mali vrátiť späť a mali by sme im pomôcť v ich krajinách, ale až keď to budeme môcť urobiť. Naši ľudia hľadujú!!!"

Portál FakeNews Tragač uverejnil dekonštrukciu tejto falošnej správy (FakeNews Tragač, 2020), v ktorej dokázal, "že neexistujú žiadne dôkazy o tom, že ženy na fotografiách sú obeťami migrantov, a že väčšina fotografií pochádza z obdobia pred začiatkom migračnej krízy v roku 2015". Analýzou jednotlivých snímok z koláže sa zistilo, že ženy na obrázku boli obeťami rôznych typov útokov (partnerské násilie, policajné násilie, pouličné útoky atď.), zatiaľ čo na poslednej fotografii je muž napadnutý lúpičom.

Uvedené príspevky sú príkladom zámerne vytvorených dezinformácií a manipulácií, ktoré zobrazujú určitú sociálnu skupinu ako násilnú a nebezpečnú. Je pozoruhodné spomenúť, že hoci tieto príspevky informujú o konkrétnych incidentoch, žiadna z osôb, ktoré boli do incidentu zapojené, nebola identifikovaná. Namiesto toho sa v príspevkoch použila stratégia označovania celej komunity migrantov. Akt vykonania takejto stigmatizácie predstavuje počiatočnú fázu normalizácie nenávistných tvrdení voči celej sociálnej skupine. Konečným výsledkom takéhoto procesu normalizácie môže byť priame prenasledovanie a zabíjanie členov patriacich k tejto skupine. "Negatívne označovanie stojí ako prvý krok k vytláčaniu skupín ľudí zo spoločnosti, ich ostrakizácii, často legalizovanému násiliu voči nim alebo dokonca ich fyzickej likvidácii." (Šare 2004, s. 167)

INFORMOVANIE O UTEČENECKEJ KRÍZE V SRBSKÝCH MÉDIÁCH A NA SOCIÁLNYCH SIEŤACH

2. Vláda zradila svoj ľud a aktívne pracuje na islamizácii Srbska prostredníctvom usadzovania migrantov v srbských dedinách

PRÍKLADY FALOŠNÝCH SPRÁV A MANIPULÁCIE, KTORÉ ŠÍRIA TOTO TVRDENIE

a) Usadzovanie migrantov v opustených srbských dedinách

(Foto: Aeaz)

Preklad titulku:

"Štát kupuje domy pre migrantov v obci Alibunar"

Viaceré portály priniesli nepravdivú správu, že štát kupuje domy pre migrantov v obci Alibunar. FakeNews Tracer dekonštruoval túto manipulatívnu informáciu kontaktovaním Komisariátu pre utečencov, z ktorého potvrdili, že domy sa skutočne kupujú pre utečencov, ale pre srbských utečencov z obdobia vojen v 90. rokoch, ktorí prišli z Bosny a Chorvátska. (FakeNews Tragač, 21. mája 2020)

INFORMOVANIE O UTEČENECKEJ KRÍZE V SRBSKÝCH MÉDIÁCH A NA SOCIÁLNYCH SIEŤACH

Preklad titulku:

"EXKLUZÍVNE ODHALENIE: Toto je dokument o usídlení migrantov v obci Svilajnac"

Túto falošnú správu dekonštruovali aj novinári z FakeNews (FakeNews tragač 2020, 6. marca), ktorí dokázali, že v Miestnom akčnom pláne na zlepšenie postavenia migrantov na území obce Svilajnac na obdobie rokov 2018 až 2022 "nie je ani zmienka o konfiskácii opustených domácností a pridelení týchto domácností rodinám migrantov, ako aj o usídlení migrantov na území Braničevského alebo iného okresu v Srbsku. Nesprávne sú aj tvrdenia portálu Tpknews, ktoré sa týkajú usídlenia tisíc migrantov v obci Žabare a osemsto migrantov v obci Veliko Gradište: v dokumente sa obec

**EKSCLUZIVNO OTKRIVAMO:
Ovo je dokument o
naseljavanju migranata na
teritoriji opštine Svilajnac
(FOTO)**

 Tpknews · 26.03.2020

Vest koju smo objavili da će se migranti iz Sirije i drugih zemalja na bliskog istoka trajno naseliti u u Braničevski okrug, izazvala je u celoj Srbiji bes i strah.

Foto: Twitter/Privatna arhiva

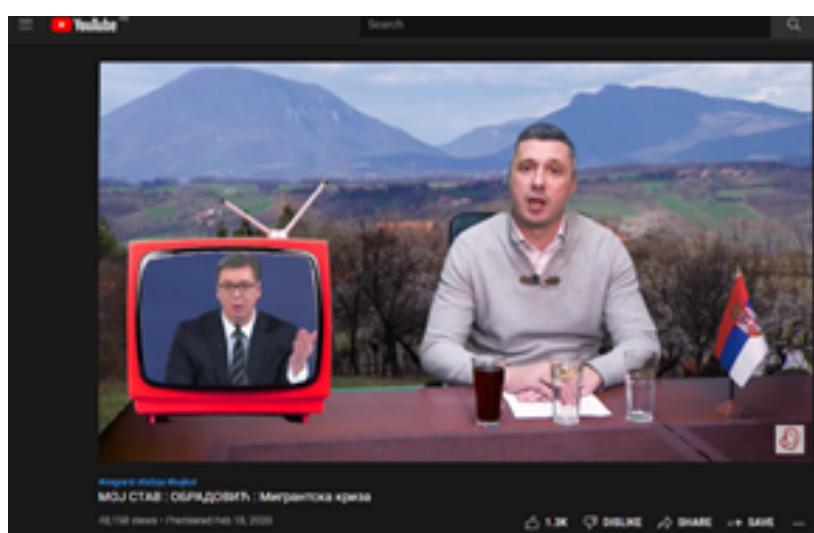
Veliko Gradište ani nespomína, kým pre obec Žabare sa predpokladá len rekonštrukcia strediska pre sociálnu prácu."

INFORMOVANIE O UTEČENECKEJ KRÍZE V SRBSKÝCH MÉDIÁCH A NA SOCIÁLNYCH SIEŤACH

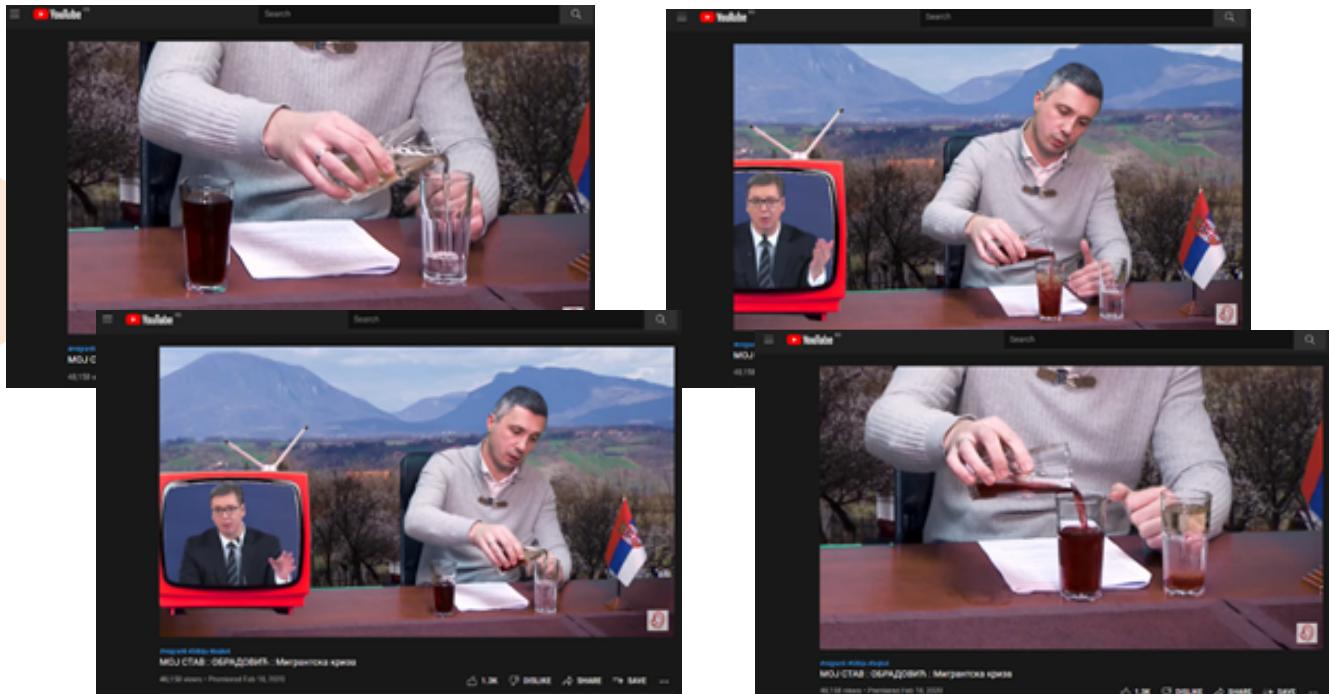
a) Rasistické vyjadrenia jedného z opozičných lídrov

Boško Obradović, opozičný líder a predseda pravicovej politickej strany "Srbské hnutie Dveri", vykonal analýzu prejavu prezidenta Srbska Aleksandara Vučića, v ktorom boli prezentované prognózy stavu migrácie obyvateľstva do roku 2030 a neskôr. Obradović reagoval na presidentovo vyhlásenie, že do roku 2030 bude počet pristáhovaných a odchádzajúcich zo Srbska rovnaký, ale po tomto období sa očakáva, že počet pristáhovaných bude vyšší ako počet odchádzajúcich. Obradovićova reakcia na tento výrok bola prezentovaná formou experimentu uverejneného na YouTube, ktorý spočíval v prelievaní čírej a tmavej tekutiny z jedného pohára do druhého, až kým sa pohár predstavujúci Srbsko úplne nevyprázdnil od čírej tekutiny (symbolizujúcej srbských občanov) a nenaplnil sa tmavou tekutinou (predstavujúcou migrantov).

Zdroj: YouTube kanál s názvom "Српски покрет ДВЕРИ":
<https://www.youtube.com/watch?v=u-LU54cqjEA>

INFORMOVANIE O UTEČENECKEJ KRÍZE V SRBSKÝCH MÉDIÁCH A NA SOCIÁLNYCH SIEŤACH

Predchádzajúce tri príklady spája tvrdenie, podľa ktorého srbská vláda zradila svojich občanov tým, že poskytla finančnú a logistickú podporu na usídlenie migrantov v Srbsku, pričom miestnemu obyvateľstvu (prevažne vysoko vzdelanému alebo odborne špecializovanému) nezabránila v odchode z krajiny ani mu nepomohla. Publikácia "Antisemitizmus v moderných konšpiračných teóriách" poskytuje historický prehľad vytvárania extrémistických vyjadrení a formovania rasistických ideológií, často prostredníctvom antisemitizmu a vnímania ohrozenia národných a tradičných hodnôt, pričom Židia sú často identifikovaní ako "tí druhí, nebezpeční". Od roku 2015 si pravicové

strany v celej Európe osvojili tento antisemitský narratív, pričom Židov nahradili migrantmi, ktorí sú vykreslovaní ako hrozba a potrebujú ochranu pred kresťanskými národmi Európy: "Po roku 2015 používa európska krajiná pravica tie isté metódy, aby sa zamerala na migrantov z Blízkeho východu a vojnou zmietaných krajín ako na "nepriateľov". V diskurze krajnej pravice sa migranti zovšeobecňujú do obrazu "moslimského iného" (Muslim Other), ktorého konečným cieľom je islamizácia Európy. Preto sú migranti prezentovaní ako hrozba pre existenciu kresťanskej a sekulárnej európskej tradície. Krajne pravicové organizácie a politické strany

INFORMOVANIE O UTEČENECKEJ KRÍZE V SRBSKÝCH MÉDIÁCH A NA SOCIÁLNYCH SIEŤACH

využívajú alternatívne médiá a sociálne siete na šírenie falošných správ o "znásilňujúcej karaváne" a nadchádzajúcej islamistickej invázii do Európy, čím síria strach medzi európskym a prevažne kresťanským obyvateľstvom." (Kostić, 2021, s. 13-14)

KOMENTÁRE POUŽÍVATEĽOV

V správe belehradského Centra pre ľudské práva s názvom "Právo na azyl v Srbskej republike 2021" sa uvádza, že "kruté a nezákonné zaobchádzanie s migrantmi čitatelia často schvaľujú a považujú ho za jediný prijateľný spôsob zaobchádzania s nimi. Toto obyvateľstvo sa často dehumanizuje a nepovažuje sa za súbor jednotlivcov, ale skôr za "hordu", s ktorou sa treba rýchlo vysporiadat". (Humanitárne centrum pre integráciu a toleranciu 2022, s. 172).

V nasledujúcim teste uvedieme príklady komentárov publika, ktoré reagujú na vyššie zobrazené dekonštruované falošné správy, roztriedené do rôznych kategórií.

1) Nenávistné prejavy a priame výzvy na prenasledovanie a vraždenie migrantov

"Nemali by sa vracať, ale za každý ďalší príchod loďou by sa mal vydať príkaz na potopenie. Tých, ktorí tam už sú, nech "zožerie" noc!!!"

"Plynové komory, ktoré nacisti postavili ako hotel pre Židov, by sa mali pomaly rehabilitovať v Poľsku a na Slovensku. Je načas, aby tam boli ubytovaní migranti. Pretože Srbsko na to nemá kapacity."

"Desať strážcov na jedného migrantu, samopal, dvaja, traja na jedného strážcu, elektrické oplotenie, a potom to nazvete centrom pre migrantov, teda cudzích tiel v agresívnom stave!"

2) "Priama kritika vládnych predstaviteľov"

"Je zvláštne, že sa to stalo bez toho, aby to bolo niekde zverejnené, a že sa neobjavila lesbička (premiérka Ana Brnabićová), ktorá by o tom informovala ľudí, opozícia si to musela vymyslieť."

"Teraz bude AV (prezident Aleksandar Vučić) stavať mešity, hned', samozrejme, za naše peniaze! Je taký veľkorysý..."

"Koho považujete za kompetentné služby? Tých, ktorí ich v noci DOVÁŽAJÚ do Srbska autobusmi so sprievodom?"

INFORMOVANIE O UTEČENECKEJ KRÍZE V SRBSKÝCH MÉDIÁCH A NA SOCIÁLNYCH SIEŤACH

3) Varovanie pred islamizáciou Európy

"No, to je cieľ, poslali ich „zaplatili im, aby islamizovali Európu, najmä pravoslávne Srbsko. A všetci títo chlapci sú vojaci schopní brániť svoju vlast, prišli zotročiť cudziu„, „všetci žoldnieri“, to nie sú utečenci ani migranti."

"Veľmi dobrá vec. len tak ďalej, brácho! aj ja som vyšiel z tejto sekty islamu a môj otec bol hodža. islamská vlna sa nesmie stať. PRE JEŽIŠA KRISTA, PRE SRBSKO... POZZ Z NOVI PAZAR."

Z výskumnej správy "Vplyv médií v Srbskej republike na nárast xenofóbie voči utečencom a migrantom", ktorá bola zverejnená v roku 2020, vyplýva, že 50 % respondentov sa necíti bezpečne v prítomnosti skupiny utečencov/migrantov". (Humanitárne centrum pre integráciu a toleranciu, 2020, s. 19)

Ako vidieť na uvedených príkladoch, nenávistné prejavy, vyhrážky a výzvy na zabíjanie migrantov sa vyskytli v online priestore ako priama reakcia na falošné a manipulatívne informácie, zatiaľ čo naratív bigotnosti a nenávisti sa prenesol do ulíc v podobe protestov proti migrantom a akcií skupín, ako je "Ľudová hliadka". To ukazuje, že online priestor by sa nemal vnímať ako virtuálne prostredie bez akýchkoľvek dôsledkov v reálnom živote. Je obzvlášť dôležité reagovať na incidenty, ktoré sa vyskytnú online a následne sa prejavia v reálnom živote. Nedostatočná reakcia príslušných orgánov na falošné správy, konšpiračné teórie, vznik skupín na sociálnych sieťach a naratívy nenávisti a neznášanlivosti naznačuje, že bud' inštitúcie nie sú dostatočne účinné, alebo legislatíva nie je jasne definovaná. V opačnom prípade by pozorované javy v online priestore boli skôr sporadickými incidentmi než normalizovaným diskurzom a správaním, ktoré inštitúcie nedokážu riešiť.

INFORMOVANIE O UTEČENECKEJ KRÍZE V SRBSKÝCH MÉDIÁCH A NA SOCIÁLNYCH SIEŤACH

Referencie

BBC News na srpskom. (2020, May 5). Korona virus: Da li su srpski mediji širili paniku ili izveščavali objektivno? [Coronavirus: Were Serbian media spreading panic or reporting objectively?]. Retrieved from <https://www.bbc.com/serbian/lat/srbija-52524776>
Belgrade Centre for Human Rights. 2020. "Pravo na azil u Republici Srbiji 2020." <http://www.bgcentar.org.rs/bgcentar/wp-content/uploads/2021/02/Pravo-na-azil-u-Srbiji-2020.pdf>.

FakeNews Tragač (2020). Laž do laži 2020. (online). Available at: <https://fakenews.rs/2020/02/05/laž-do-laži-2020/>

FakeNews Tragač. (2020, March 6). Ne Svilajncu i Braničevu ne preti najezda Alahovih sledbenika. [online]. Available at: <https://fakenews.rs/2020/03/06/ne-svilajncu-i-branicevu-ne-preti-najezda-alahovih-sledbenika/>

FakeNews Tragač. (2020, May 21). Država migrantima sa Bliskog istoka ne kupuje kuće u Alibunaru. [online] Available at: <https://fakenews.rs/2020/05/21/drzava-migrantima-sa-bliskog-istoka-ne-kupuje-kuce-u-alibunaru/>

Humanitarian Centre for Integration and Tolerance. (2020). Influence of media in the Republic of Serbia on increase of xenophobia towards refugees and migrants. UNHCR - Belgrade. Retrieved from https://www.kirs.gov.rs/backoffice/images_arhive/original/UTICAJ-MEDIJA-U-REPUBLICI-SRBIJI-NA-POVECANJE-KSENOFOBIJE-PREMA-IZBEGLICAMA-I-MIGRANTIMA.pdf

Humanitarian Centre for Integration and Tolerance. (2022). Right to Asylum in the Republic of Serbia 2021. UNHCR-Belgrade. Retrieved from http://azil.rs/azil_novi/wp-content/uploads/2022/03/Pravo-na-azil-u-Republici-Srbiji-2021.pdf

Kostić, M. (2021). Antisemitizam u modernim teorijama zavere [Antisemitism in Modern Conspiracy Theories] Novi Treći Put. Retrieved from <https://novitreciput.org/wp-content/uploads/2021/12/Antisemitizam-u-modernim-teorijama-zavere.pdf>

Subotić, I. (2020). Commissariat: Migrants did not attack the staff of the reception centre. (online). FakeNews Tragač. Available at: <https://fakenews.rs/2020/02/24/komesarijat-migranti-nisu-napali-osoblje-prihvatnog-centra/>

Šare, Sandra. 2004. Kako pisati za novine. Beograd: Medija centar.

Naratívy o zbraniach: Falošné správy, dezinformácie a separatizmus okolo nezákonného referenda v Katalánsku (2017)

Dr. José Antonio Muñiz-Velázquez –Dr. Fernando Delage-Carretero ¹

Dr. Pedro Eduardo Rivas-Nieto
Universidad Loyola Andalucía

1. októbra 2017 malo plynulo vyvrcholiť to, čo Gascón (2018) slovami Baumana označuje za postmoderný prevrat. Skutočnosti, ktoré sa odohrali na celom území Katalánska, boli v reálnom čase zverejňované rôznymi dezinformačnými platformami, ktoré sa prostredníctvom sietí a viacerých digitálnych médií snažili ovplyvniť vývoj samotných udalostí. Spomedzi viacerých hoaxov a dezinformácií, ktoré sa vtedy objavili, vynikali počtom, mediálnym dosahom a šírením, ako aj emocionálnou intenzitou, ktorú príbehu dodali, tie, ktorých protagonistami boli orgány a bezpečnostné zložky štátu.

¹ Dr. José Antonio Muñiz-Velázquez. Director del Departamento de Comunicación y Educación de la Universidad Loyola Andalucía y responsable del grupo de investigación PositiCom (Comunicación Positiva y Cultura Digital). Anteriormente, ha sido docente e investigador en la Universidad Pontificia de Salamanca, la Universidad de Sevilla y la Universidad San Jorge (Zaragoza). A nivel internacional, ha colaborado con reputadas instituciones educativas, como Loyola Chicago University, Emerson College (Boston, Massachusetts), la Università di Siena, Università di Bologna, la IULM (Milán), la Università di Macerata o la Royal University of Phnom Penh (Camboya).

Naratívy o zbraniach

1. Zvukový záznam od Marty Torrecillas Domènech

Vzhľadom na jeho medializáciu, emocionálnu stopu a vplyv na správanie mnohých občanov 1. októbra, stojí za zmienku zvukový záznam, ktorý Marta Torrecillas Domènech, v tom čase radkyňa separatistickej strany ERC v Gallife, malej obci v Barcelone, zverejnila na WhatsApp a odsúdila údajnú agresiu, ktorej bola vystavená zo strany príslušníkov národnej polície. Audio sa rýchlo rozšírilo, oveľa rýchlejšie ako skutočná diagnóza z lekárskej správy. Marta utrpela kapsulitídu, zápal puzdra ramenného kíbu, bez toho, aby mala čokoľvek zlomené po zápase s policajtom, ktorý ju chcel vyviesť zo školy, kde blokovala činnosť polície, ktorá sa riadila súdnym príkazom. Ona sama ihneď rozpoznala nepravdivosť svojho príbehu, ale falošné správy sa už rozšírili po celom Katalánsku aj mimo neho.

2. Občania zranení a zasiahnutí krvou údajne zo strany polície

V tú nedeleňu sa objavilo mnoho tweetov, ktoré od skorých ranných hodín tvrdili, že občania boli zranení rukami "španielskej polície", ako sa bežne uvádzalo, ktorá sa násilným spôsobom postavila proti ich katalánskemu občianstvu a takpovediac ich odcudzila. Je pravda, že došlo k zrážkam medzi štátnymi bezpečnostnými zložkami a masou ľudí, ktorí prostredníctvom volebných miestností obsadili ulice, školy a iné verejné úrady. Niekedy si miera tvrdosti potrebná na to, aby polícia splnila súdny mandát, vyžadovala urýchlené metódy vystahovania ľudí.

Dr. Fernando Delage-Carretero. Director del Departamento de Estudios Internacionales de la Universidad Loyola Andalucía. Anteriormente ha sido profesor en la Universidad Pontificia de Comillas ICAI-ICADE y en otros centros como el Centro Superior de Estudios de la Defensa Nacional (CESEDEN), el Instituto Universitario General Gutiérrez Mellado de la UNED, y la Universidad Nacional de Yokohama. Asimismo, ha detentado cargos como subdirector de la revista Política Exterior, director de Casa Asia en Madrid, y director general de Relaciones Internacionales del Ayuntamiento de Madrid.

Dr. Pedro Eduardo Rivas-Nieto. Vicedecano de la Facultad de Ciencias Jurídicas y Políticas de la Universidad Loyola Andalucía, anteriormente profesor e investigador en la Universidad Pontifica de Salamanca, ha estado vinculado con asuntos relacionados con la violencia política, especialmente con el terrorismo, la guerra y sus formas conexas - paramilitarismo, insurgencia, guerrillas -. Entre otros cometidos, ejerce de colaborador, asesor y consultor externo de las Fuerzas Armadas, gobernantes en ejercicio, candidatos electorales y de departamentos especializados en seguridad en Iberoamérica.

Naratívy o zbraniach

Dôležité je, že sa to od začiatku znásobovalo prostredníctvom sociálnych sietí. Príbeh konfrontácie medzi ľuďmi, ktorí chceli pokojne voliť v jesennú nedelu, ktorí povstali nie so zbraňou v ruke, ale prostredníctvom hlasovania pred utláčateľským a cudzím štátom, a políciou tohto štátu, ktorá im v hlasovaní zabránila extrémnym násilím, bol skonštruovaný intenzívnu dezinformačnou kampanou hoaxov a falošných správ.

Obrázok 6 je tweet so skutočnou fotografiou, ale dekontextualizovanou, pretože zodpovedá konfrontácii španielskych baníkov s políciou na demonštrácii v Madride v roku 2012.

Obrázok 6. Zdroj: www.maldita.es.

Obrázok 7. Zdroj:

Dekontextualizácia fotografie sa vyskytla aj v tweete so zakrvaveným dieťaťom (obrázok 7) a v mnohých ďalších.

3. Fotografia polície, ktorá bije demonštranta v invalidnom vozíku

Okrem krvi sa na rôznych účtoch na Twitteri objavila fotografia (obrázok 8) so všetkými príslušnými hashtagmi, na ktorej "španielska polícia" bije zdravotne postihnutú osobu na vozíku. Fotografia bola v skutočnosti zhotovená v roku 2011, keď Mossos d'Esquadra (katalánska regionálna polícia) vyháňala protestujúcich z Katalánskeho námestia v Barcelone.

Obrázok 8. Zdroj: www.abc.com.

4. Fotografia polície, ktorá bije príslušníkov hasičského zboru v Barcelone

Ďalšou fotografiou, ktorá sa v ten deň stala populárnu, bola tá, ktorá zobrazovala výtržníkov bijúcich skupinu hasičov. Tento prípad je zaujímavý, pretože odhaluje konfrontáciu dvoch orgánov verejných činiteľov, a teda dvoch protichodných legitimácií. V skutočnosti k tejto udalosti neprišlo, tak ako bola zverejnená.

V niektorých tweetoch, v ktorých sa táto fotografia objavila, bol obviňovaný vtedajší predseda vlády Mariano Rajoy (obrázok 9). Skutočnosť bola taká, že fotografia vznikla v roku 2013 počas konfrontácie medzi hasičmi počas pouličných protestov proti ekonomickým škrtom a Mossos d'Esquadra, čo je autonómna polícia, ktorej, ako už bolo uvedené, bola pridelená väčšina úloh súvisiacich s bezpečnosťou občanov v Katalánsku. Okrem toho, že to stránka www.maldita.es poprela, na samotnej fotografii je vidieť, že uniforma patrí uvedenému autonómнемu orgánu.

Naratívy o zbraniach

5. Videá o neprimeranej policajnej represii 1. októbra

Okrem tweetov a iných príspevkov s fotografiami, ako sú tie, ktoré už boli spomenuté, sa šírili aj správy s videami, ktoré sa snažili divákov presvedčiť, že polícia v ten deň zbila a napadla úplne pokojných voličov alebo protestujúcich. To je prípad tweetu, ktorý taktiež popiera www.maldita.es (obrázok 10), na ktorom sú opäť vidieť policajti

Obrázok 9. Zdroj: www.maldita.es.

Obrázok 10. Zdroj: www.maldita.es.

Mossos d'Esquadra zasahujúci počas generálneho štrajku v roku 2014. Tweety a účty používateľov ako @PersianRosel a mnohých ďalších zapojených do tohto dezinformačného frontu nezákonného referenda boli na Twitteri zrušené.

Naratívy o zbraniach

6. Separatistická vlajka epicky pridaná až neskôr

Ďalším falošným obrázkom, ktorý mal obrovský ohlas a ktorý sa šíril na sociálnych sieťach hneď v prvých hodinách 1. októbra zobrazoval skupinu civilnej stráže blokujúcu prechod skupiny občanov, ktorí niesli vlajku nezávislosti (obrázok 11). Fotografia bola falošná alebo sfalšovaná, keďže vlajka bola pridaná digitálne a posteriori, aby sa obrázok stal symboličejším a ikonickejším a sprostredkoval príbeh evokovaním scén z iných historických situácií. Obrázok šíril, okrem mnohých profilov, skutočných alebo internetových botov, aj katalánsky herec Josep M. Mainat.

Obrázok 11. Zdroj: www.maldita.es.

7. Takmer 900 zranených v rukách "Španielskej polície"

V noci z 1. na 2. októbra začali lídri podporujúci nezávislosť prostredníctvom sociálnych sietí a médií šíriť informácie o údajnom počte zranených v dôsledku policajných zásahov. Ministerstvo zdravotníctva katalánskej autonómnej vlády odhadlo, že zranených bolo okolo 900 ľudí (obrázok 12). Neskôr tento orgán priznal, že v skutočnosti ide o počet osôb, "ktoré ošetrili lekári". Dôležité je, že byť ošetrený je niečo iné ako byť zranený alebo chorý. Samotný Generalitat neskôr uviedol, že štyria zranení boli hospitalizovaní, pričom dve zranenia boli vážne. Jedna osoba bola zasiahnutá do

Naratívy o zbraniach

oka gumovou loptičkou, ktorú hodila národná polícia na španielskeho občana po tom, ako proti polícii hodil kovový plot (Tercero, 2018). Druhá osoba utrpela počas policajného zásahu infarkt (El País, 2017). Zamieňanie zranených za úmyselné ošetrenie bolo ďalšou klíčovou zložkou dezinformačnej kampane orgánov podporujúcich nezávislosť v súvislosti s týmito udalosťami. Nie je prekvapujúce, že spočiatku aj celoštátna tlač v nadväznosti na oficiálne vyhlásenia hovorila o "zranených" osobách (Europa Press, 2017). Počet osôb, ktorí utrpeli zranenia, neboli spočítaní a ministerstvo vnútra ich spočiatku odhadovalo na 39 a neskôr na 431, vrátane modrín, škrabancov, kopancov alebo uhryznutí (La Vanguardia, 2017).

The screenshot shows a tweet from the official account of the Catalan Health Department (@salutcat). The tweet reads: ".@salutcat informs that 893 people required medical assistance as a result of the actions of the Spanish police during #CatalanReferendum". Below the text are two small logos: one for the "Generalitat de Catalunya Departament de Salut" and another for "emergències médicares". At the bottom of the tweet, there is a link to "#CatalanReferendum". The tweet has 56 likes and 12 retweets.

Obrázok 12. Zdroj: <https://twitter.com/salutcat..>

Naratívy o zbraniach

8. Estónska podpora pre nelegálne referendum v Katalánsku

Obrázok 13. Zdroj:
<https://twitter.com/malditobulo>.

V dôsledku spolupráce Generalitaty s estónskymi spoločnosťami v súvislosti s vybavením a digitálnou infraštruktúrou sa niekoľko dní pred 1. októbrrom rozšíril hoax, že vláda pobaltskej krajiny podporuje nezákonné referendum. V niektorých tweetoch bol údajne citovaný samotný estónsky premiér na tlačovej konferencii (obrázok 13). Po popretí tweetu na stránke www.maldita.es sa zistilo, že profil nezodpovedá nikomu, kto pracoval v delegácii autonómnej vlády v Estónsku, ale mladému mužovi z Gavy (Barcelona) ktorý sa venoval podnecovaniu nezákonného referenda a ďalším záležitosťiam.

9. Polícia napadnutá kopaním

Hoci väčšina hoaxov, ktoré sa objavili počas 1. októbra, sa snažila podporiť pozície separatistov (Maldita.es, 2018), vyskytli sa aj také, ktoré im škodili. Ako napríklad obrázok policajta, ktorého bije skupina ľudí, údajne nezávislých (obrázok 14). Táto fotografia bola v skutočnosti zhotovená v roku 2008 počas protestu polnohospodárov v Almérii. Hoci sa spočiatku zdalo, že odsudzuje násilie zo strany separatistov, text sprevádzajúci hoax bol použitý na odsúdenie španielskej vlády, pričom premiérovi Rajoyovi poslal odkaz, že "toto sa nikdy nemalo stať". Je preto veľkým omyлом hovoriť o hoaxoch "z oboch strán", ako to urobili niektorí analytici.

Naratívy o zbraniach

Bez hľbkového sledovania pôvodu niektorých falošných správ a bez jasného príjemcu hoaxov, ktoré zjavne útočili na pozície zástancov nezávislosti nepravdivými informáciami a snažili sa delegitimizovať národnú vládu, je hovorenie o dvoch stranách prinajmenšom riskantné. Je však pravda, že sa vyskytli aj výnimky, ako uvidíme ďalej.

Obrázok 14. Zdroj: <https://twitter.com/malditobulo>.

10. Zabitý policajt 1. októbra v Barcelone

Tento hoax má jasný pôvod a jeho cielom je obviniť nezávislých z usmrtenia príslušníka národnej polície počas nezákonného referenda. Tweet od policajného dôstojníka známeho ohováraním a falošnými obvineniami oznamuje, že 1. októbra zomrel policajt vyslaný do Barcelony z Bilbaa (obrázok 15): "Či ho nechceli? [Odkazuje na aktivistov za nezávislosť, ktorí chceli mŕtveho národného policajta]. Oni už jedného majú."

Naratívy o zbraniach

Policajt nasadený v Bilbau však 1. októbra nezomrel v Barcelone počas hádok: zomrel vo Valladolide, niekoľko sto kilometrov od Katalánska, na infarkt. Zástupca inšpektora sa okamžite odvolal. Nie je známe, či išlo o omyl, alebo o vopred premyslený tweet, ale po záchytení ešte chvíľu koloval. (BBC Mundo, 2017).

Alfredo Perdigero M
@PerdigeroSIEP Seguir

NO QUERÍAN UNO? YA LO TIENEN.
Compañero de la UIP de Bilbao falleció ayer
de un infarto estando desplazado en
Barcelona. DESCANSO EN PAZ

23/04 - 2 oct. 2017

Obrázok 15. Zdroj: <https://www.bbc.com>.

11. Video: „Pomôžte Katalánsku, zachráňte Európu (po nelegálnom referende)

Separatistické združenie Òmnium Cultural šírilo video Pomôžte Katalánsku, zachráňte Európu. V ňom vyslovili nepravdivé obvinenie, že španielsky štát pošliapal základné práva občanov Katalánska ktorý sa rovná útoku na celú Európu. Štruktúra videa bola doslova skopírovaná z iného videa z roku 2014 proeurópskych občanov (YouTube, 2017) Ukrajiny, ktorí požiadali EÚ o pomoc v súvislosti s hroziacou občianskou vojnou vyvolanou Ruskom. V našom prípade žena s úzkostlivým tónom oslovuje kameru v mene všetkých Kataláncov a žiada, aby EÚ neopúšťala Katalánsko tvárou v tvár represiám španielskeho štátu. "V Katalánsku" - hovorí protagonistka - "sa útočí na hodnoty slobody, demokracie, ľudských práv, sociálnych práv [zo strany Španielska]." Na video (YouTube, 2017) takmer okamžite zareagovali médiá, odborníci a občianske združenia, ktorí ďalšími videami vyvrátili nepravdy z videa Òmnium Cultural.

Naratívy o zbraniach

12. Františkáni na demonštrácii za ústavu 8. októbra 2017

Po nezákonného referende zvolalo niekoľko občianskych združení a politických strán v Barcelone demonštráciu na obranu ústavy. Vizuálne hoaxy spájajúce túto demonštráciu s krajne pravicovými ideológiami a s frankizmom sa opakovali, ako vidno na obrázkoch 16 a 17. Obrázok v tweete „La República Ako označujete ľudovú stranu, ktorá bola v tom čase v španielskej vláde?“ je identický a súčasne sa objavuje v tweetoch rôznych používateľov, ako v iných prípadoch. Motívacia bola jasná: identifikovať všetkých, ktorí boli proti nezávislosti Katalánska, ako autoritárskych. Ak ste proti nezávislosti alebo proti „právu rozhodovať“, ste fašista alebo frankista.

Imagen 11. Fuente: Sánchez, 2017

Obrázok 16, 17. Zdroj: Sánchez, 2017.

Naratívy o zbraniach

13. Kampaň "Llibertat Pressos polítics"

V septembri 2017 vznikla platforma Empaperem, ktorá viedla kampaň za nezákonné referendum. Mali jednoduché dizajny, ktoré si mohol ktokoľvek vytlačiť a kdekoľvek nalepiť. Od 17. októbra 2017 (Elnacional.cat, 2017) spustili nový dizajn požadujúci slobodu pre "politických väzňov" Jordiho Sàncheza a Jordiho Cuixarta, čo je ďalší opakujúci sa omyl separatistov. Okrem toho bola použitá žltá stužka ako symbol pre slobodu oboch separatistických vodcov, ktorí boli uväznení za vzburu po odsúdení súdmi.

descarrega el teu cartell a empaperem.cat

Imagen 13. Primer cartel elaborado por la plataforma Empaperem (Empapelamos), con fuente y tipografía bélica o militar pidiendo la libertad de los supuestos "presos políticos" (Fuente: www.elnacional.cat)

14. Hoaxy týkajúce sa protestov na základe rozhodnutia Najvyššieho súdu

Hoaxy z 1. októbra 2017 mali zásadný vplyv na vývoj udalostí. Nový zlom v dezinformačnej kampani však mal ešte len príst: o dva roky neskôr, po rozhodnutí Najvyššieho súdu, ktorý odsúdil vedúcich predstaviteľov vzbury, sa začali organizovať protesty a pouličné nepokoje, ktoré vyústili do násilia a mestskej partizánskej vojny, najmä v Barcelone. Nedošlo k žiadnym úmrtiam, ale jeden policajt bol ľahko zranený. Na stránke Maldita.es (2019) nájdete podrobnejšiu analýzu akcií a dezinformačných reakcií, ktoré tieto udalosti sprevádzali.

Naratívy o zbraniach

Pri tejto príležitosti sa objavili početné hoaxy zamerané na zveličenie policajnej brutality, ako napríklad na obrázku č. 19, fotografii z demonštrácie, ktorá nemala nič spoločné s incidentom a na ktorej bol policajt z regionálnych síl Mossos d'Esquadra (Maldita.es, 2019). Objavili sa aj hoaxy, v ktorých bola národná polícia obvinená z vyprovokovania nepokojov s údajnými infiltrátormi medzi demonštrantmi (obrázok 20).

Obrázok 19: Policajt drží mladého aktivistu za nezávislosť a spomína premiéra Pedra Sáncheza (zdroj: www.maldita.es).

Hola @sanchezcastejon , que "Violento" el NIÑO , verdad ??

Po druhé, došlo k väčšiemu počtu hoaxov, ktoré sa snažili zveličiť činnosť radikálov a násilníkov zapojených do mestskej partizánskej vojny. V týchto hoaxoch bol zjavný zámer vzbudiť pozornosť nielen španielskeho obyvateľstva ale aj bezpečnostné zložky štátu. Obrázok 21 je napríklad príspevok od www.maldita.es týkajúci sa videa, na ktorom je údajne zastrelený národný policajt v Barcelone počas hádok v októbri 2019. Video bolo skutočne natočené v Madride v roku 2014.

Obrázok 20: Popierajúci tweet portálu maldita.es týkajúci sa videa, na ktorom mexickí policajti vchádzajú do obchodu a kradnú predmety (zdroj: www.maldita.es)

Naratívy o zbraniach

Po druhé, došlo k väčšiemu počtu hoaxov, ktoré sa snažili zveličiť činnosť radikálov a násilníkov zapojených do mestskej partizánskej vojny. V týchto hoaxoch bol zjavný zámer vzbudiť pozornosť nielen španielskeho obyvateľstva ale aj bezpečnostné zložky štátu. Obrázok 21 je napríklad príspevok od www.maldita.es týkajúci sa videa, na ktorom je údajne zastrelený národný policajt v Barcelone počas hádok v októbri 2019. Video bolo skutočne natočené v Madride v roku 2014.

Obrázok 21. Zdroj: www.maldita.es.

Naratívy o zbraniach

Záver

V Katalánsku došlo k jasnému prípadu šírenia dezinformácií, ktorý predstavuje pre EÚ závažný problém. Regionálne orgány a niektoré organizácie občianskej spoločnosti deklarovali, že konajú podľa vôle "väčšiny", ale v skutočnosti použili falošné argumenty a presadzovali kroky nezlučiteľné s demokraciou, právnym štátom a základnými právami, teda hodnotami, ktoré sú výslovne uvedené v článku 2 Zmluvy o EÚ.

Vo výsledku sme mohli pozorovať systematické dezinformácie, ktoré presadzovali katalánske separatistické skupiny, porušovanie práv obyvateľov zo strany regionálnych orgánov, ako aj postupov a pravidiel demokratického systému. V Katalánsku sa opakovane porušuje pravidlo zákona: nerešpektujú sa súdne rozhodnutia (bývalý preident musel z tohto dôvodu opustiť svoj úrad); inštitúcie ignorujú imperatív neutrality; netoleruje sa akademická sloboda a učitelia, ktorí nie sú separatistami prichádzajú o prácu; prenasleduje sa španielsky jazyk a porušujú sa parlamentné postupy.

V septembri 2017 bol pre prijatie zákonov o odpojení jednostranne upravený rokovací poriadok katalánskeho parlamentu, aby sa zabránilo predkladaniu pozmeňujúcich návrhov a rokovaniu s opozičnými skupinami, teda s politickými zástupcami zvolenými vo voľbách.

Prijaté zákony - ktoré ústavný súd okamžite zrušil - pripomínali praktiky autoritárskych režimov. Nielenže boli úplne nezlučiteľné s európskymi hodnotami, ale porušovali aj ďalšiu základnú zásadu medzinárodného práva, a to zásadu územnej celistvosti štátov (obsiahnutú aj v článku 4 Zmluvy o Európskej únii). Samostatné posudzovanie sa odvoláva na nebezpečné tvrdenie, že sa uchyluje k „emóciám a pocitom“ ako nadradeným zákonnosti.

Ak to zhrnieme, v procese budovanom niekoľko desaťročí, ktorý viedol k udalostiam v roku 2017, secesionistické hnutie písalo história prostredníctvom manipulovania faktov a pravdy; ohrozilo demokraciu a právny štát a obmedzilo práva všetkých katalánskych, španielskych a európskych občanov. Bez ohľadu na legitímne nacionalistické cítenie obyvateľstva je príbeh, ktorý vytvorili, falošný a zodpovedá stratégii zameranej na získanie de facto pozícií s cieľom vytvoriť situáciu, ktorá je nezvratná v prospech ich vecí.

Vražda Jána Kuciaka a dezinformačné naratívy, ktoré sprevádzali jeho vraždu

Katarína Klingová, Globsec¹

Dňa 21. februára 2018 bol vo svojom dome zavraždený slovenský investigatívny novinár Ján Kuciak a jeho snúbenica Martina Kušnírová. Podľa informácií poskytnutých 26. marca prokurátorom mala vražda znaky atentátu alebo popravy. Kuciak bol zabity dvoma strelnými ranami do srdca, jeho snúbenica bola strelená do hlavy. Policajní vyšetrovateľia v období písania článku prchovali s viacerými možnými motívmi vraždy, pričom právoplatný rozsudok nebol vykonaný.

¹ Katarína Klingová is a senior research fellow for the Centre for Democracy and Resilience at GLOBSEC. Katarína has led and managed several large-scale projects and research including open-source investigations of disinformation, election monitoring, analysis of foreign subversive influence and malign narratives, analysis of the impact of influence operations and disinformation and successful counter-measures in CEE region and the Western Balkan countries. She is an active member of various expert working groups including the European Hybrid Centre of Excellence, EEAS' Expert Roundtables on Threat Assessment and EU's Joint Research Centre.

Vražda Jána Kuciaka

Informácie o vyšetrovaní a možných scenároch slovenské orgány verejnej správy zatiaľ oficiálne nezverejnili. Širšia verejnosť a Kuciakovi kolegovia predpokladajú, že on a jeho snúbenica boli zavraždení kvôli jeho investigatívnej práci. Túto teóriu vyslovil aj bývalý prezentor slovenskej polície Tibor Gašpar, ktorý na tlačovej konferencii 28. februára vyhlásil, že „najpravdepodobnejším motívom vraždy je, že súvisí s investigatívnou činnosťou novinára“. Rovnaké posolstvo zaznelo aj v správe prezidenta Slovenskej republiky Andreja Kisku o stave republiky, ktorú 13. júna prednesol poslancom Národnej rady Slovenskej republiky.

Zjavný spôsob vykonania oboch vrážd naznačuje, že súviseli s Kuciakovou investigatívnou pracou zameranou na odhalenie obchodných a korupčných väzieb medzi vrcholnými politikmi a členmi talianskej mafie. Vraždy tak vyvolali verejné pobúrenie a veľké demonštrácie na celom Slovensku. V nasledujúcich dňoch a týždňoch sa pravidelne schádzali pokojní demonštranti, aby vyjadrili znepokojenie nad zisteniami odhalenými v Kuciakovom poslednom článku, ktorý nestihol dokončiť. Slovenská verejnosť bola tiež šokovaná tým, že novinár písuci o korupcii mohol byť za svoju prácu zavraždený, a žiadala spravodlivé a nezávislé vyšetrovanie.

Slováci žijúci v zahraničí, kolegovia novinári a poslanci Európskeho parlamentu sa pripojili k protestom s priponkou života Jána a Martiny prostredníctvom hashtagu #AllforJan. Ojedinelý pohľad na situáciu a vysvetlenie vraždy však poskytli dezinformačné médiá na Slovensku a v Českej republike.

Vražda Jána Kuciaka

26. februára 2018

Internetový dezinformačný portál Hlavné správy uverejnil článok „Úkladná vražda novinára Aktualít: Polícia považuje za najpravdepodobnejší motív jeho novinársku činnosť“ od neznámeho

čadom na jednotné reakcie opozičných politikov, ktoré sa za vraždu súhlasili s zodpovednosťou vlády pre jej útoky na mainstreamových novinárov, nemožno vylúčiť ani teóriu tzv. sakrálnej obete, ktorá má vlastnosť presvedčiť, že novinári nie sú len lipšicové stáda, ale naopak inovajú kontrolnú činnosť voči politikom, pri ktorej im ide o život. Vzácneou sakrálnou obeťou bola napríklad vražda novinárky Politkovskej, či ruského politika Borisa Nemcova v Moskve, ktoré mali vyvolávať odpornosť voči vládnej moci.

autora, ktorý tvrdil, že „jednotná reakcia predstaviteľov opozície, ktorí vyhlásili, že za vraždy je zodpovedná vláda kvôli jej útokom proti mainstreamovým médiám, naznačuje, že vraždy zodpovedajú teórii sakrálnej obete. Vraždy boli údajne vykonané s cieľom presvedčiť verejnosť, že mainstreamové médiá nemá pod palcom bývalý minister spravodlivosti a vnútra Daniel Lipšic, ale že majú prehľad o práci vlády a že ich práca je životu nebezpečná“. Autor tiež tvrdil, že „ďalšími príkladmi sakrálnej obete boli vraždy ruskej novinárky Anny Politkovskej a ruského opozičného politika Borisa Nemcova, ktorých cieľom bolo vyvolať vzburu proti vládnucej moci“.

Viac ako 1 450 čitateľov vyjadrilo svoj názor a zapojilo sa do diskusie pod článkom. Článok bol tiež zdieľaný na Facebooku, ako aj na sociálnej platforme VKontakte.

Vražda Jána Kuciaka

27. februára 2018

Podobný príbeh sa objavil aj v článku na českom dezinformačnom portáli Aeronet.cz. Autor píše pod skratkou "vedúci kolotoča" a zamýšľa sa nad viacerými otázkami a príbehmi týkajúcimi sa Jána Kuciaka, jeho práce a vraždy. Patrí medzi ne nasledovné:

- Je podozrivé, že 27-ročný novinár napísal už 138 investigatívnych článkov
- Kuciak údajne dostával citlivé informácie pre svoje články od ľudí s dobrými kontaktmi. Jeho smrť bola vopred naplánovaná tak, aby bola účelovo interpretovaná a označená za vraždu z politických dôvodov.
- Vraždy pripomínajú vraždy ruskej novinárky Anny Politkovskej a opozičného politika Borisa Nemcova, ktoré boli zinscenované s cieľom poukázať na objednávateľov vraždy.
- Vraždy a následné protesty sa riadia scenárom Euromajdanu.
- Ján Kuciak bol obetovaný v záujme "väčšej veci".
- Jánov mladistvý vzhľad a vražda z neho robia ideálneho mučeníka pre "Sorosovu skupinu".
- Príkaz prišiel z druhej strany Atlantiku. Celý mimovládny sektor na Slovensku bol infiltrovaný súčasnou americkou administratívou a ľuďmi Georgea Sorosa.
- Ján Kuciak bol obetovaný, pretože nemal rodinu. Jeho vražda mala spôsobiť vypuknutie nepokojo a demonštrácií proti vláde.

[Z domova](#) [Ze sveta](#) [Z internetu](#) [Blogy](#) [Video](#) [Vše](#)

[Home](#) > [Ze sveta](#) > [V Košiciach někdo zapálil daňový úřad! Stopy popravy slovenského novináře vedou na...](#)

V Košiciach někdo zapálil daňový úřad! Stopy popravy slovenského novináře vedou na východní Slovensko, někdo urychleně zametá stopy. Nebo alespoň to má tak vypadat, že se zametají. Kuciak spolupracoval s Open Society George Sorose, unikátní video. Obětovali ho pro vyšší věc? Schyluje se na Slovensku k vypuknutí Oranžové revoluce ukrajinského typu? Použité metody by tomu odpovídaly!

[Ze sveta](#) | [Onc 27, 2018](#)

Vražda Jána Kuciaka

28. februára 2018

Administrátor facebookovej stránky Kotleba - Ľudová strana Naše Slovensko – Bratislavský kraj ponúkol iný pohľad na dôvody dvojnásobnej vraždy. V odpovedi na otázku o postoji predstaviteľov strany k vraždám administrátor vyhlásil, že smrť Jána Kuciaka bola "v podstate vraždou medzinárodného zločinca, ktorý sa hrabal v osobných údajoch, e-mailoch a osobných bankových účtoch, ktoré sú chránené zákonom. Musíte pochopiť, že Kuciak bol len Sorosovou figúrkou (sponzorovanou z jeho) znepokojujúcich fondov". Správca stránky tiež vyhlásil, že existuje video, ktoré dokazuje, že Kuciak bol "predstavený verejnosti, aby slúžil informačnej sieti CIA". Nakoniec nasledovala poznámka, že "ak nazvať veci pravým menom je zlé, potom nevie... počuť pravdu môže byť ťažké. Tieto sakrálne obete poslúžia

eurocentristom, ktorí zabíjanie využijú na posilnenie moci Bruselu a vyšetrovanie prevezmú bruselské inštitúcie."

Táto stránka na Facebooku bola v období písania článku pozastavená. Odvtedy člen skupiny "Slovenský parlament pre Milana Uhríka" (pán Uhrík je členom tej istej krajne pravicovej extrémistickej strany) na svojej facebookovej stránke napísal, že "toto je len blbost niekde z Facebooku a nie oficiálne vyhlásenie Ľudovej strany

Naše Slovensko". Príspevky a reakcie predstaviteľov strany zdokumentoval slovenský bloger Ján Benčík.

Vražda Jána Kuciaka

3. marca 2018

Dezinformačné kanály tiež rozšírili tvrdenia expertov, že Kuciakova vražda mala destabilizovať slovenský štát. Podľa článku "[O čo sa hrá v hre Kuciak?](#)" ktorú 3. marca zverejnili Hlavné správy, "sa treba pozrieť na obraz zhora, z geopolitického hľadiska". V krajinách Vyšehradskej skupiny - v Českej republike, Maďarsku, Poľsku a na Slovensku - ako aj v Rakúsku sa rozmoľlo "protibruselské, protimuslimské a protiliberálne hnutie, a to je problém pre Európsku úniu a západné elity. Zničenie spolupráce a jednoty vyšehradských krajín je pre niektorých veľmi dôležité a nebránia sa ani znášať ľudské obete." Autor tvrdí, že "cieľom je nahradíť vládu ľuďmi, ktorí majú podobné názory ako prezident Kiska. Mocensky motivovaná opozícia (údajne) posiela ľudí do ulíc a Sorošom kontrolované mainstreamové médiá tento naratív podporujú".

4. marca 2018

Český dezinformačný portál Aeronet zverejnili článok, ktorý ponúkal rôzne príbehy a predpoklady týkajúce sa života a smrti Jána Kuciaka. V článku sa opäť zdôrazňovalo, že "zavraždený novinár určite nepoužíval informácie len z verejných zdrojov" a ide o "hoax a dezinformáciu slovenského mediálneho mainstreamu". Autor potom spresnil, že na mieste činu sa našli tri nedopité poháre, čo vyvolalo spekulácie, kto mohol byť treťou osobou v dome.

[Z domova](#) [Ze sveta](#) [Z internetu](#) [Blogy](#) [Videos](#) [Vše](#)

[Home](#) > [Videos](#) > Slovensko čeká Nedělní chvílka politické loterie, v kávovar vystoupí prezident Andrej Kiska...

Slovensko čeká Nedělní chvílka politické loterie, v televizi vystoupí prezident Andrej Kiska, předseda Národní rady Andrej Danko a premiér Robert Fico. Nevládky a média předpovídají, že Slovensku zbývá jen několik hodin do pádu vlády. Podezřelé mafiány policie propustila, nic na ně nemají! V domě slovenského novináře se vraždilo nad nedopitou kávou! Kdo si pozve svého vraha k sobě domů a sedne si s ním ke stolu se svojí snoubenkou?

[Video](#) [Ze sveta](#) 06.4.2018

Vražda Jána Kuciaka

Matka Martiny Kušnírovej vyhlásila, že zatiaľ čo dvojica pila kávu z dvoch šálok, tretia šálka bol čaj jej dcéry. Táto informácia sa zrejme nedostala k autorovi, ktorý vyslovil domnienku, že tretia šálka kávy naznačuje, že mladý páár poznal svojho vraha. Odtiaľ autor uvažoval, či boli telá testované na prítomnosť drog, pretože Kuciak aj Kušnírová boli mladí a mladí ľudia často užívajú drogy. Tvrdila tiež, že drogy sú bežné a rozšírené medzi novinármami, spevákmi, hercami, spisovateľmi a inými ľuďmi s tvorivými bohémskymi povolaniami. Preto by sa smrť dvojice rukou drogového dílera nemala podceňovať.

6. marca 2018

Autor publikácie Zem a Vek "Podivné podobnosti medzi streľbou (v Parklande) na Floride a dvoma vraždami vo Veľkej Mači" (obec, kde žil Ján Kuciak so svojou snúbenicou) porovnáva vraždy so streľbou v Parklande na Floride. Podľa neho obe zažili profesionálne vyrozprávanie udalostí, týkali sa mladých obetí a po nich nasledovali politické proti-méty, ktoré hrali na emócie verejnosti. Porovnávali sa videá študentov, ktorí hovorili o streľbe v Parklande a obhajovali kontrolu zbraní, a vyhlásenia rodičov Jána Kuciaka a Martiny Kušnírovej po vraždách. Autor tvrdil, že je tu príliš veľa podobností, a obával sa, že toto je len začiatok. Nie je však jasné, čo znamená druhá časť tohto vyhlásenia.

Vražda Jána Kuciaka

8. marca 2018

Tvrdenie o podnecovaní regionálnej geopolitickej nestability načrtol Ján Čarnogurský (Ján Čarnogurský: Tahajú Slovensko do chaosu), ktorého vyjadrenie 8. marca zverejnilo Slovensko-ruské združenie a o deň neskôr dezinformačný web Hlavné správy. Ján Čarnogurský je súčasný predsedu Slovensko-ruského združenia a bývalý predsedu vlády SR (1991 - 1992) a predsedu Kresťanskodemokratického hnutia. Je tiež častým organizátorom protestov "proti neoliberalizmu" a NATO. Podľa Čarnogurského George Soros destabilizuje strednú Európu. "Keďže Viktor Orbán Sorosovi úspešne vzdoroval, teraz sa Soros pokúša narušiť jednotu strednej Európy prostredníctvom Slovenska a svojich agentov organizujúcich demonštrácie."

SLOVENSKO-RUŠKÁ SPOLOČNOSŤ ОБЩЕСТВО СЛОВАЦКО-РОССИЙСКОГО СОДРУЖЕСТВА

Ján Čarnogurský: Tahajú Slovensko do chaosu 08.3.2018 09:39:04

Slovensko znova otriasa mediálna vlna. Pred rokom dva žiaci zvolali pochod proti korupcii.

Kto by nebol proti korupcii? Ale pre nesklenosť žiacov priliš skoro výšlo najevo, že žiacov manipulujú iní. Tentoraz ako ziemanka slúži tragická vražda novinára a jeho priateľky. Vrahov treba odhalíť a potrestať, ale tie iste liberalné médiá ihneď všetko priliš vláde a opäť cez viacinu nezmŕtvych žadi organizujú demonštrácie fakticky za zvrhnutie vlády.

Zvrhnutie vlády je racionálny cieľ pre tých, ktorí sa chce zmocniť vlády nad Slovenskom bez viaže. Všetko ostatne na súčasnom dianí je iracionálne.

HLAVNÉ SPRÁVY KONZERVATÍVNY DENNIK

[Titulka](#) [Z domova](#) [Zo zahraničia](#) [Svetonázar](#) [Ekonomika](#) [Kultúra](#) [Zaujímavosti](#) [Sport](#) [Auto-Moto](#) 1

Ján Čarnogurský: Tahajú Slovensko do chaosu

Bratislava, 9. marca 2018 (HSP/Foto: TASR – Michal Svitok)

109 •

Slovenskom znova otriasa mediálna vlna. Pred rokom dva žiaci zvolali pochod proti korupcii. Kto by nebol proti korupcii? Ale pre nesklenosť žiacov priliš skoro výšlo najevo, že žiacov manipulujú iní

Vražda Jána Kuciaka

11. marca

Iný pohľad na vraždu priniesol 11. marca Jaroslav Bašta pre prvnizpravy.cz. Bývalý český veľvyslanec v Ruskej federácii a na Ukrajine v článku "Bašta: Pokus prezidenta Kiska zvrhnúť vládu zaváňa" naznačil, že vraždy pripomínajú dej svetoznámej kriminálnej trilógie Milénium, ktorú napísal Stieg Larsson. Bašta naznačuje, že ak bol vrah amatér, "mohol potrebovať scenár", ktorý by sa v trilógii dal nájsť. Vyhlásil tiež, že reakcia médií a politických predstaviteľov, rýchlosť, s akou boli demonštrácie organizované, a množstvo plagátov s odkazmi napísanými v angličtine "zaváňajú Euromajdanom", ktorý si vyžadoval "sakrálnu obet".

HLAVNÉ SPRÁVY

KONZERVATÍVNÝ DENNÍK

Titulka Z domova Zo zahraničia Svetozor Ekonomika Kultúra Zaujímavosti Šport Auto-N

Bašta: Snaha prezidenta Kiske o svrženie vlády poniekud páchne

prvnízprávy.cz
NEJDŮLEŽITĚJŠÍ Z POLITIKY A BYZNYSU

Na samotnou vraždu Jána Kuciaka a jeho partnerky Martiny Kušnírové jaem se pokusil podívat očima čtenáře detektívka (a bývalého zaměstnance zpravodajské služby), na následné politické reakce pak z úhlu pohledu šachového hráče.

Jaroslav Bašta

11.března 2018 - 03:20

Z jednoho jediného dôvodu – v obojím shledávám již dávno obehraná schémata činnosti, tedy dôvberné známy modus operandi barevných revolučí. Píše v komentárii pro Prvnízprávy.cz Jaroslav Bašta.

Zazrazilo mi, že tragédie, ktorá sa odehrála v obci Veľká Mača, sa nápadne podobá ústrednému zápletke trojdilného svetoznámej kriminálneho románu Milénium Stiega Larssona. Ve druhém díle je zastřelen ve svém bytě investigatívni novinář se svou snoubenkou kvůli svému pátrání tykajícího se vztahů podsvětí a některých lidi z policie a zpravodajské služby. Oba mladí lidé zastřelili nájemný vrah, který nedopátráním nechal vraždenou zbraň spadnout do sklepa. Ta ovšem zavede vyšetrování na falešnou stopu. V knize je nejen detailní popis vraždy, ale také plánek bytu s polohou těl obou zavražděných, z ní vyplývá, že novinář byl zastřelen jako první v předsíni, jeho partnerka následně v ložnici.

Unikli informácie, akou zbraňou bola spáchaná vražda Jána Kuciaka a Martiny Kušnírovej. Táto informácia ukazuje na vraha-laika

Bratislava 22. marca 2018 (HSP/Foto:TASR-Dano Veselský)

Od tragickej udalosti dvojnásobnej vraždy dvoch mladých ľudí vo Veľkej Mači ubehol už takmer mesiac a verejnosť stále nepozná vrahov ani objednávateľov úkladnej vraždy. Napriek zákazu informovať o tom pripade, ktorý vydala generálna prokuratúra, sa na svetlo sveta dostávajú nové detaily zo záklisia vyšetrovania. Najnovším zistením je typ zbrane, ktorú páchateľ použil.

Vražda Jána Kuciaka

22. marca

Bolo zaujímavé sledovať, ako informácie poskytované hlavnými médiami nakoniec prevzali dezinformačné kanály. Napríklad Hospodárske noviny uviedli, že páchateľom bol profesionál, ktorý použil na vraždu Jána Kuciaka a Martiny Kušnírovej upravenú plynovú pištoľ. Túto (zatial nepotvrdenú) informáciu o vražednej zbrani nakoniec prevzali dezinformačné

22.03.2018, 00:00
Kuciakov vrah mal použiť upravenú plynovú pištol'

Autor: Romana Gogová

19 527

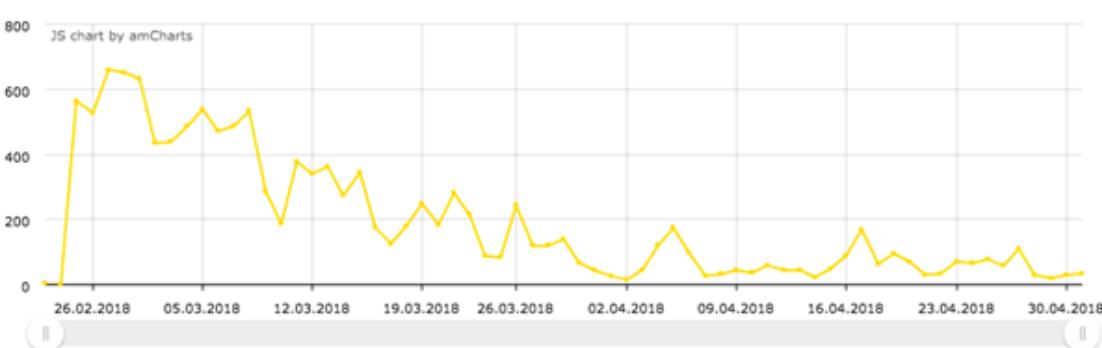
Vrah reportéra portálu Aktuality.sk a jeho snúbenice pravdepodobne nebol amatér.

Zdroj: Pavol Kunka

Hlavné správy, ktoré ako hlavný zdroj informácií vyzdvihujú Hospodárske noviny, ale vyvodzujú iný záver, že vrahom bol amatér. Vražda Jána Kuciaka a Martiny Kušnírovej viedla k odstúpeniu viacerých ministrov a nakoniec k vytvoreniu novej slovenskej vlády.

Kvantifikácia šírenia dezinformačných naratívov

Graf 1: Počet článkov publikovaných v Českej republike, Maďarsku a na Slovensku s "Ján Kuciak" v období od 20. februára do 1. mája 2018

Vražda Jána Kuciaka a Martiny Kušnírovej šokovala nielen slovenskú spoločnosť, ale aj širšie medzinárodné spoločenstvo, o čom svedčí rozsiahle pokrytie ich smrti v médiách po celom svete. Blízko k domovu viedla vražda investigatívneho novinára a snúbenice k publikovaniu 12 773 článkov v Českej republike, Maďarsku a na Slovensku do 1. mája 2018.

Vražda Jána Kuciaka

Nasledujúci graf poskytuje prehľad o intenzite článkov, ktoré v týchto krajinách vznikli počas nami sledovaného obdobia.

Ako to už pri takýchto citlivých a medializovaných témach býva, o vraždách a pokojných protestoch, ktoré sa v nasledujúcich týždňoch (https://www.globsec.org/publications/quantifying-spread-disinformation-narratives/#_ftn2) odohrali v mestách po celom Slovensku, sa šírilo množstvo dezinformačných naratívov. Tieto naratívy sa zo Slovenska šírili aj k jeho susedom, konkrétnie do Českej republiky a Maďarska. Z 12 773 článkov 1 922 obsahovalo výrazy "Ján Kuciak" a "protesty" a 174 obsahovalo výrazy "Ján Kuciak" a "(euro)majdan"[3].

V Maďarsku bolo v sledovanom období publikovaných 1 076 článkov o "Jánovi Kuciakovi". Incident sa však neobjavil ani v proruských médiách, ani v širšom dezinformačnom diskurze. Maďarská robotnícka strana uverejnila len dva články, v ktorých tvrdila, že "medzinárodné, liberálne kruhy" narúšajú "národnú suverenitu" Slovenska tým, že si vynútili odstúpenie vtedajšieho premiéra Roberta Fica, ministra vnútra a šéfa polície.

Hlavné spravodajstvo v maďarskom jazyku priniesla slovenská stránka bumm.sk, zatiaľ čo drvivá väčšina článkov uverejnených v Maďarsku bola v nezávislých médiách, ako napríklad mno.hu, nepszava.hu a index.hu, ktoré väčšinou rozoberali politické dôsledky vrážd. Na druhej strane, vysoko centralizované provládne médiá museli považovať túto tému za príliš politicky citlivú na to, aby sa ňou zaoberali pred maďarskými voľbami v apríli 2018, keď vládu koalícia Fidesz-KDNP celila vlastným domácim korupčným škandálom. Tieto médiá o vraždách buď vôbec neinformovali, alebo ich interpretovali veľmi obmedzene.

V Českej republike bolo v sledovanom období uverejnených 2 680 článkov, v ktorých sa spomína "Ján Kuciak", z toho 309 článkov uverejnili dezinformačné médiá. George Soros bol spomenutý v 59 článkoch a 65 článkov spájalo vraždy s (euro)majdanom. Dňa 27. februára uverejnili Aeronet prvý dezinformačný článok, ktorý šíril konšpiračnú teóriu o údajnej pripravovanej revolúcii na Slovensku.

Vražda Jána Kuciaka

Dezinformačné médiá v Českej republike tiež presadzovali dva hlavné naratívy o protestoch na Slovensku: 1) že ich zorganizoval George Soros; alebo 2) Európska únia pod vedením Francúzska a Nemecka, ktoré chcú destabilizovať strednú Európu. Niektoré články totiž naznačovali, že paralelné protesty v Českej republike proti vymenovaniu poslanca komunistickej strany Zdeňka Ondráčka za šéfa Generálnej inšpekcie bezpečnostných zborov[4] zorganizovali mimovládne organizácie kontrolované Sorosom.

Na Slovensku bolo v sledovanom období uverejnených 9 127 článkov, v ktorých sa spomína "Ján Kuciak". Z nich 1 053 bolo publikovaných najčítanejšími dezinformačnými médiami, ktoré spomínali Kuciaka a ďalšie nepravdivé tvrdenia, ako sme ich rozpracovali v našom prvom analytickom prehľade. Z toho 457 článkov špekulovalo o vyhliadkach na prevrat, 246 spomína Georgea Sorosa a 61 obsahovalo meno Jána Kuciaka aj výraz "(euro)majdan". Pomerne vysoký počet článkov v mainstreamových médiách aj v dezinformačných médiách nie je prekvapujúci vzhľadom na to, že o prevrate a vplyve Sorosa viackrát špekuloval aj bývalý premiér Robert Fico.

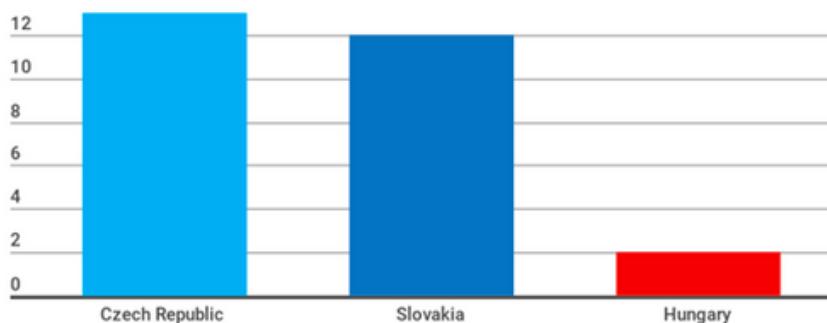
Český dezinformačný portál Aeronet uverejnil 28. februára článok, v ktorom tvrdil, že pravá ruka Georgea Sorosa Marcello Fabiani prišiel na Slovensko, aby sa osobne presvedčil o priebehu protestov. Išlo o článok, ktorý získal viac ako 3 000 komentárov a množstvo zdieľaní na sociálnych sietiach, aj napriek tomu, že išlo o hoax. Marcello Fabiani neexistuje.

Vražda Jána Kuciaka

Kto teda šíril tento hoax?

"Marcello Fabiani" bol v sledovanom období spomenutý 13-krát v českých dezinformačných médiách, 12-krát na Slovensku (8-krát v dezinformačných médiách, 4-krát v mainstreamových médiach - vrátane novín vydávaných v maďarskom jazyku v Maďarsku) a 2-krát v Maďarsku, ako je možné vidieť z grafu nižšie[5].

Graf 2: Počet článkov uverejnených v Českej republike, Maďarsku a na Slovensku, v ktorých sa spomína "Marcello Fabiani"

V porovnaní s konšpiračnými teóriami a naratívmi spojenými s Georgeom Sorosom je počet článkov, v ktorých sa spomína jeho meno, stále nízky (59 článkov v Českej republike a 246 na Slovensku, v ktorých sa spomína jeho meno a meno Jána Kuciaka). Avšak to, že 11 dezinformačných kanálov v 3 rôznych krajinách šíri jeden konkrétny hoax o fiktívnej osobe vo veľmi špecifickom a krátkom časovom období, naznačuje veľmi cielenú a intenzívnu kampaň.

Nasledujúci graf poukazuje na to, že najviac článkov šíriacich túto dezinformáciu bolo uverejnených 7. marca. A hoci 5 článkov, v ktorých sa spomína "Marcello Fabiani", bolo uverejnených aj 5. marca, 2 z nich boli vyvrátenia zo strany mainstreamových médií poukazujúce na absurdný hoax šírený online.

Vražda Jána Kuciaka

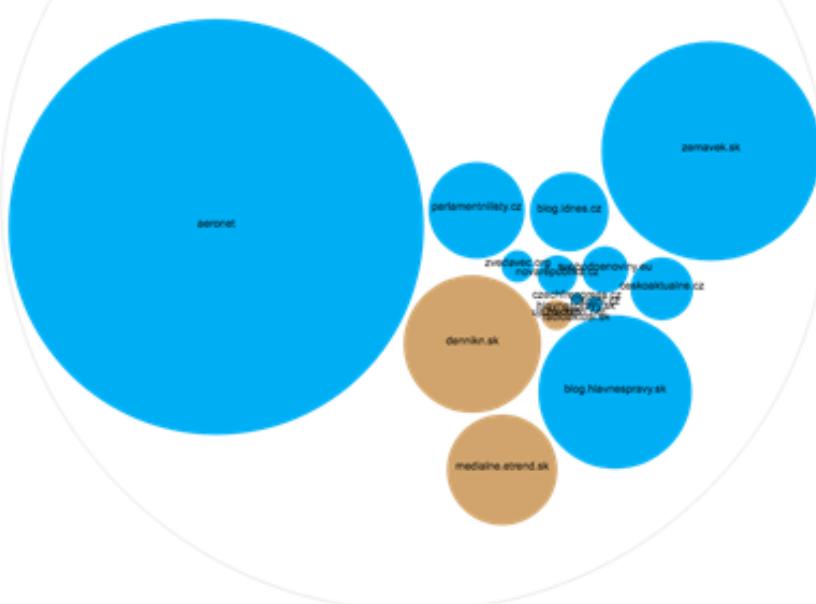
Pokial' ide o meranie vplyvu článkov, ktoré šírili hoax o Marcellovi Fabianim, nasledujúci graf ukazuje, že najviac reakcií (4 320 komentárov a zdieľaní v sociálnych médiách) získal portál Aeronet, ktorý tento príbeh uverejnil ako prvý. Podľa údajov poskytnutých nástrojom IKT >versus< bol tento článok tretím najviac zdieľaným článkom na túto tému v českých mediálnych kruhoch. Okrem toho sa Aeronet umiestnil aj na 1. a 2. mieste v zozname článkov s najväčším sociálnym zapojením.

S viac ako 998 komentármi a zdieľaniami na sociálnych sieťach mal slovenský dezinformačný portál Zem a vek článok "Majdanizácia Slovenska" tretí najväčší dosah[6].

V nasledujúcim grafe je uvedená vážená hierarchia médií, ktoré napísali články o Marcelovi Fabianim na základe sociálnej angažovanosti a dosahu, pričom modrá farba predstavuje dezinformačné médiá a béžová mainstreamové médiá. Ako je možné pozorovať, mainstreamové médiá mali výrazne menší dosah ako výstupy, ktoré šírili hoax.

Graf 3: Časová os článkov uverejnených v Českej republike, Maďarsku a na Slovensku, v ktorých sa spomína "Marcello Fabiani"

Graf 4: Rebríček médií šíriacich hoax o "Marcelovi Fabianim" v Českej republike, Maďarsku a na Slovensku na základe počtu publikovaných článkov a interakcií

Referencie

2022 Edelman Trust Barometer. (n.d.). Edelman. <https://www.edelman.com/trust/2022-trust-barometer>

#AllForJan: Prestanete písat, hrozil novinárovi Kočner (kompletný prepis rozhovoru). (2018, April 8). Aktuality.Sk. https://www.aktuality.sk/clanok/579295/allforjan-prestanete-pisat-hrozil-novinarovi-kocner-kompletny-prepis-rozhovoru/?utm_source=facebook.com&utm_medium=post&&utm_campaign=fbaktualne&fbclid=IwAR3WY-oqWhm60ux8NtrS5e5dc6n-RNkWuiUmu27iZrbYbr_V4jZ5SO9wdrU

Bayer, L. (2019, March 2). Hungary to end anti-Juncker campaign on March 15. POLITICO. <https://www.politico.eu/article/viktor-orban-george-soros-hungary-to-end-anti-juncker-campaign-on-march-15/>

Benčík, J. (2018, February 27). Blog N: Bratislavskí kotlebovci a dvojnásobná vražda. Denník N. <https://dennikn.sk/blog/1043190/bratislavski-kotlebovci-a-dvojnasobna-vrazda/>

Čarnogurský, J. (2018, March 9). Ján Čarnogurský: Čahajú Slovensko do chaosu. Hlavné Správy. <https://www.hlavnespravy.sk/jan-carnogursky-tahaju-slovensko-chaosu/1337552>

Celý prejav prezidenta Andreja Kisku. (2018, June 13). Aktuality.Sk. <https://www.aktuality.sk/clanok/598364/cely-prejav-prezidenta-andreja-kisku/>

CHO, & ERT. (2018, March 3). HNonline.sk – Prehľadne: Čo vieme o vražde Jána Kuciaka a jeho snúbenice Martiny Kušnírovej?. HNonline.sk. <https://hnonline.sk/slovensko/1704659-prehľadne-co-vieme-o-vrazde-jana-kuciaka-a-jeho-snubenice-martiny-kusnirovej>

Euronews. (2018a, March 14). <https://twitter.com/euronews/status/973912842154979328>

Explore CPJ's database of attacks on the press. (n.d.). Committee to Protect Journalists. https://cpj.org/data/killed/?status=Killed&motiveConfirmed%5B%5D=Confirmed&type%5B%5D=Journalist&start_year=1992&end_year=2022&group_by=year

Greenspan, R. E. (2021, February 11). History of QAnon: How the Conspiracy Theory Snowballed Into Mainstream. Insider. <https://www.insider.com/qanon-history-who-is-q-conspiracy-theory-what-does-believe-2021-2>

Referencie

Hajdu, D., & Klingová, K. (2020, June 23). Voices of Central and Eastern Europe: Perceptions of democracy & governance in 10 EU countries. GLOBSEC. 2022 Edelman Trust Barometer. (n.d.). Edelman. <https://www.edelman.com/trust/2022-trust-barometer>

Hajdu, D., Klingová, K., Kazaz, J., & Kortiš, M. (2022, May 31). GLOBSEC Trends 2022: Central and Eastern Europe amid the War in Ukraine. GLOBSEC. <https://www.globsec.org/what-we-do/publications/globsec-trends-2022-central-and-eastern-europe-amid-war-ukraine>

Hajdu, D., Klingová, K., Milo, D., & Sawiris, M. (2021, June 3). GLOBSEC Trends 2021: Central and Eastern Europe one year into the. GLOBSEC. <https://www.globsec.org/what-we-do/publications/globsec-trends-2021-central-and-eastern-europe-one-year-pandemic>

How to stop SLAPPs – the intentional silencing of critical voices – European Centre for Press and Media Freedom. (2019, December 23). European Centre for Press and Media Freedom. <https://www.ecpmf.eu/how-to-stop-slapps-the-intentional-silencing-of-critical-voices/>

Ján Kuciak: Faces of Assassination. (n.d.). Faces of Assassination; Assassination Global Initiative. <https://assassination.globalinitiative.net/face/jan-kuciak/>

Kapitán, P., Cuprik, R., & SITA. (2018, February 26). Gašpar: Vražda Kuciaka pravdepodobne súvisela s jeho prácou. SME. <https://domov.sme.sk/c/20768811/vrazda-jan-kuciak-tibor-gaspar-vysetrovanie-zurnalistika-investigativa.html>

Klingová, K. (2018a, July 2). A Sacral Sacrifice, the Assassination of an International Criminal or a Hit from the Other Side of the Atlantic? . GLOBSEC. <https://www.globsec.org/what-we-do/publications/sacral-sacrifice-assassination-international-criminal-or-hit-other-side>

Klingová, K. (2018b, July 31). How Far Can They Go? Quantifying the Spread of Disinformation Narratives. GLOBSEC. <https://www.globsec.org/what-we-do/publications/how-far-can-they-go-quantifying-spread-disinformation-narratives>

Lynas, M. (2020, April 20). COVID: Top 10 current conspiracy theories. Alliance for Science. <https://allianceforscience.org/blog/2020/04/covid-top-10-current-conspiracy-theories/>

Referencie

Macko, Ľ. (2018, March 3). O čo sa hrá v hre Kuciak?. Hlavné Správy. <https://www.hlavnespravy.sk/o-co-sa-hra-v-hre-kuciak/1331274>

Magyarország Kormánya. (2019, February 18). Facebook. <https://www.facebook.com/kormanyzat/photos/a.134933189912743/2510209519051753/?type=3>

Mazúch, A. (2023, March 22). Konšpirácie o vražde Kuciaka pretrvávajú. INFOSECURITY.SK. <https://infosecurity.sk/domace/vrazda-jana-kuciaka-a-jeho-snubenice-je-nadalej-cielom-konspiracnych-teorii/>

Miyandazi, F. (2019, December 23). How to stop SLAPPs – the intentional silencing of critical voices. European Centre for Press and Media Freedom. <https://www.ecpmf.eu/how-to-stop-slapps-the-intentional-silencing-of-critical-voices/>

Moravčík, M. (2018, March 5). Zvláštne podobnosti streľby na Floride a dvojnásobnej vraždy vo Veľkej Mači. Hlavné Správy - Blog. <https://blog.hlavnespravy.sk/3391/zvlastne-podobnosti-strelby-na-floride-a-dvojnasobnej-vrazdy-vo-velkej-maci/>

Prvnizpravy.cz. (2018b, March 11). Bašta: Snaha prezidenta Kisky o svržení vlády poněkud páchne Majdanem. InfoVojna. https://www.infovojna.cz/article/basta-snaha-prezidenta-kisky-o-svrzeni-vlady-ponekud-pachne-majdanem?fbclid=IwARIV81OjFUMNhFn_hpW61CTqnkj9MoqDFjtGJrd7YjOq95DEoiecnHkPNo

Roose, K. (2021, September 3). What Is QAnon, the Viral Pro-Trump Conspiracy Theory? New York Times. <https://www.nytimes.com/article/what-is-qanon.html>

Six journalists killed in Europe in 2021, 95 more in prison. (n.d.). European Federation of Journalists. <https://europeanjournalists.org/blog/2021/12/30/six-journalists-killed-in-europe-in-2021-95-more-in-prison/#:~:text=Since%20January%202021%2C%2045,are%20in%20prison%20in%20Europe>

TASR, Pravda, & SITA. (2020, March 11). NAKA zadržala 13 súdcov, obvinenia padli pre korupciu a ďalšie trestné činy. Pravda. <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/545208-naka-zasahuje-u-viacerych-sudcov-z-kocnerovej-threemy/>

Referencie

Tódová, M. (2018, March 26). Prokurátor o vražde Jána Kuciaka a Martiny Kušnírovej: Išlo o vraždu na objednávku. Denník N. <https://dennikn.sk/1076851/prokurator-o-vrazde-jana-kuciaka-a-martiny-kusnirovej-islo-o-vrazdu-na-objednavku/>

Úkladná vražda novinára Aktualít: Polícia považuje za najpravdepodobnejší motív jeho novinársku činnosť. (2018, February 27). Hlavné správy. <https://www.hlavnespravy.sk/zavrazdili-novinara-aktualit-ktory-sa-zaoberal-danovymi-kauzami/1325454>

VK. (2018c, February 27). V Košicích někdo zapálil daňový úřad! Stopy popravy slovenského novináre vedou na východní Slovensko, někdo urychlene zametá stopy. Nebo alespoň to má tak vypadat, že se zametají. Kuciak spolupracoval s Open Society George Sorose, unikátní video. Obětoval. AENews. <https://aeronet.news/v-kosicich-nekdo-zapalil-danovy-urad-stopy-popravy-slovenskeho-novinare-vedou-na-vychodni-slovensko-nekdo-urychlene-zameta-stopy-nebo-alespon-to-ma-tak-vypadat-ze-se-zametaji-kuciak-spolupracoval/>

Wendling, M. (2020, July 22). QAnon: What is it and where did it come from? BBC News. <https://www.bbc.com/news/53498434>

FakeSpotting

2020-1-IT02-KA203-079902

CC BY-NC 4.0

Podpora Európskej komisie na výrobu tejto publikácie nepredstavuje súhlas s obsahom, ktorý odráža len názory autorov, a Komisia nemôže byť zodpovedná za prípadné použitie informácií, ktoré sú v nej obsiahnuté.